

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

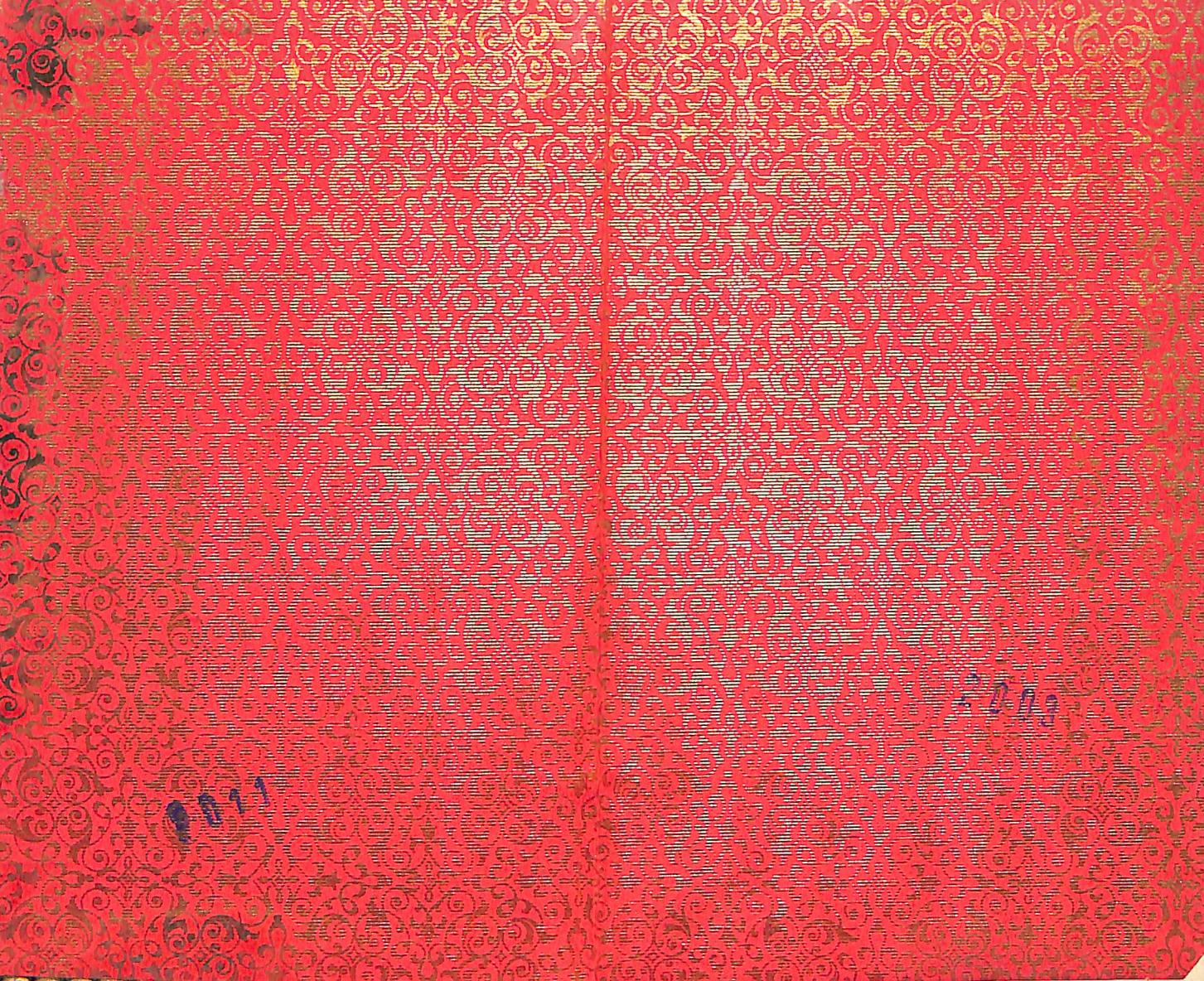
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

89.99

Ա-31

Այ.

ՆՈՒԱԳՔ

Հ. ՂԵՒՈՆԴԵԱՅ Մ. ԱԼԻՇԱՆԵԱՆ

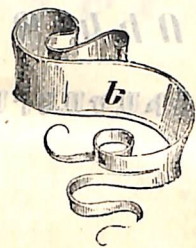
ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՎՈՆՍԿԱՆԻ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1007
32505

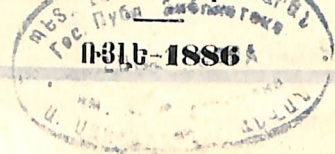
3424

✓

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՍՈՒՐԲՆՂԱԶԱՐ

ՅԻՇԱՏԱԿ ՀՈԳԻՈՅ

Մ Ա Ն Ո Ւ Կ Պ Է Յ Ի

ԱՍՏՈՒԱՆԱՏՐԵԱՆ

Տ Խ Ր Ո Ւ Ն Ի

ՀԱՆԳԻՍ

ՆՆՁԵՅԵԼՈՅ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ

ԻՄՈՅ ՀՈԳԻՈՅ ՀԱՐԱՉՍԱՍՅ

Ի ՍՓՈՓԱՆՍ

ԹԱՂԾԵԼՈՅ ԵՒ ԶՐԿԵԼՈՅ

Ն Ա Խ Ե Ր Գ

Տ Խ Ր Ո Ի Ն Ի

Ըրմե՞ խորշիս յիևեև գոշր.

Ոշր միանգամ ժառանակ,

Ոշր կան սահմանք եւ քանակ՝

Չիք ինչ անդեև անորխոշր:

Չիք անաղոտ ժառ յաշոշր.

Ոչ մի ծաղիկ անբաշառ,

Ոչ յեղանակ յաւերառ.

Չիք ինչ սատեև անորխոշր:

Անցանե քնաշ ընդհանոշր,

Ե՛ւ յոյս եւ գեղ եւ սիրոշն,

Ե՛ւ միտք եւ սիրտ ըզգայոշն.

Չիք սատ անանց ոշ անորխոշր:

Ո՛վ դոշ գոշոց սիրտ անոշր՝

Յ՛անկայ ներկայդ ապաստան,

Յե՛րբ Է յոշոց քո պայման.

Չիք սատ անցեղ ոշ անորխոշր:

Ե՛կ. լաց, րաղձևն սիրտ մաքոշր,

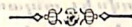
Չի տըխոշրեան իակ գոյ վերջ.

Գոյ յարագոշարձ եւ վայր պերձ,

Չորկեղոց տո՛շրք անորխոշր:

ՅՈՒՇՔ ԵՒ ՎԱՇՔ

Ա՛Հ

Ա՛հ... Ձայն բարձր և խոր, դաշիճ և դայեակ.
Կայանք դառինք և դերուծին քաղցրունակ...
Ձիարդ քաղցրին՝ կարկառեալ ընդ պարեսո՛ւ՝
Ընդ որհարեալ շանդրին դռնչին ընդ ուղեղս,
Ընդ կոտորեալ և կուտակեալ կոհակս հո՛ծ,
Ձայնըս խառնել և մըռնչիւն սըրտակո՛ծ,
Ձալեաց ու ափանց դաշնակելով ըզըըթու՛նս
Յորժամ Նոտոս թոպկեց զթու՛նս մըկանունս,
Եւ վարեցի սիրա յեղը անեղը անպայման,
Ա՛հ շառաչէլ եւ ա՛հ կրկնէլ մեծ վախճան,
Քսամնասարսուռ սաճեցուցեալ ընդ ոլորս
Ձանթարդմանըն զայն ներդին կիրս յոխորս
Ա՛հ ... Ձայն վըսեմ, ձայն լիազօր եւ անբաւ
Քան զամենայն քուսանուծիւն սրտաբաւ.

Անձըն թաղծեալ՝ նա լոկ ձայնիս վարդապետ,
 Ինքըն հիւանդ, ինքըն բժիշկ հնարագէտ:
 Ա՛հ զիւրդ քաղձր առեալ ծաւալ ինքդ յինքեան
 Վերածընես քան խոռնի ընդ սիրտ ընդ բերան.
 Զիւրդ ընդ շուրթ՝ նրման նետի կարեվէր
 Ու անօսրագոյն քան զամէն իղձ թըռչիս վեր.
 Ընդ նըրբագոյն թեւոց յոր այլք չըմատչին,
 Ընդ կիրս սիրոյ՝ մենամարտիս դուդ ուժդ ին.
 Եւ թէ պարծի յաղթանակել ն՝ աննըկուն
 Դու անվէհեր ունիս տեղի ճակատուն:

Ա՛հ ... Յուրտ շընչովս եւ ապառաժք լեռնականք
 Ի ջուրս եւ յօդ ինձ յերկրէն արձագանդ.
 Շըրթունք բնութե ի սեւա սըրբինդ պահէ պահ
 Նըրբինս հընչէն եւ սըրտառուչս ինձ ա՛հ ա՛հ:

Ա՛հ ... Ծիր կենաց յերկուց յայս շունչս ըմբռնի
 Ա՛հ՝ յեւանեւն ի յարգանդէ մայրենի,
 Եւ Ա՛հ՝ ի մայրն անկանելով հուսկ յետին
 Յանողքն յարտասուուաց ծոց, հող ցգըրտին:

Ա՛յլ, բարբ ահա թըռեաւ կուսէն այն Ա՛հ,
 Յամենունակ բարցունս՝ անսանձ եւ անահ:

1841

[Faint bleed-through text from the reverse side of the page]

ՎԻՇՏՖԻ ԼՈՒՆԻՔ

Ոչ, ոչ են վիշաք թէ եւ թըլին առիւծունք
 Եւ ծախիցեն ըզսիրտ անմաշ ատամունք,
 Թէ էլանեն դեռ ի սըրտէ խոր մեղնչմունք.
 Զէ վէր անբոյժ՝ որ հարկանէն զաղաղակ.
 Զայն վըշտաբեկ սըրտի՝ է ձայն ներդաշնակ,
 Յաւոց իւրոց խաղաղարար եւ կամակ:
 Վիշաք եւ տագնապք են որ զգիշեր եւ ըզտիւ
 Ճակատիցին կուռք անմեկինք ըզսըրտիւ,
 Որպէս գայլք ժանտք զանօգնականըն հօտիւ.
 Եւ պակուցեալ ինքն ի միջի ահաբեկ,
 Ոչ փախըստեան դըտանիցէ հուն ուրեք
 Եւ ոչ աղաքս ելից ձայնին չարահէպ.
 Որպէս պղպլակք պղղալըջակաց հեռահանք
 Զհառաջանաց հետ վաղիցեն հառաջանք,
 Եւ ոչ մի խոռն արձակիցի արձագանդք.
 Աղէտք ահեղք բողբոջիցեն արտաբուստ
 Եւ սիրտ ընկճեալ կայցէ ի ներքուստ.
 Ո՛վ լըռութիւն սըրտի, ո՛վ կապ անփախուստ:
 Ծուխ ջերաղէրմ՝ ցընդեալ ի հնոցըս թաքուն
 Շըրջան առեալ ճարակիցի անդր համբուն,
 Եւ ծըխիցի ու ոչ ծախիցի սիրտ ի բուն.
 Այս են վիշաք, այս լըռութիւն չարքան մահու:
 Եւ ժուժայցէ՛ սիրտ առհարուածս այս աղդու,
 Քեւ միայն Տէր, մարթ է կեալդ ո՛ր եւ յաղթկու:

ԸՆԴԵՐ

ՏՐՏՈՒՄ ԵՍ ԱՆՁՆ ԻՄ

Ընդէր տրտում ես անձն իմ:

Է՞ր գըլնակոր՝ սիրտ աղու:

Եւ չիցէ՞ ոք մըտերիմ՝

Տառապանաց քոց հասու:

Ձի ամբապինդ ի շըթունս

Ի գողուի հեծեծանս

Նըստեալ ի խոր լըռութիւնս

Տապես տուայտիս՝ ի սուղ կեանս:

Ծաղիկ՝ նուաղեալ դեռ յայդուն՝

Ձոր չեթաց ցօղ զովարար,

Ոչ սուրհանդակն էրիկուն

Սողոխ քեզ այց ինչ արար:

Իբր ըզկընին առ խաղի

Ձոր արի արջառն առաթուր

Ի սիկ մածեալ ճապաղի

Ի գիրդ գեղոյն զուրկ թափուր:

Որպէս անդրի տիրական

Պատկառելի տեսողաց՝

Խոնարհ քան զիւր պատուանդան

Վայրաբերեալ գետնամած:

Որպէս այրի միամայր

Մնիեալ ի սնար անդրանկին՝

Ձոր հար մանկալ մահասայր՝

Սիրէ կալ լալ ամեկին:

Գուժարեալ ինքդ ի յնքեան

Հրաժեշտ ի բնաւ կենցաղոյս,

Հասեալ աշխարհ քեզ ունայն

Մըխիս ի յալս իմ անգոյս:

Կապեալ են ոտք կըրից քոց,

Դադարեալ թունդք եռանդեան:

Ամենայն կիրք յանքոյթ ծոց,

Ամէն հառաչք ի լըռութեան:

Յորժամ հարուած էր արտուստ

Ի բժըշկէիր դու քեզէն:

Իսկ մինչ ցաւիսդ ի ներքուստ,

Ո՞վ է որ զքեզ բժժըշկէն:

Բ

Ընդէր տրտում ես անձն իմ:

Անի խօսեաց յունկն հոգւոյս:

Ես քո անբաժ մըտերիմ,

Մը եւ յինէն տացես խոյս:

Խօսեաց, ո՞վ սիրտ յարախառվ,

Ընդէր կաս այդպէս տրտում:

Հիմ հանապաղ ի վըրդով,

Ձի՛ յար ի վիշտ ապառուս:

Ընդէր միշտ այդպէս տըխուր

Անմըխիթար հիմ այդպէս:

Վասն էր խոցեալ քո անսուր

Եւ անհարուած վէրք կըրես:

Այդչափ իցէ կար վըշտաց
 Մինչեւ սանձել զհառաջանս .
 Այդչափ մըթինքո ղբացուած
 Որ ոչ գըտցէ իւր թարգմանս .
 Երկբայուժեան խօշ խաւար
 Այնչափ արդեօք թանձրացաւ՝
 Ձի ղյուսոյն դէմըս դալար
 Ի քէն յանկարծ դողացաւ . . .
 Ե՛կ սիրտ, խօսեաց առ հոգի,
 Այւ օժանդակ քո ներքին,
 Են դեղք ամէն վըտանգի,
 Լուռ տրտմութեան՝ չիք բնաւին :

Գ

Արդ անձն իմ՝ հիմ էս տրտում,
 Է՞ր ղիս տանջէս անդադար .
 Միժէ առ կեա՛լ ի սըբու՛մ
 Հաստատեցար վայրապար .
 Տէս Տէրն Աստուած յարազուարճ
 Յուրախութիւն հաստեաց ղէս .
 Սիրո՛յ ձեռին արարած՝
 Է՞ր սըբով դուք ղքեղ մաշէս .
 Հիմ հանապաղ բիբ ի հող
 Գերեզմանի հետս յուղել .
 Ոչ եւ որդան գետնասող
 Տըւաւ առ լոյս թեւ ածել :

Ոչ գերեզման իսկ անձուկ՝
 Նախադաւիթ վերելից .
 Եւ ոչ գողովք անբաւուրք
 Պատի ըզբեւ խնամ՝ երկնից
 Ամբարձ աղէ զաչս ի վեր .
 Վերինք ի ծաղոս են եւ խինդ ,
 Հիմ ի ստորինս կարեվեր
 Դեգերիցիս անձնապինդ :
 Մէ զառածիս յանդուլ ցաւս .
 Բաժին սրտի՛ բարձունս է .
 Արհամարհեա զառերկրաւս
 Եւ տրտմութիւնդ ոչ եւս է :

Դ

Իսկ արդ ուստի ցաւք քոյին .
 Թէ ղքեղ կոխեաց ինչ ախարհ .
 Ոչ վաղագոյն դու ինքնին
 Եդեր ըղնա ոտընհար :
 Միժէ վըխպեաց ի քէն յոյս . —
 Եւ է՞ երբեք յոյս անվըեպ .
 Խօստու՛մս անխաբ՝ լոկ հոգւոյս՝
 Որ առ Աստուած կըթի դէպ :
 Թէ ուժացան սիրելիք . —
 Գուցէ՞ մտերիմ սերտ յերկրի .
 Բայց որ ըզկեանս իւր ելիք
 Թափել զմահուանըս գերի :

Ի տենչալը ոյր ես անջատ. —
 Ի ծոց անդր էրթ մերձեցիր՝
 Ուր ամենայն սէր ազատ
 Դընէ գրաւ զսիրտ սիրալիր։

Եւ թէ մեռան անձկալիք. —
 Ուրեմն առ նա կանխեցին՝
 Առ որ եւ քո են գնալիք,
 Ի ժամակէտն հանդըստին։

Սահէ հասակ եռանդուն. —
 Սյլ ժամանեն տիք ըզգօն.
 Կասի կենաց պար զուարթուն. —
 Անմահու թեան մերձի տօն։

Երագերագ քայ օրհաս. —
 Յաւերժական շէպի օր.
 Չեւ ի լուսոյս հրաժեշտ տաս՝
 Ու ահա ծագէ արեւ նոր։

Ամէն վայրկեանք որ ի քէն
 Յառաջընթացք կորընչին,
 Յանմահու թիւն անդ գիմեն
 Որ ի թիկանցըդ մատչին։

Սիրտ, որ յերկրէ անցանես,
 Ե՛րթ վըստահ, մի արտմիր.
 Ի լաւն ի վայր գէմ դընես՝
 Ուր ոչ է սուգ, ոչ ձանձիր։

5088
3724 1007
38505

Ս Ի Ր Տ Ն Ժ Գ Ե Ն

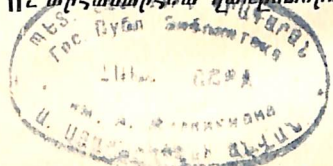
Յովիտ ցաւոյ նրժոէճ գերի՝
 Ո՞ր տայր ինձ յերգ օտարի
 Երգել անգուլ ու արդահատել,
 Եւ ըզլուծեալն սիրտիմ պընդել։

Ա՛հ, պանդուխտ է սիրտ յերկնից,
 Եւ ըզձագնեալ իւրոց կայից
 Ընդ հող ընդ աղբ թէ հարկանի,
 Սակայն փորձէ զլաւիւ երկնի։

Ա՛հ, տայր ինձ ոք արագարագ
 Վազել ընդ խոջ ընդ հակառակ,
 Եւ փոյթ ի յէլս ուղւոյս ժաման
 Հանգէլ սիրոյն ի հանգըրւան։

Ո՛վ իմ հոգի պանդուխտ յերկիր,
 Ի բուն բարեացըդ տարագիր,
 Գետնկոխեալ եւ բանտարգել
 Յորմէ կըրել եւ հարկ է կրել,
 Հայեաց յերկինս՝ ի քո բնավայր
 Եւ արձակեա զըրթանցըդ ծայր.
 Հայեաց ի վեր՝ յանձառն ի սէր,
 Հայեաց ի վայր՝ սրտիդ ի վեր։

Տես զանցաւորս, լաց թախձագին,
 Տեսեալ զանանցն՝ հայցեա ուժգին.
 Յիշեա՛ վասն ոյր հաստեալդ իցես
 Ու արհամարհեա զարտաւորեա։

Ամենայն կիրք կրկնավրտակ
 Խաղան ընդ դուրըս սրտափակ.
 Մին երկնապող ցայտէ ի վեր
 Միւս խորասոյզ արտօսրաբեր.
 Երկւոր քընար սըրտին իմոյ,
 Մի լար սըգոյ մի լար սիրոյ.
 Երկու ձայնք յար ընդ սիրտ բախին
 Ու ի մի բարբառ զուգախառնին:
 Հանպ հոգիդ, առ քեզ օձան,
 Ըզփոքրոգի խաչին հէծան,
 Կախեալ անտի զսըրտիդ բեռինս
 Ե՛րթ ընդ դժուարս եւ ընդ գիւրինս:

Ս Ի Ր Տ

Տ Ա Ռ Ա Պ Ե Ա Լ

Քանի՛ անձուկ սըրտի կոսար
 Որ իսկուժեամբ անբաւատար.
 Յօրէ յորմէ սա սկիզբն էառ
 Եւ զգաց անձին յերկրի թըշուառ,
 Ո՛րքան հէղեղք զեղան կըրեց
 Եւ դեռ սա զխորս իւր ոչ էլեց.
 Ո՛րքան ի սմա կիրք հանապաղ,
 Որ վերացայտ որ դարավաղ,
 Ըզգայուժեանց յաղատ շաւիղ
 Եւ ընդ մըտաց զանխուլ բաւիղ.
 Քան ըզծովու առեալ ծաւալ
 Ընդարձակի յարաթաւալ
 Ամենայն ուղեք դիմեն ի նա,
 Եւ բնաւ երբեք ոչ շատանայ,
 Ունայն՝ խուովի, լընու՝ խուովի.
 Յագուրդ խընդրէ, միշտ ծարաւի,
 Խոնջեալ խընդրէ կալ յանդորրու
 Ու ամբոխ յամբոխս իւր յաւեւու:
 Զե՛նչ արարեց սըրտիս այսմիկ
 Զի հանդեցէ ի կրեց աամիկ...
 Աստուած իմ, արկ եւ դու չեթ մի
 Ելեթ մի սիրոյ, ու այլ ոչ խուովի:

ԱՌ ՄԻՐՏ

Է՛ տառապեալ իմ սըրտիկ,
 Ոստից ըզքեւ որսիսիք,
 Եւ ո՞րքան այս խոչընդոտ՝
 Գարշապարաց զգայթոտ,
 Անհընարինք ի ներքուստ,
 Նիւթեալ դառինք արտաքուստ,
 Սահանաբար ի բարձանց
 Դիմես ի կէտն յաւիտեանց,
 Կոշկուք կըրից կենցաղոյս
 Խտրոցք կան յո՞վ եւ տաս խոյս
 Բա՛բէ, միոյ կարճ կենաց
 Ո՞րքան հրապոյրք դարանաց
 Սմենայն կիրք պահանջէն
 Հարկ սակ եւ ի բաժ ի նմանէն,
 Սքողք նագահք եւ բըռունք,
 Տարողքըն տեսարք աննկունք...
 Ո՞ զերձուսցէ զսիրտս անգոր
 Յաւարաւուռաց բըռնաւոր:—
 Աստուած իմ, մասն եւ դու առ
 Եւ քեզ լիցի սիրտ իսպառ:

ՀԱՐՔԷՆ

(Ի ՔՍԱՆԱՄԵԱԿՆ ԻՄ)

ՅԱլպեայ ի սար մենաւոր
 Յերեկորին լըռութիւնս՝
 Ղեմէր ի սիրտ սըգաւոր
 Յականողես խաժագոյնս
 Տիրողացի պատանեակ,
 Մերթ ըղէբանց արջնաթոյր
 Դիտելով վախս եւ կոհակ,
 Մերթ ըզճորոցըն պարոյր,
 Արտասուաբեռըն շուրջ գայր
 Հեղիկ հեղիկ բըբացն հիւռ,
 Ի գեղջկական տաղաւար՝
 Որ ի հովտին երեւիւր,
 Եւ աչքն աղու կապուտակք
 Լըճանային շիթ առ շիթ,
 Եւ հառաչանք տըխրորակք
 Ելանէին խիտ առ խիտ:
 Որպէս տատրակ զաւեր գալարըն բընկան՝
 Զանդարձ միախուստն ողբայր աւուրց ման
 կական, [գէմ
 Յօտար լէրինս սահեալ պանդուխտ տարաւ
 Զինուորութեան առնուլ ըզձեւըս նըսեմ:
 « Եւ է՛ր չաղքէ, ասէր, սըրտիս ըզգայուն
 Դաւարագեղ լերանցս հովտաց սիւգ սիրուն:

Պարեւանդից չեմ ծածկին գողք քընաբեր,
 Հեմ տըխրական աստ ամենայն ինձ պատկեր.
 Մեռելատիպ անդ տարածեալ լիճ լըռիկ
 Յեղերական շամբից խօշիւն տղմասիկ:
 Ի դառնաշունչ հողմոց՝ լերինըս ճակատ
 Յիր թօթափէ զանկայուն հերս սառնապատ.
 Եւ ի ծերպից վիմաց հաւուց կառաչիւն
 Քստմնասարսուռ հարթուցանէ զիս համբուն.
 Ո՛վ անիծեալ դըժօխըմբեր դու նախանձ
 Որով թունից դարան կազմի սիրոյն դանձ,
 Յոյս ի ծնողաց կորդեալ՝ նեցուկ ծերու թեան.
 Յօտար երկիր կարգի նակ՝ ի բերդիան
 Խոպանանայ դաշտիկն հարանց եւ մարմանդ,
 Եւ ժիր մշակին հարկ է լալով կալ վտարանդ:
 Ո՛վ անիծեալ գիւտ արուեստից խաղմական
 Որ ետ կըռել կոփել սուսեր եւ հրացան.
 Եւ դարնայնի ծաղկենըկար ընդ օթոց [դուց.
 Յարտասուտս մարց խառնեաց զարիւն հէք որւ
 Ո՛հ, եւ ես ինքն հարկեալ բաղդի սեւադէմ՝
 Զաղէտ սըրտիս արձագանդացս աւանդեմ):

Ո՛վ դուք անբաժ ձայնիս ընկեր՝
 Որ առ հըրճուանս իմ եւ առ վիշտ
 Ղօղեալ թաքուն ի քարաբլբ
 Կարեկցաբար խօսէիք միշտ,
 Առ գետս օտար վարիմ՝ նըժդէհ
 Ի սիրերեաց կորդեալ խըմբէն.
 Որոց սիրով սիրոք ի հրդէհ
 Լալով զինէն թէ զձեզ հարցցեն,
 Ո՛վ արձագանդք, խառն ի զեփիւռ

Առէք զիմ ձայնս, գողէք նոցին,
 Թէ դնամ լալով բլբէ ի բլուր
 Եւ աչք ընդ կրունկըն յար ձկտին:
 Ընդ առաւօտն եղբայր կըրսեր
 Ըզմայր հարցցէ, ընդէր Հարբէն
 Սափորն ի յուս չերեւի դեռ
 Զանուշակ կաթն ածել՝ հօտէն.
 Եւ երբ լալով յերեկոյին
 Պար բողբեալ որբ ընտանիք
 Զփոխիւնդն ուտեն առ հըրատին,
 Զիս յիշելով՝ եւ կան լըռիկք.
 Դուք արձագանդք խառն ի զեփիւռ
 Առեալ զիմ ձայնս գողէք նոցա՝
 Յօտար քաղաք նըստիմ ես հիւր,
 Թաքչին յինէն սաքք Տիրոջայ:
 Յանըքանալ բուրաստանիս՝
 Ուր եդեմեան իմ խաղալիկք,
 Ուր տընկէի տըղայ ի տիս
 Հովանոցակս ի վարդ յասմիկ,
 Ի ծարաւել առուին փոքու
 Զորոյ ձեռքս ես հատի խրամ,
 Երբ յիշատակն յարտօսր աղու
 Լացուցանէ զեղբարցս երամ,
 Դուք արձագանդք՝ խառն ի զեփիւռ
 Առեալ զիմ ձայնս գողէք նոցին,
 Յաշխարհ օտար ի բերդ տըխուր
 Ես կամ պահանջ զէն ի ձեռին:
 Յաւուրս տօնից մանկուհք շինին
 Լըռեանց ասեն, փողն Հարբէնայ.
 Ոչ եւս զայծեամն ի դար լերին

Խրտուսցէ ձայն ոտից նորա
 Ոչ եւս լրսի շունդն ի մայրիս,
 Ընդ երթ նորին ցընծան թռչունք.
 Ոչ եւս սահի լաստն ի լըճիս
 Չերծք ի ցանցէն կայտուն ձրկունք.
 Դուք արձագանքք խառն ի զեփիւռ
 Առեալ զիմ ձայնս՝ գողէք նոցին.
 Թէ արտասուս ծովուն ի հիւռ
 Հեղում էս յոտս անգուծ ամբին.
 Բարձու լերինս ի սարաւանդ
 Ընդ բորբոսեալ անկոփ վիմօք
 Յըստուերամած մահուն ի բանդ՝
 Կան խաղաղեալք երկար ամօք
 Նըշխարք հաւուց եւ հայրենի.
 Ոչ մատչի անդ պիղծ գարշապար,
 Այլ ցողաթուրմն աչք հարկանի
 Անցաւորին մոլար պանդուխտ.
 Դուք արձագանքք խառն ի զեփիւռ
 Առեալ զիմ ձայնս գողէք նըմին,
 Թէ զուր արտօսր իմ եւ համբոյր
 Խընդրեն ըզհօրս հանգիստ շերմին:
 Հընչէ Եւրոս ցըրտասարսուռ
 Չասրաքատակ ըզտուռ խըրճթաւ.
 Թափին լերանց վարպք յընախուռն,
 Կարծէ մայրիկըս զես անձկաւ...
 Ո՛հ, մի մայրիկ, մի կարկառիւր
 Ընդ պատուհան, ձեւն չար տեղս,
 Աչքն իւր պաղեալ պըշնուն յերկիր...
 Ո՛հ, լըռու թիւն է զՆարբենայ:
 Դուք արձագանքք խառն ի զեփիւռ

Առեալ զիմ ձայնս գողէք նըմին,
 Թէ կեանք որդւոյդ կարճին յողք իւր,
 Պանդուխտ միշտ մօտ է տապանին...
 Չայս աւանդեալ արձագանգաց՝ պատանւոյն՝
 Երթայր եւ զհետ արկանէր աչք խաժագոյն:
 Եւ թըւի դեռ ձայնն յարձագանգս յարամուր
 Հընչէ վանգիւնս խաղաղականս եւ տըխուր:

1840

ՅԱՌՍՁԻՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ Ի ՀՆՐԱՊԱՏՄԱՆ ՈՐ ՈՉ ԵՒՍ ԵՆ

Ո՛ւր են աւուրքն այն եւ ո՛ւր ամբն առաջին .
 Ո՛ զժամանակ դարձուցանէր ինձ նախկին ,
 Ըզմանկութեան երբ ծաղկէի վըտակաւ
 Փափուկ ի տիպ համասպրամաց դիրք խոնակ .
 Ո՛ւր այն գարուն տիոց , կենաց առաւօտ .
 Մինչդեռ եւ լայր եւ խնդալոր սիրտ անկարօտ :
 Եւ դու լուսնակ որ յար հնանաս եւ նորիս
 Արդեօք բաւէս նորէլ ըզթերթ իմ սրտիս .
 Մինչ ի կաղնեաց պատգամախօսն աղքէս խանդ՝
 Թեւաբախէլ երգէլ ի մութ պահու անդ ,
 Եւ ըզծածուկն յերկնէ դըրդեալ մըխիթար՝
 Սըփոռես հեղեկ ի հիւծեալ սիրտ վըշտահար .
 Մենասիրաց մեկնակ զովող , յիւժն զես
 Մանուկ երբեմն յայտըս վառեալ աղարծիս ,
 Յեց ի շիրիմն , դանկ առ ոտիւք ցեցակեր ,
 Ի ցամաքեալ ճակատն յառեալ անվէհեր՝
 Թէպէտ մահու նըչխար՝ չաղդէր ահ ի յիս .
 Մանուկ անմանկ եւ խաղայի մահուամբն իսկ :
 Զխորք թեթեւ ի դաշտ սահէր դարչապար
 Եւ ընդ բըլըոց ընդ թափն ընդ հետս առասպար
 Եւ դէսք հերացամբ զուլուս դանդուր զուս
 Մինչեւ յարմին նոճուց նըստեալ անտըխուր
 Ըզձծաւորս ըն չափէի զըստուերս շուրջ
 Յերկայնութիւն մամապատից վիմաց լուրջ :

Յորոց ի խուան , ո՛հ , եւ իմ արդ զոյգք արեանց
 Նընջենքուն խոր շընջեցեալն յաւխտանց :
 Ըզսրտաբեկ լանջօքս ո՛ տոյր ինձ քընար՝
 Գաղտագողի մխել ի պրակըն խաւար ,
 Ի հինաւուրց մահարձանացն ի սպառուած ,
 Որ լըռութեան թաւամուր թեւըս տարած ,
 Գըլուխ ի ծոց նըստէլ ի խոհս անցեւոյ ,
 Եւ զորորանն իմ թոյլ դիտել զալեաց ծոց .
 Բստմնածածան ուր ծուփք յեռէք լատտեղս
 Զանցեալ ամացս աղքէն չըրջանս սըրաթեւս ,
 Սարսեալ սահին սաղապաձեմ կըտուելք
 Որպէս երամբ օգականք տար աշխարհիկք
 Տարեալ բերեալ բօթ եւ աւետ օտարին
 Ո՛հ , զի նըբքին է անջըրպետ ընդ նոսին :
 Իսկ դու՛ լուսնակ յոյր սընարաց կաս նոճուց ,
 Զա՛հ գալկահար հըսկող կենաց անցեւոյ ,
 Ոյր է արձանս ում պահանջի սրտիս տառ ,
 Ա՛հ , համարինն իմ հարազատ իմ պատառ . . .
 Ես ըզսիրտ զայս կըռեալ կախեմ ըզվիմէդ ,
 Ուղեւորաց եւ սիրելեաց ոտընխեթ :
 Արձանացիւր անցորդ մուրս ու անմուրս ,
 Աստ հարազատ սրտի նընջ վաղահար .
 Մահ զիս կանգուն , ըզնա եհար դիտապատս ,
 Եւ երկոքեան էաք զոյգ սերտք , բարեբաստ .
 Մահածին մայրն երկիր՝ ըզնա գըրդուէ ցուրս ,
 Զիս ի հասակ վարէ ու ի կիրս անփախուստ .
 Ես յայնց կըրից խեթկեալ դառնամ զիմ կընի
 Ուանջօր յունեւ զփախըստեայ տիս մանկունի ,
 Բուռն հարկանեմ զհարազատաց տապանէս
 Նոցա հանդեստ եւ ինձ ժըտիմ քաջալէրս :

Ն Ա Ւ Ա Ւ Բ Ե Կ Ն

Նաևն ի բախմանէ վայրենի ալեացն խոր-
տակեցաւ . . . Նաւուղիքն հանդէպ նա-
ւին դեգերեալ ողբայ . ձեռն ի ճնօտի
եդեալ արտասուաց գետտ իջուցանէ :

Ն Ա Ր Բ Կ

Ա՛յսպէս ի սուգ իմ դանդաղ
Ի լըռուութեանս անխաղաղ՝
Նստեալ մղձկիմ անըջուռը
Վայրենամոլ յօգոց շունչ,
Որ պահ մ' յառաջ ի ծովն
Որորելով յին գայլն,
Զայրացեալ՝ պահ մի զլընի
Հարին զես դի կենդանի . . .
Ահա շըւենդըն լըսի,
Ահա գուպարք հիւսիսի .
Ահա ահա լեռունաձեւ
Կոյտք կըլանեն զիմ արեւ .
Ահա հարին քակեցին
Հողմք ու ալքք դճեա ձրգեցին,
Ահա ի խորս իջն ջուրց,
Յանկարծ ի վէմն մաղապուրծ .
Ես որ ի գոյզն տախտակ՝
Ահեղ ծովուն նահատակ՝
Ես նաւուղիղս անտեղեակ
Ի յառադաստ եւ ի դեակ,

Որ ընդ ալիս այս անփորձ
Զանձն արկի ոչ փոքր ի գործ .
Այն ինչ յածեալ ըստ կամի
Յանդիւտ կորուստ խընդայի,
Կեանքս ընդ նաւուս վեր ի վայր
Արտասահման յայս ի ժայռ՝
Ընդ ծով լաւազ միջամէջ
Յեղակարծուց ի վայր էջ,
Ի գըլխոց եւ կոհակաց
Անկեալ գընիմ սարսափած .
Զխորդ ըզսիրտս հանդուցից,
Ո՛ւմ գիւմ արկած պտտմեցից . . .
Ահա նըշխարք թաղծագէմ
Նըշխարք նաւուս տարագէմ .
Կէսք խորասոյղ հիգոյս պէս
Ընդ մըկանանց կանաչ գէս
Հանեալ գըլլուս դողդոջուն՝
Սնհետանան եւ համբուն
Եւ հեռագոյն դարձեալ դան
Յաշխարելի երեւան .
Եւ կէսք ընկեր առ ընկեր
Վարեալ գընան մըշտեբեր,
Խէլք, առաջք, կող ընդ կողին
Ի մի հարուած կողկողին :
Յորժամ եւրոսն այն հընչեաց
Եւ ճարճատիւն ճոպանաց,
Վըկայեաց սիրտ իմ ներքուստ՝
Թէ ամենայն ի կորուստ .
Ի խաւարէն շանթ խաւար
Էջ եւ մահուամբ դարձ արար .

Ըզմէն խարիսխն իմ ամուր
 Ըզոյս՝ տարաւ ծովակուր.
 Չիս այսր ընկէց միայնակ
 Չոր մորենուոյ հանգունակ,
 Յամաք հողմոց խաղալեակ
 Տարուբերիւ անխեչակ...
 Ո՛հ, զինչ լինիմ եղկելիս
 Նաւակորոյս նաւուղիւս:
 Ա՛հ, սիրտ իմ, սիրտ իմ հարեալ՝
 Չար քան ըզնաւս է մանրեալ.
 Բեկոր եմ էս ալէկոծ
 Մինչ ի յատակս անդընդոց:
 Չեզ երանի՛ մընացուածք
 Իմ նաւակիս աւերածք,
 Որ տակաւին ընդ նոյն ծով
 Նոյնպէս գընայք ծրփալով,
 Յանյուշ հարեալ զալեսաստ
 Ովկիանու գալար դաստ.
 Ի նոյն կոհակս ելեւէջ
 Աներկեւանք յահու մէջ,
 Անասող, անլոյս, անուղիղ
 Անհոգ հարդէք ըզաւելի,
 Մըլտասարսուռք մըլտերերք,
 Այլ ընկըզմել՝ ոչ երբեք.
 Մինչեւ յետինն այն կոհակ՝
 Չձեզ արարեալ չըկօժակ
 Ի կայս ուրէք հեռաւորս,
 Յընդաւազեալ կացջիք խորս.
 Կամ թէ ոմանք տիրասէր
 Այսպէս օտիցս առընթեր՝

Ի ձանձրացեալ ծրփանց աստ
 Տարածեսջիք ի տապաստ.
 Ըզըւառիս դարձեալ սիրտ
 Խոցել տեսովդ ի նոր վիշտ,
 Նըպաստ յինէն թըւելով
 Խընդրել՝ ի չուդ ձեզ ի ծով,
 Անօգնական մինչ դեռ էս
 Նըստիմ ցաւոց յասպարէս:
 Ա՛հ, յոր դժխեմ վայր անկարծ
 Անկեալ գընիմ յեղակարծ,
 Է՛սարաւանդք ամայիք.
 Ամուրս ինչ ինձ ունիցցիք.
 Գուցէ՛ ոք այդր ի խորուջ:..
 Ո՛վ աղէտք, ոչ լըսեմ ոչ:
 Ո՛հ հաւոր անապատ
 Յերկրէ ու ի ջուրց տարանջատ,
 Աւաղք ներքոյ, ժայռք ընթեր
 Հանդէպ՝ ալիք սարսուասէր,
 Եւ ոք վերուստ հոլանի
 Ուրանայ զխուճն հովանի.
 Լոկ սօսափիւհը շաւաջման
 Դուընչին յականջս անվախձան:..
 Երթայց ի վէմն այն ելից
 Ըջտեաւ ծովուն ծուփ տեսից.
 Ամայեգոյն անապատ
 Չարհուրանաց վայր աղատ.
 Արտասուելի՛ կերպարան,
 Եւ կենսխուղ որորան:
 Ո՛հ ո՛հ, այդ ո՛րքան ալիք
 Որ ուս ընդ ուս ծրփծրփիք,

Որ ըննանայք եւ ցածնուք,
 Որ գայք գընայք խուսափուհք,
 Բերանաբաց որ անյափ
 Վիշապուռոյց ընթանայք,
 Ի թուռի կանաչ ըսպիտակ
 Մաղձ ըզգայուէք դառնորակ:
 Ո՛ւմ դուք գոռողք ուռուցիկք
 Ի գիմի այդպէս հարջիք.
 Մերթ ի կործան մերթ կանգուն
 Յայս իմ գիմեալ սար համբուն.
 Վիմիս սոնանեւ, եւ ո՛ տայր
 Այլ ճըգնեմք վայրապար.
 Իսկ եթէ զնա խընդրիցէք,
 Որս ձեր անջան է, առէք.
 Առէք տարայք ի ձեր խորս
 Անդր ի յորձանս ահաւորս,
 Ուր կան աշխարհք անյարիր
 Յաւիտենից ի թըմբիր,
 Ուր աւերակք մահացուաց
 Անհիմն արկեալ յաւ ալեաց.
 Ուր նընջէ դըռն իւր անյոյս
 Վաճառական ոսկեյոյլ.
 Ուր նընջէ հայր՝ որ յանգէտս
 Եթող զորդիսն որքս եւ հէգս.
 Ուր սիրելոյն կայ նըշխար,
 Որոյ մտերիմ վայրապար
 Ըզնա ծովուն հարցանէր
 Փարեղի գիրկս ընծայէր...
 Այլ դուք հասեալ եւ փըջիք
 Անփոյթք զենէն՝ կորընէք:

Դուք որ ըզհետ նոցուն գայք
 Կէթ դուք առեալ զնա տարայք.
 Երթայց եւ ես նընջեցից
 Ուր իմ ամէն նընջէ ինչ.
 Ուր եթող յոյս իմ զարեւ
 Իբր ըզգօս ծառ սին տերեւ.
 Թողեալ զնա յինքըն միայն
 Բան զոր տեղի չիք ունայն:
 Երթայց առ իմ ծիրանի
 Առադաստիկս ընտանի,
 Եւկողիռձեալ իմ մարմնոյս
 Եդից պատանըս սիրունս.
 Երթայց տեսից զոսկեման
 Ակընկալեացըս ճոկան.
 Երթայց գըտից զնմ ուղղեակ
 Որ շըրջեաց դբաղքըս յահեակ.
 Երթայց միայն ընդ միայն
 Յովկեանու յորովայն.
 Ամէն կոհակք մէտ ի մէտ
 Հարցեն լարոնս ինձ յաւէտ...
 Այ ծով, այ խորք, այ ալիք,
 Չորս ձեր առէք աւադիկ...

Եւ յառապար կարկառէն
 Իբրու զկուտակ մ՝ ի ծովէն
 Առ այլ կուտակ դահալէժ
 Ո՛հ, դահեաց դանձն իւր յաւէժ
 Յանդընդախորն ի յորձանս,
 Յորմէ չգարձաւ ոք ի կեանս.
 Բողոր մարմինն ի ժայռէն

Յանկըրկներն յայն բոպէն
 Ընդ աւաղ, օդ եւ ընդ ջուր
 Բացածըգեալ վայր բերելւր: ...
 Այլ ո՛վ անկարծ թաքուն բաղդ,
 Բունն ըզմիջացն աջ անյաղթ
 Հարեալ հիգոյն՝ եւ ի վեր
 Զարածանի ջուրցն եբեր,
 Թեթեւակի զարկուցեալ
 Ընդ առապարն՝ ուր ողբայր.
 Ոչ ինչ էտես, այլ լըւաւ.
 « Ո՛վ կորանաց յուսազրաւ.
 Ըզհեա նաւուդ ի կորուստ
 Տան զանձն յալէաց որկորուսա...
 Որ հար ըզքեդ՝ ո՞չ դիտէ
 Նոր կաղդուրել յայսմ հետէ.
 Կամ եւ ո՞չ այն իցէ շատ
 Ըզգաստացեալ կալ քեզ աստ
 Ընդ հովանեաւ սանձողին
 Ըզծուփ հողմոց եւ ծովին »:
 Ոչ կըրկնեաց ձայնն անձանթ.
 Նոր ծագեցաւ առաւօտ.
 Խաղաղական են ափունք,
 Ազկիռնի կազմին բոյնք:
 Ինքն ըզնաւուն նըշխարիկ
 Առեալ փոխէ ի խըղիկ.
 Յերկրէ կըրկին մենաւոր,
 Դէմ այն ծովուն ահաւոր՝
 Որ յար աչացն առաջի
 Դեռ սոնք յորորաւ շըրջի,
 Փոխան ալեաց՝ ի հող արդ

Յեց ի վարսեալն ողնափայտ
 Արձանացեալ լուռ նըստի
 Հէգ նաւուղին ի գիտի.
 Նըկատելով շուրջ անաս
 Զարի՛ որ գան պահ ընդ սահ,
 Բաղխին փշրին առ ոտիւք
 Խորհըրդաւոր շառաչիւք.
 Եւ թէ երբեք ի բացուստ
 Հատուկըտիք ի փախուստ
 Դիպին աչացն՝ յիւր նաւէն
 Կամ պատառիկ մի ծըւէն.
 Տակաւին ձեռն զաչօք
 Լայ զգառնութիւն իւր ամբք,
 Ընդ արտասուացն իւր ընդ յեւս
 Վերադիտեալ ընդ եթերս:

Ի ՍՈՄՆԱՅԻՆ

Գլու՛խ իմ, գլու՛խ իմ:
(Գ. Թագ. Գ. 19):

Ի կի՛ծ կենցաղոյս գըլլտահարեալ տօթակէզ
Տաքնապ ի տաքնապըս ինձ նիւթէ սիրտ ցաւ
ւազին:

Գլու՛խ իմ գլու՛խ իմ, ո՛հ, խորհրդակոծ խռո-
վադէզ՛
Ոչ եւս ունի ժոյժ անձին:

Իսկ արդ ո՛ւր իցէ գըրկամատոյց ինձ մայրիկ,
Առ որ՝ տեսեալ հօր զվտանդեալս յարտիս
այս տըխուր՝

Ուր յողբ զծայրախուզըն շարուրեմ զորայիկ՝
Ասէր, Տարայք զքա՛ռ մայր իւր:

Գո՛յշ, թէ եւ իմ գոյր մայր աղէխարշ եւ գորով՝
Որոյ ժողովեալ ի գիրկ զաղնըն գալար

Դընէր Թաւալէր զբէմնըն փութով եւ սիրով
Յորդեկիս գէմն անդալար: [ման՝

Ո՛հ, անդ՝ թ՝ եւ անժամ յելըս կենաց լեալ ժաւ
Սակայն ի գըրկաց մէջ գըգուրեկաց մայրենեաց՝
Ըղչաւնըն տայի քաղցրութիւն շունչ անջատման
Առ որ ըղչունչն իմ երկնեաց:

Աչք իմ նուաղէին յաչս հայելով խանդակաթ,
Եւ ձեռքըս լուծեալք ի ջերաջերմ մատանց
Շուրթնըս սաւնորակ ի մէջ շըրթանց վարդա-
հատ

Գործէր զյետին զանդարձն անց:

Ի ծոցս անդ կենաց իմոց տայի ես զիմ կեանս,
Եւ մօրս արտասուս կաթէր ջերմիկ ի ցուրտ
քունս,

Կաթէր եւ խառնէր ի պաղ քըրտանցըս ծորանս
Եւ փոխէր զմահ իմ ի քուն:

Զխորդ ցանկալի էր ինձ նընջել ըղբունն տյն,
Քանի՛ տեսչալի անշնչատալ ի շունչ մօր,
Քան զուրկ ի նմանէն՝ շնչել ըղսիւգս ամենայն
Ի ձորո ու ի սարս խընկաւոր:

Գլու՛խ իմ գլու՛խ իմ, ո՛վ մայր, ծանրացաւ ու
տնկանի:

Փու՛թս ով մայր, ե՛կ զի ահա նձին չուենիմ
ժոյժ. [նի.

Ի խէթ խորհրդոց նուաղեալ որդեակ քս դը-
Ե՛կ բարձ ի ծոց զիս անոյշ:

Գլու՛խ իմ ծանրացաւ, եւ սիրտ տնկաւ, մեռայ
ես,...

Մեռաւ մայր որդեակ քո. ես մեռայ եւ հանդ-
չիմ...

Ո՛վ մահ գեղեցիկ ի մօր գըրկաց տապարէս,
Ո՛վ հեշտալիդ ինձ շիրիմ: —

Իսկ այդ ո՛վ, ո՛վ է երազեալք ի մեր կոյս,
Խոհք ըղչըխսով, ցուպ ծերութեանն առ երի
Մեծաքայլէ, խոստանալով նորս ինչ յոյս:...

Զըկամիմ մայր, չըկամիմ ես զաւետողն այն
Դարձուցանել զարտաշնչեալ զիմ հոգի
Ի տաղաւար մարմնոյս տըխեղծ եւ ունայն:
Ո՛հ, մի մայր իմ, մի լըսել արդ զըմայ, (եւ փակ,
Փու՛թս, զբրունս արկ ընդդէմ, սընդեալ քնիք

Ըզգուշացիր առ կենսադործդ այդ հրմայ .
 Մի զևս Թողուր ի քոց գրբկաց հանգըստիդ
 Այլ ի բարձուէ պատըգամիդ ըզձայնդ արկ
 Եւ հեռացո՞ զտեսանողդ այդ շընչառիԹ :
 Ասա « Ինձ չէս պիտոյ արդ ո՞վ մարդարէ ,
 Ի բաց կաց , մի զարԹուցանես զորդեակս իմ .
 Դարձիր տեսողդ , դարձիր ը՛ ի քունսա քաղցր է
 Հիմայդ քան փոյԹ քեզ . բարուդ կեայ իմ աղես .
 Այո մեռեալ սա , խոստովան արդ լինիմ ,
 Այլ քաղցր է մահս չիլի մի զարԹնուլ իմ որդիս :
 Երջանիկ սա յժմ է ի մահուս՝ քան ի կեանս ,
 Ի վիշտ էր , արդ յանդոյր . ի ցաւս , արդ ի սէր :
 Ո՛հ Թէ քանի՛ քաղցր է սմա դիւր հանգըստեանս .
 Քանի՛ չը քնող մեռեալս քան մինչ կենդանի . . .
 Տէս մարդարէ , էրբ զայս քո շնորհս տեսեալ էր
 Չոր տեսանեսդ այժմիկ յանշուհն զիմի .
 Ե՛րբ նայեցան աչկունքն այսքան աղուականս՝
 Իբր ի ներքուսա Թերաքամեալ յունիցն արդ
 Կիսահայեացք քաղէն զողիս իմ եւ կեանս .
 Իցէ՞ տեսեալ քան զայտըբս զայս կարմորակ
 Եւ յԵնգադդի զգերահընգակըն զայն վարդ
 Յոր Բերսաբէ Սողովմոնի հիւսէր Թագ :
 Եւ ըզվարդս այս մահու՝ փԹըԹեալ ի գէմս աստ .
 Ըզմեռունակ մանոյշ բըբաց բացխըփիկ
 Եւ ըզըուշանըս ծըղէբեկ յանպատրաստ ,
 Ես չըփոխեմ զսոսա նդ ծաղկունս եւ գոհար .
 Ես չըփոխեմ ըզնընջեցեալս այս յիմ գիրկ՝
 Ընդ նահատակս եւ ընդ հըսկայս գեղապար :
 Երնջէլ կամեաց որդեակս իմ այս եւ նընջ .
 Նընջեաց յանդորր եւ չախորժէ սա զարԹնուլ .

Եւ ինձ սըմա հակառակել՝ կամք ոչ է .
 Թող նընջիցէ արդ ի վտանգաց կենցաղոյս ,
 Չհանգիստ ցաւոց սըրտին գըլխոյն աստ առ .
 նուլ
 Մինչէ՛ յանանցըն զարԹիցէ կենաց լոյս) :
 Ա՛հ , գըլուս իմ , ա՛հ , սիրտ իմ , ցե՛րբ հեծես . կաց ,
 լուռ լեր ,
 Գուցէ լըւեալ մօր դիւրագորով կաԹողին՝
 Եւ սիրտ խոց առեալ հառաչիցէ կարեվէր
 Վէրայ գըրկաց զաւակին :
 Այլ ո՛ւր եւ իմ մայր՝ որ ժողովէր զիս ի ծոց .
 Ո՛ւր որ ժողովէր զհատկըլեալ շունչս ահ ընդ
 ահ ,
 Որ մատն արկանէր ի գըլուխու ի սիրտ յարակոծ՝
 Եւ խաղաղէր գէԹ մի պահ
 Ո՛ւր որ գայր ի դատ ընդ կոծեալ գըլուս եւ ընդ
 խոհս ,
 Ո՛ւր որ լըսելի զխաղաղուԹեանն առնէր ձայն .
 Ո՛ւր իմ ծընող , ո՛ւր դայեակ՝ որ զայսքան ան
 դոհս
 Չըրէր ի ժփոտ մի միայն
 Աստուած իմ , հասո՞ առ իս զբարբառդ հայրա
 կան
 Հըրաման տո՛ւր տանել զորդիդ ի գիրկս յուսոյն
 մօր .
 Բարձցեն արբանեակք գըԹոյ տարցեն առ ծոցն
 այն ,
 Եւ գըտցէ սիրտ զիւր անդորր .

Գլացէ սիրտ զանդորր . մեռցին խորհուրդքն ինք
նատանը .

Մեռայց եսցաւոց , հանդէայց ի յոյս եւ ի սէր .

Ապա տեսանողն հոգեհորոզ հիւսիքանդ

Յարուսցէ զիս ի քեզ , Տէր :

1847

ԱՆՋԱՏՈՒՄԸ

Ի ՆԱԻԱԶՈՒ ՍԻՐԵԼԵԱՅ

Ի զՆՐ... եւ անգամ նըրբինք զգացմանց .

Չգացմունք սըրտի , ո՛հ , եւ դուք ի զուր .

Չամենայնիւ՝ հարկ լուրջ արար զանց ,

Հարկն այն ժանտ տըխուր :

Ծով դեռ անալիք , ալիք դեռ մերձ ,

Նաւահն հուպ ի նաւն , աչք յիւրար դէտ՝

Չանջատ սիրելեաց զնընեն պատկերս .

Այլ հարկն անջըրպետ :...

Ահա եւ անխուով ու անփոյթ յոգի

Եկաց ի դիտակարն պաղպաղուն ,

Ազգէ մասնացի , փողէ սըրնգի՝

Անփոյթ պետ նաւուն :

Ահա ի կայմէն էջ գրօշն ի վայր ,

Գրօշն այն սեաւ , եւ յոյս սարսեաց ըզսիրտ .

Հընչեաց փողն , եւ դողայր համայն

Միայն հարկն անխլիրտ :

Ահա նիւրն գիրկ ընդ խառն ի ծով ,

Ու ահա եւանեն ու իջանեն դասաք .

Խայայ փրփուր զննչ ձի՝ նդ հեծելով .

Սահիլ առնուն լասաք .

Նաւըն շարժի , նաւն առնու զընալ...

Ո՛հ , այ , կացէք , ո՛ր տանիք , յո՞ գնայք .

Անդ են սիրելիք բազուկ ձրգեալ՝

Գուչեն , ո՛ղբ մընայք :...

Մընա՛ւ զի՛ մընա՛ւ՝ երբ երթայք դուք,
 Եւ ո՛ւմ էւ զեմբող թէ անջատիմք.
 Լրաէք մեզ արդեօք, ըզջայք զանձուկ՝
 Ո՛վ մեր մըտերիմք:

Մեկնի նաւն, երթայ եւ հեռանայ,
 Լընուս աչք ծըխով զոր արձակէն,
 Եւ ծով է միջի մեր լայնանայ,
 Հէտք ըզհետ ծածկեն...:

Ո՛ւր են, յո՞ գնացին. ո՛ւր սիրելիք.
 Հազիւ նըշմարին ողունք նաւուդ.
 Միայն ծուխըն սեաւ, նի՛շ սրտայլք
 Գնալոյ փոյթ ընդ փոյթ...:

Երթայք ուրեմն, ա՛հ, երթայք ողջամբ
 Թէ կալ ու արդելու չիք մեզ հընար,
 Եւ թող ծածկէ ծուխս ըզըրտիցս ամբ,
 Իցի՛ւ թ՝ անդադար...:

Ծածկի եւ ծուխն յօդ. զուգին ակք.
 Համայն հեռանայ եւ հանդարտի.
 Ո՛հ, անջատ կայցեն լոկ սիրելիք...:

Զի՛ բուռն է սըրտի:

ԴԱՐՁ ՅԱՐԵՒԵԼՍ

ԱՆՋԱՏՄԱՄԻ Ի ՍԻՐԵԼԵԱՏ

Ա՛հա ծագէ լոյսն արեւելից, դարձին լոյս.
 Դառնան աչք ի նոյն, սիրտք հայրենեաց անդր է
 կոյս,

Ի կէտն ըզձից եւ ի յոյս:

Օ՛ն անդր յարեւելս, ընկերակիցքդ, յարեւելս.
 Քանի՞ զուարթ այգունն ըրբին երանգք յելեւելս
 Անտուստ յողոյս խառնին թելս:

Ա՛հա՛ մբարձեալ հողմն յարեւմտից լընու զդրօշ
 Ի ծագ անդրու վար նաւունն՝ խընդից ապարօշ,
 Դէմ յարեւելս՝ վայր ախորժ...:

Ողջամբ կացըր եզը արեւմտից բազմաշնորհ,
 Աղատ արգելան պանդըխտութեանս բարեօր
 Եւ հայրենիք մեզ լեալ նոր.

Ի բունն արդ դառնամք, եւ արտասուս հրաժեշտի
 Բարձեալ յաչս անջինջ՝ խառնել յարտօսըր
 խընդի

Ի սիրելեաց մեր զընդի.

Յորոց հեռացեալ առ սէր բանին եւ ի գիւտ՝
 Յօտար քս ափունս ժուժեալ տարաք անըստ
 գիւտ

Ամն երկար յերկն եւ ի փոյթ.

Որով վառեալ միտք, սիրտք եռանդուն, հօգի
 զուարթ՝

Առ հին հարազատս առ կենակիցս երթան արդ
Յերկիր՝ որ սայ զկաթն եւ վարդ:
Ահա շուելին հին՝ որ յար հատեալ չունի ծիր.
Դարձիր ընդնոյն հետս յորբերեր, նաւ մեր հրա-
կիր

Ուստի բարձեր՝ զմեզ անդ դիր:
Խառնեա՛ զլանջդ յալես, հերձ պատառեա, երթ
յառաջ.

Միտս ըզբօն առ սէր տանիս, նաւ, երթ պարա-
ռաջ,

Պատիւ ելցէ ընդ առաջ:...

Այլ դու թբաբէ, ո՛ր արդ տեսանեմ զքեզ ի սուգ,
Յափունս զոր թողումք կաս ձեռն ի գլուխ ողոր-
մուկ

Եւ զհետ կաթես արտասուք.

Դու զնաւս եւ ըզսիրտս առ սիրելիսն հին վարես,
Եւ դու յորոց արդ զապիմք՝ այդքէն զհետ բերես,
Երկուս բացեալ ասպարէս:

Ահա հեռանամք. նուազին ափունք զսր թօ-
ղումք,

Եւ աչք յառին յետս յարեամուս անդըր սըր-
տումք,

Կամոււ յանկամս ըզկայ՝ ոնումք.

Յերկուց մէջ ափանց բռնաբարիմք յերկու սէր.
Երթալնէ ասորձ, այլ հրաժարել՝ սաստկավէր:

Կալն՝ անհրնար ու աննըւեր:

Եւ նաւս յառաջէ. քալալերեայ սէր անձուկ
Պանդուխտքս՝ ըզքեզ մի՛ պանդուխտ յափունս
այդ թողուք:

Կարկառ ըզձեռն, երթիցուք

Ո՛վ քաղցր յիշատակ նըժդեհակից սիրելեաց.
Քեւ սիրտք մեր առեալ թունդ՝ զնոյն տացեն սի-
րելեաց՝

Առ որս երթամքն անձկայրեաց:
Քեւ սիրտք մեր հալեալք երազագոյնս խառնես-
ցին

Ի սիրտս՝ որ յելցն արեւու մեզ արդ հալին.
Ո՛վ խառնութիւն երբեկին.

Այո՛ նդ մեզ տարցուք ըզքեզ սէր՝ յով եւ եր-
թամք,

Եւ քեւ եւ նորօք մերս յայսմ հետէ բուծցին ամք.
Սի՛ մոռացցին բարեկամք.

Ե՛կ դու թ, էկ ընդ մեզ ի հայրենիս մեր քաղց-
րիկ,

Ի ծոցըս ծնողաց, էկ ի գիրկ քեռ, յեղբօր գիրկ,
Ուր եւ ուրեք երթան սիրտք: —

Օ՛ն անդր յարեւելս արդ վարեսցուք համարձակ,
Ահա բլուրք դաւարք ընդ նիւսալեաց գաներադք.

Ահա երկրին մեր ցամաք:

Կարմիր եւ սպիտակ հաճ թաչկէնք ի ծածան,
Եւ ձեռք եւ բազուկք եւ գլուխք շարժեալք սի-
րանշան,

Եւ սիրելեաց հնչեաց բան:...

Հայր մեր... ահա մեր հայր, ահա մեր քաղցր
եղբարք.

Մարկեալ են գլուխք հարց, այլ քանի՛ հուր յաչ-
սըն բարկ,

Ո՛վ մեր կենացըս պատճառք:

Ահա որդիդ, հայր, զոր խնդրես՝ կայ ի քո գիրկ,
Եկալք իմ՝ եղբարք համբուրեսցուք զուգակիրք,

Թող արբեսցին կարօս սիրտք:
Այլ զն, փութացուք ի սուն, ոչ եւս ժուժէ
մայր

Անդու կարկառեալ ընդ պատըգամն իւր ի
վայր

Թըւէ զվայրկեանս քան ըզգար: ...
Մայր իմ, անձկալից մայր, Թէս զորդեակ քո սիրուն. —

Ե՛հ, հանգիր ի գիրկ մորս որդեակ սիրասուն: .
Ո՛վ անթարգման ըզմայլուսն: . . .

ԱՌ ՆԱԻՆ

ՈՐ ԶՍԻՐԵԼԻՍ ՏԱՐԱԻ

Զինչ տեսանեմ, դո՛ւ այն ես նաւ ապաւուճ՝
Որ զսիրելիսն իմ կորզեցեր յանկարծում,
Եւ վայրապար գարուբերեալ ընդ ալիս
Խաղ արարեր զայնքան անձուկս և՛ ըղձալիս.
Քանիք ընդ քեզ սասանեցան սիրտք ի ծուփ
Մօտք եւ հեռիք՝ այլ անժամանք եւս հնուպ: . . .
Արդ ի ծովեղըզ տակ առեալ յանդորու
Կաս անըզայ եւ գրգռես վէրս յիս ազդու.
Ե՛րթ ի բաց, Է՛րթ թաքիւր ի ծիրլս ծովուն
Զի մի անեծք հարցեն ըզքեզ խաղ նորուն.
Եւ հողմ ցամամնիս հեռամուտ հալածիչ
Խուճ եւ խարակս, յարուսցե քեզ ժանս
դահիճ.
Այլ մի. կացցես մնացես նազէլ ընդ ալիս
Քանզի զմյ սըրտի տարար սիրելիս:

ՄՈՌՈՍԱՍՅԻՍ ԶՎԻՇՏՍ ՔՈ

ՈՐՊԷՍ ԶԱԼԻՍ ԱՆՅԵԱԼՍ

Այս ամենայն օրէտք եւ վիշտք սրտահար
 Ժամանակի ժահր են մըթին եւ մըթար
 Անժամանակն էից՝ սիրտ՝ դու ահըն հար,
 Փոփոխի եւ անցանէ ամենայն,
 Անց երիկեանն, անցցէ եւ հուպ վաղորդայն,
 Եւ ժամանակ ինքնին անցցէ լըռեւէայն:
 Այլ գան մերձին օրէնք որ զհինն եղծանեն
 Եւ ահա ժամք որ զառաջնսն մերժեն,
 Եւ պահ որ զսիրտ փրկէ ի բնաւ ի չարէն:
 Վիշտք եւ վըտանդք մածեալք ըզքեւ անբաժին,
 Եկեսցէ օր՝ եւ ի սրտէդ վերասցին,
 Եւ մուսացիս որպէս զալիս որք անցին.
 Եկեսցէ օր, եկեսցէ պահ՝ եւ ընդ հուպ՝
 Որ զամենայն յարդարես սրտիդ ծուփ շուփ:
 Մուսացութեամբ մածուսցէ զվէրս սըրտաւ
 Անցցեն եւ այդք, անցցեն եւ վիշտք ըստ քէն
 Որպէս ալիք վարեալք ի խօլ մըրըրկէն,
 Եւ խաղայցէ հեզանաւեալ սիրտ անդրէն:
 Ո՛հ, եկեսցէ հասցէ անշուշտն ամանակ
 Յորում անցեալ իցէ ընդ սիրտ բնաւ կոհակ
 Եւ յամենայն տաքնապոյ կրից անվարակ.

Անցեալ գնայցեն որպէս ալիք որ գնացին՝
 Ամենայն հոգք մինչեւ խպառ ջընջեսցին,
 Եւ սիրտ՝ միայն գիտասցէ զհեշտն եւ բարին:
 Անցցեն եւ դարք հոլովակոյտք քան զալիս
 Եւ զշխառակա չածցեն ի յուշ տխրալիս.
 Անդորր եւ սէր միայն կեցցեն ի սըրտիս:

ՅՈՒՇՔ ԵՒ ՎԱՇՔ

ՕՐՕՐԳ ԱՐՕՐՈՅ

ՕՐ օՐ. յԱրօր. օր օր, յարօր:

Ժրացիր, մի լար, գառն իմ Գրիգոր.

Կա՛լ պինդ ըզմաճդ եւ երթ. օր օր:

ՕՐ օՐ: Չայս քեզ՝ յունկնըդ անփորձ՝ մայրդ ա.
նշշ, -

Խանձարրապատ իբրեւ կոկոն մի քնքշշ

Մինչ գընէիր ընդ մէջ լալեաց եւ ծաղու, շրու,-

Սիրով յուսով գըգուեալ՝ զինչ կաթն ընդ մե-

Չայս քեզ արկեալ ձայն՝ յեղեղէր խաղաղէր,

Տայրնընջէլ, տայր զարթնուլ ըզտիւ եւ գիշեր.

Մինչեւ ի կուռ հասակդ հասոյց եւ սընոյց.

Ու ի սեամս հիւղին կացեալ՝ զարտիկ մեր եցոյց:

Փոխանակեալ զՆանիկդ այսօր

Ես Հայրս ըզքեզ կոչեմ, Գրիգոր,

Յորրան ի նոր, յԱրօր. ՕՐ օՐ.

Ժրբիկ ժուժիկ վարեա, մի լար, ո՛վ Գրիգորէ.

Ի բուննախնեաց է այս աւանդ, յԱրամս հօրէ,

Ճըգամք բաղկաց մըխել ըզխօփ ի հող անխլիրտ,

Քըրտամք այտից ուռգանել զակօսն ի խիրտ.

Սփռել ափով մի սերմնիկ մերկ եւ անքատակ,

Այլ ի ժամոնն՝ բառնալ արդիւնս շալակ շալակ

Հապ՛ օն, բուռն հար ի մաճ յարօր,

Ժուժեա ժրացիր, գառն իմ Գրիգոր.

Ուղղեա մըղեա, Էրթ գարձ. ՕՐ օՐ:

Ընկալարո՞ւք, ահօնք գըծեալք, զցորենիկս այս. -

Հանդերձելոց եղանակաց օրասպահ հայս: -

Մի զանգիտեր, Գրիգոր, Թէ հատքն այն ոչ
եւս են,

Թէ ձինաթաղ հետախաղաղ եղեւ ամեն:

Թող հընչեսցէ հիւսիս. հընչէ Տէր եւ զհարաւ.

Յական քըթիթ ըզձիւն եւ սառն էլոյժ տա-
րաւ.

Տես, քանի՛ գեղ, քանի՛ հրճուանք յարտըս
դալար...

Ո՛վ, որպիսի՛ ցօղունք ցընցեալք պալար պա-
լար.

Ի հո՛ւնձ, ի հո՛ւնձ. արդ ո՛չ յարօր,

Յորայ կարգամ ըզքեզ, Գրիգոր,

Գրկալիբ բարձ եւ գարձ. ՕՐ օր:

Տես, իբր եռայ մարդարտայեռ ըշտեմարան.

Գերդաստանիս տառապելոյ կենաց դարան.

Ո՛հ, Թէ անժոյժ այժմիկ առ մաճըդ մատ-
նահատ

Եւ սըրտաթափ՝ ոչ սփռիցես ըզհացին հատ,

Չինչ մօր Նանկան, զինչ քո մամուռ, քերց
անուշակ,

Յայնքան ձմրան ամիսս երկար՝ մնայցէ ճաշակ:

Ճիգն եւ վաստակ, գառն իմ Գրիգոր,

Մեզ հայթհայթեն ըզբարի օր.

Կարօտ է կեանքս յարօր. ՕՐ օր: -

Կարկառ ինձ արդ ըզլափդ ի վեր. պի՛շ ի բար-
ձունս. -

Տեսանեն արդ իմն հրաշալիւ անդր յանհունս.

Հարկ է աստուստ արօրադրել եւ անդր այժ-
միկ,

Յաւիտենից կենաց կազմել անփուտ ուռձիկ:

Վայ որ անփոյթ, կամ ըզբաղեալ. յիրս առօրին՝
 Ոչ պինդ հարցէ զյիսուսաւանդ բռւոն արօ-
 բին,
 Կամ յոր ելիք՝ յունայնութեան իղճ անար-
 ժան՝
 Թիկնադարձոյց կայցէ ի նոյն ակն անբարժան
 Զըհանդուրժեալ կըրից ու աղցից խուն կէն-
 ցաղոյս.
 Երջանկուժեան՝ հէգն այն, աւանդ, մի կալցի
 յոյս:

Այլ դու, ժրացի՛ր, դառն իմ Գրիգոր,
 Ի Յիսուսին եւ հօրդ յարօր:
 Քեզ կան երկինք ու երկիր: Օ՛ր օր:
 1876

Առաջիկա իմ որպէս հովանի սևցիկն,
 և ես որպէս խոտ ցաւաքեցայ:

Իբր ի հնոցէ մեծէ զերծեալ ծուխ հո՞ծ եւ սեւաւ
 Որ սիւնաձեւ շէշտեալ յամպրօպլս մածեաւ,
 Կոհակացեալն իմ յոյս յերփն երփն արփենի՛
 Խորանայարկ լոկ ընդ երկնաւ քարշ տանի
 Լայնատարած հովանի,
 Ընդ որ ըզկեանս նըկատեմ զիս ինքն համբուն,
 Զոր կարծէիս մեծ իմն աճուն եւ մնայուն,
 Եւ ի վնեւ գոյզն հողմոյ հետամուտ,
 Հա՛խսկեւիսկ ձաղեալ ցընդեաց յէլս եւ մուտ,
 Հազիւ թողեալ պատկեր սուտ:
 Հասեալ յաւուրս՝ արկից զանձամբ զօրութիս,
 Տայ ստէի, մըտաց, թըռեայց ի բարձունս,
 Եւ խորամուխ աներեւոյթ հանձարոյ
 Յուցից գաղտնիս ազգի ըզհետ իմ գալոյ,
 Եւ յիշատակ սիրայնոյ.
 Ի միջակէտ կառեալ դնացիցս յաղթական,
 Իէմս ի թիկունըս դարձուցեալ անագան,
 Հայի դիտեմ, եւ չերեւի հետս անգամ.
 Կեանքս կուածոյք՝ փունջ փունջ ծաղկանց
 Վաղթառամ
 Լուծանին դամ քան ըզգամ:
 Ոչ եւս կամարք երկնաքատակք շուք գլխոյս
 Ճառագայթեալք բարամամբք լուսոյ վերջա-
 խոյս,

Այլ անարձան ու անարձագանք աւերակք,
Շուրջանակի նանիրք պատիրք ընդարձակք:

Ես ի միջին խոտ ցամաք:

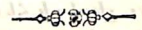
Եւ հրաթեւն աշխարհակոծ հողմն աղատ՝
Ի խորխոտեալ բընոյս քեցեալ տարանջատ՝
Վարեալ վանէ անդարձ յաշխարհ բացական,
Ուր ամենայն յոյսք եւ թըւիք չըբանան:

Եւ անդ բանին աչք մարդկան:

Ո՛հ, ոչ այնքան դառն օրհասին է վըտանդ
Որքան սահել կայտառ յուսոյ՝ մինչ գոն կեանք
Եւ չըբաւեն զիղձ եւ ըզխոհ ընտանի
Յարդիւնս ածեւլ, այլ իրբեւ սին հովանի
Դիտեն յոչինչ պիտանի:...

Անցաւորի ծնունդ տառապեալ անցաւոր,
Զի՞ փոյթ իրաց՝ յոր չիք կայուն, չիք ինչ նոր:
Բուռն հարփու թով ըզճմարտէն զործանեար:
Եւ յանցանելն ամենայնի անդադար՝
կայց եւ մընա անվըթար:

1863

ՄԱՀՈՒ ՄՐՄՈՒՆԶՔ

ՄԱՀՈՒ ՄՐՄՈՒՆՁՔ

ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՀՈՒ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՅ

Զի քեզ՝ սիրտ տառապեալ, զի՛ այդ սարսուռ,
Հայեացք եւ սոսկմունք ակամայք: —

Ոչ է քընար այր չեցէ լար անտըխուր:

Սուրբ են մեռելոյ խակ հըմայք:

Արի, անցցուք ընդ բազմազբազ մահացուաց,
Ընդ աղմըկայոյնն աղաղակ,

Սեւասքօղեալք իջուք ի Ժամն ըստուերաց

Ի լայնածաւառն ագարակ,

Ուր մերձ առ մերձ հողապատեան ընդ ձորձով

Որդի առ հօր ցուրտ անյարիւր

Ադամածընաց դընի հարուստըն Ժողով

Յաւիտենական ի Թըմբիր:

Անդ ընդ շաւիղ՝ յոր փախչի լոյսն յարեւմուտս

Գիշերականաւ սողապմամբ

Խաղայ ոգի խաղաղաւէտ ի յերկնուտս

Թըխագոյն զիւրեաւ արկեալ ամբ:

Ի հուսկ սահման յիշատակաց մարդկային
 Ու ի մոռացութեան նախկին կայս,
 Յարտասուայեղջ մըթնակահնայ պուրակին
 Արկեալ իւր գահոյս քաջասեաւս.
 Ի քառակողմն ի հաւատոց բարձր յամուր
 Չանծերանալի գրօշն յուսոյ
 Ի վեր թռուցեալ՝ վառէ առ նոյն յարամուր՝
 Աղօտաճաճանջ ջահ սիրոյ.
 Առ խարըսխին ինքն ակընկոր ի նշոյլ մեղմ
 Որ ըզլըռութեամբն հեղանի՝
 Չմահու գերեալըն խաղաղէ յընահոյլ
 Ծայրիւ խօջանիշ մականի,
 Ըզձիւնաթոյր սրփռեալ թեւոցն հովանիս
 Չեռուցանել ցուրտ զայն արգանդ ընիս
 Յոր ազգ մարդկան ըստ մէն քթըթեւ վայրկե-
 վաբին յանարխտուր ի յաւանդ.
 Որպէս անպէտ եւ հողմավար ունդք յարդի
 Կամ՝ ռաղարթ տընկոց տեւազերծ
 Անհակառակ լքեալ յայնուշ ի հովտի,
 Չոր ոչ եւս թանայ ցօղ աստեղջ:
 Չիաճրդ ըզձայ յանմահութեան իւր ի շունջ
 Յարուցանել զգունդն անկենդան.
 Այլ յերկնից բաղդն ակընկառոյց անշըշունջ՝
 Լինի՝ լալիս լոկ ապաստան:
 Գըթութիւն՝ զուր յերկնից առ վէմս իջանէ
 Ընդ աղէտս որդեացն աղեկէզ,
 Փափկիկ մատամբն՝ ոչ ըզվըճիւն եղծանէ
 Ի ոչ զպարտեացն հոսել զօրէ գէզ:
 Բէբք մըշտալոյսք, արտեւանունք լուսաբակք
 Որ զանմահութիւն յար քնընեն,

Չաչս ի մըրըրալից յաճել ի դաշտ մեռունակ
 Եւ ցօղըս քամել՝ ոչ գիտեն.
 Եւ թէ ցօղեն՝ չէք քաղցրունակ դառնութիւնն
 Ընկերին վըշտաց զուգակիր.
 Ըզմահացու լալ՝ գիտէ լոկ մահացուն՝
 Որոյ կէսք յերկինս, կէս յերկիր.
 Նա գիտէ զոյս, զահ, զանծանօթս յանմահից,
 Չաղտուկ ծանրաբեռն յարկի.
 Որ երաղէ զուրախութիւն եւ թախիծ
 Յեղափոխութեամբք վիճակի.
 Որ ողբոյ զանձն առ հողացեալ ընկերաւն,
 Եւ մորմնքի զվէրս օտարին.
 Որ գիտութեամբ մահու՝ լընու կենդանեաւն
 Չունայնութիւն խոր տապանին.
 Որ գիտէ զձահ հանուրց կենաց գիւրաչէջ,
 Երեկ նոցայն, իմն առ վաղիւ.
 Ո՞ր այն գիշեր՝ որ ոչ անկեալ լար ընդ մէջ
 Չատուսցէ զերկուց կենաց տիւ:
 Մի է եւեթ կենաց բոպէ, ժամ ծնընդեան.
 Առ մահ գընայ՝ նտի եւ յառաջ,
 Ի մօրն իսկ խինձ՝ ի տարրանոց բընութեան՝
 Չեռնամուխ լինի մահու ալ.
 Չեւ ըզկաթին քաղցրութիւն, չեւ զօդ ճըգեալ,
 Չեւ արեամբ ուղղեալ գերակունս՝
 Ըզթոյն մահու բերեմք ի մեզ ամբարեալ.
 Քան ըզլոյս կանխէ մութ յաչկունս:
 Թեթեւահիւթ ոգեաց անօթք գիւրաբեկք
 Յուգեալք ի բաղդէն յեղձեղուկ,
 Ոչ գըտանեմք ըզցանկալի գիւրն ուրեք՝
 Թէ ոչ խորտակեալք եւ անկցուք:

Այլ հակառակ դրդիւ բնութեան եւ հոգւոյն՝
 Այլափոխէ զգէմըս մահուո .
 Աչքի ծիծաղ ճակատ անկուխն՝, դէմք տժգոյն,
 Դիմեմք՝ եւ սարսուռմք ի գնացու .
 Իսկ ինքն անբաժ գիտակցութեան անձին պէս՝
 Թէ փախչիմք՝ հասեալ դայ խէթի .
 Թէ զկայ առնումք եւ թէ կոչեմք փութապէս՝
 Յուշիկս ընթանայ եւ ժըպտի :
 Անմահութե խնդրակք՝ ընդ մահ փորձեմք մուտ .
 Պակաս իսկ գրէաք ըզհրձուանս՝
 Գաղտաքողի թէ ոչ մահուան մտտաբուտ
 Արտ ինչ շողայր նըշմարանս :
 Ծակ է սիրտ, ոչ լըցցի լըրիւ աշխարհու
 Թէ եւ տարածի տիպ ծովու ,
 Ի յըզիութեան՝ դեռ աւելեաց ցանկոյ՝ նձկաւ,
 Բաւականանայ լոկ մահու
 Ա՛հ՝ ժամ է, ժամ՝ յորում փառք, շնորհք տուրք
 Հանդուցանել զանձն ոչ բաւեն . [բաղդի
 Յորժամ նըստեալ սիրտ՝ իբր յերկիր անջըրդի՝
 Զուարթադէմ ինչ ոչ տեսանէն .
 Ժամ է՝ յոր բիւրք զարմանալեաց աշխարհի
 Թըւի ստուար մատեան հնակարկատ ,
 Եւ բնութիւն, ծո՛վ ըսքանչէլեաց առ երի .
 Ունայն իմն եւ լուռ մադաղաթ .
 Ժամ՝ յորում ոչ հէշտ զօրէ շունչ խընդութեան
 Պարզել ըզկընձիւն անպատճառ ,
 Ոչ մըտերմին ըսփոփական աղէ ձայն
 Յանաշխարհիկ սիրտ՝ խուլ յամառ .
 Ժամ՝ յորժամ ոչ ինչ նըշմարի՝ բաց յանձնէ .
 Եւ անձն՝ իբրեւ սիւն մ՝ յաւերակ

Ի վերայ բիւր յիշատակացն արկանէ
 Զիւր եւեթ ըստուեր տխորակ .
 Ժամ՝ յոր հանդոյն յետին վանգից բընարին ,
 Կամ ողբերգական աւաջոյ , [մին
 Որ մահագոյժ լուութեամբ՝ առ սիրտ մըտեր .
 Խորագոյն մըխէ զվէրս աղգոյ .
 Յանմըխիթարն յայն յանհանգիստն այն պահու
 Իբրեւ յաշխարհէ հեռաստան
 Ժամանեալ գայ նդոստուցիչ ձայնըն մահու ,
 Եւ խոնարհի սիրտ ի տապանս
 Ո՛յր մահացուի յայն խորիմաստ լուր հնչման՝
 Սիրտ անկարեկիր ժուժկալեաց ,
 Եւ ո՛չ գաղանի հեկեկ դրդեալ ընդ բերան
 Ըզտոր դառնութիւնն առակեաց .
 Զո՛ յեղծական կենցաղումս՝ մահ առ շընորհս
 Կացոյց ի վերացն ապահարկ .
 Ո՛ր ականջ այնբան խուլ, ո՛ր միտք ի ցընորս՝
 Որ չըզգաց զահել ժամուռ զարկ
 Ժամն այն . . . հրեաց , եւ սուսափիւնս այս ձայնի
 Սըփուեալ ընդ թեւս գիշերայնոց արհաւարաց՝
 Թանգուղէլով հըւախիբ զսիրտ յարթմընի
 Անդր ուր բնարանքն յաւիտենից հողածնաց :
 Ո՛վ կապեցեց զնս ընդ մեկնակ լուութեամբ
 Ըստուերածօ՛ձ խաչին ի դաշտն անկենդան .
 Կամ ո՛ բացցէ զհընակարկատ ցեցաջամբ
 Ըզվիմադրոյժ մեռելութեանցն այն մատեանս . . .
 Ե՛կ ի ծագաց հողմոց շունչ , բարձ ըզծածկոյթ ,
 Ե՛կ ի մըրբկաց մահու զմխիւրս այս կորզել .
 Որ ի դաշտն անդ ոսկերտուոյն մեծակոյտ
 Յաւերակաց կենաց՝ հաներ զխարայել :

Ա. . Է. . Լուարուք սիրտք, ոսկերք ցամաքեալք,
ի մահացուէ առ մահացեալս ձեզ՝ ողջոյն.
Բարձիք գըլուկք խոնջեալք, բացիք աչք խը-
ցեալք՝

Որոց իցէ նդ հուսկ այցելուս ձեր հանդոյն:
Խաղաղութիւն արդընդ ձեզ՝ զոճք հանգըստեան,
Որք յանկայուն ոչ եւս ծըփեալ յաշխարհիս
Չորէն տըկար փայտից յանհաշտ ովկեան՝
Ընդ առօրեայ եղբարց սահիք այլ ի կիրս.

Երիթամած ոսկերք, ունայն եղեգունք,
Յոր ողբաձայն հծրժեն հողմոց սին բարբառք,
Ո՛վ գեղայնոյն արարածոց փուռ հիմունք,
Թէ կանգնէիք իբր յաւերաց նոր տաճարք:

Այլ դուք նընջէք զանդորրաւետըն զայն քուն՝
Ումայցելու չիք արեգակն յայսմ հետէ. [քուն,
Քո՛ւն անըզբաղ, քո՛ւն անհա, ոչ դառն խոկ
Բայց զի զարթնուլ ա՛հ, զի զարթնուլ ոչ գիտէ.

Ո՛վ, զի զանխուլ կայք անդանոր խաղաղիկք.
Քանի՛ գարնան ծաղկունք ըզձեօք փթըթեցան,
Ո՛րքան նորեկ հընչեաց ծիծուան աւետիք
Եւ որ չեբարձ ի ձէնջ ըզգըլուին ընդ տապան:

Այդ սըգաւոր ձեր քառաթեւք եւ դրասանդք՝
Յոր արտասուք ուստեք ցօղէն ցօղ հեղիկ,
Այդ աճեցուն սիւնք լալեաց՝ նոճք մենականք
Ըստուերաձիգ մեղամաղձուտ ձեմեիք,

Որ զիմաստնոյն եւ զանխմաստ գերեն սիրտ,
Որում զըկող ընդ զըրկելոյն կան պատուառ.
Ուր գոռ մարտիկն յանկամս աւնուն լանջք
խըլերա

Ուր անյուսից եւ տխրելոց հուսկ պատճառ,

Ոչնչ աղբեն դոքա ի յարկ ձեր լուին. . .

Եւ ո՛չ պըղինձք դանդաղեալք ծանր ի գանգիւն՝
Յեկեղեցոյ սևարից ողջոյն բարբառին. . .

Այլ զն՛չ. . . լուայք. . . ընդ իս խօսիք թէ նդ
հողմոյն. . .

Եկայք ի գոգ իմ, չըսարանու՛մ չըփախչիմ
Ձի փայտ փըրկչին իմոյ կանգնի առնթեր.
Սուրբ էք նովաւ, յանիրան գիրկ ձեր փարիմ,
Ուրուականացդ հեղում ըզձերմ սըրտիս սեր:

Գանկք փոշիլիցք, խորակնագոյն գուրք աչաց
Եկայք, լացից լուացից ըզձեզ արտասուօք.
Գոնեա մի օր զերծեալ ի կարծրըդ վիմաց
Ի ծըփեալ դաշտ ծոցիս առջիք դիւր ամոք.

Յեա այնքանեաց ձմերանց անհաշտ հիւսիսոյ՝
Առէք շընչէլ շունչ մ՛ի գելգել յիմ շընչից.
Ձի յիշատակք ձեր անմուացք էն յուշոյ
Եւ սիրտք անբաժ ի համանիւթըս սըրտից:

Արտասուելի՛ մարդկուութիւն,

Ըզբեղ՛ ի քոյդ աւերած

Հետազոտեմ աչք ի լաց.

Ունայնութեանդ տամ ողջոյն:

Ահա այն գոռոզն ճակատ

Ուր չիք թափին արդ կընիք.

Ոչ ոսկեհուս ծիրանիք

Թափել բուէ գըսս զարաս.

Ահա բազուկն այն անյաղթ

Տապաստ արկող ըզբանուսկս,
Որ ըզլիթուցն յաղթանակս
Կոփէր ի վէմ եւ յերկաթ.

Ի հրապարակ ու ի տաճարս
 Կանգնին արձանք պաղպաղուն.
 Կանգնողն եւեթ դողդողուն
 Յանել անկեալ կայ դադարս.
 Ահա ճակատն իմաստուն
 Որ խորհրդոց իւր անթիւ
 Կարծէր պահաս զողջոյն տիւ,
 Եւ զերկնից դաշտ՝ ոչ անհուն:
 Աստ օծելոց դադաթունք,
 Երկնաւորաց քան երկրի
 Եղեալ ի կեանս առ երի
 Եւ բեռնակրաց անդ թիկունք:
 Ընդ անծանօթ պանդրխտին՝
 Ում արտասուք չըհեղան,
 Եւ չեղելոց լեալ նրման
 Անհետացաւ ի գետին,
 Նընջեն ըղքուն միաբան՝
 Որք ի մահուն՝ զաչս հանուրց
 Արկին ի վէճն իւրեանց ցուրտ,
 Եւ ներբողիւք պատեցան.
 Տէր եւ ծառայ ի մի բարձ.
 Աղքատ՝ ճոխի վանատուր.
 Աւ ոտըս հէգ գերւոյն իւր
 Կայ բըռնաւոր, տիպ եղբարց:
 Հետախաղաղ անդ մոխիր
 Հաւուց թուռանց մերձ ընդ մերձ՝
 Որչափ յերկին ոչ աստեղց
 Երամակցին հոյլք ի ցեր.
 Անդ հայրենին լուռ բերան
 Ընդ հողակոշտն անգամ դուրս

Թըւի շարժել ըզըրթունս
 Որդեացն յետին օրհնաբանս,
 Եւ ընդ վեմոյն իսկ՝ գիրկ մօր
 Գողարկի թըւի առ որդեակ՝
 Արտասուաթուրմն երբ պըսակ
 Բերեալ հիւսէ անդանօր.
 Անդ ի մահուն իսկ անմահ՝
 Սէր փեսայի եւ հարսին,
 Մըրցեալ ընդ վեմոյն ցըրտին՝
 Ըզհիմենեանն յուզէ ջահ
 Ի ըծակցին իւր չըւառ
 Յարտասուաղեղ յայտ եւ յաչք.
 Եւ զոյգ յերկնից ու երկրէ լանջք
 Թըւին բաղելի սիրավառ:
 Անդ ճըգնասուն եւ պարկեշտ
 Մենակեցին լուրջ մոխիր՝
 Եւ յանարեւն իսկ երկիր
 Թըւի նըմին տալ հրաժեշտ:
 Անդ օրիորդք նաղելիք
 Որք յոտն ի մասն եւ անկոխ
 Պարէին գեր քան ըզհող,
 Ծնորհաց ամանք գեղանիք,
 Յորոց ի ծոց՝ բովք սիրոյ,
 Երեսասարգ կորովի
 Գերի մատնիւր կամովի
 Հոգին կախէր ըզհոգւոյ,
 Լուսալիւր զաչսըն ծաւիս՝
 Ծաւղաց սիրոյն ճրագարան,
 Բոլոր կենաց բաւական,
 Թըւին շարժել թաղծալես...

Անդ միով հընձեալ գերանդեաւ
 Դարք եւ հասակք զանաղան,
 Եւ ընդ միով անկեալ կան
 Յաւիտենական հովանեաւ.
 Վասն որոց ոչ եւս ժամանակ
 Յընցէ զգործին կենսաչափ,
 Ի ոչ կենցաղոյս հապըշտապ
 Խուժեն բազմագէմքն կոհակք.
 Անդ մարտայարդար փողոյ վանդ
 Եւ սիրաչարժն հարսանեաց՝
 Իբրեւ ըզհողմն ամայեաց
 Ոչ գըտանեն խուն մ'արձագանդ...
 Այլ յանեղական ի խորոց
 Իհակնացեալ դամբանաց
 Մըշտագիշեր Թըմբանաց
 ՀեծուԹեանց ի վեր հընչեալ կոծ,
 ԳըԹուԹի՛ն առ քեզ, տէր, գօչէ...
 Այս մի եւեթ ձայն մընաց
 Չոյդ մեռելոց, կենդանեաց՝
 Ի յարքայուԹեան աստ մահուն.
 ԳըԹուԹի՛ն՝ ո՛վ տէր, ի մեզ տէր.
 Լուր աղերսիս որ միայն
 Ոչ գիտէ կալ լըռելեայն,
 Բողոքէ կարգայ միշտ յեթեր.
 ԳըԹուԹի՛ն. գիտեմք զի հզօր ես.
 ԱրդարուԹեանդ կամք պատկառ,
 Չունին տալ սիրոք մեր պատճառ.
 Պաշարեալք ի մեծ վըտանդէս.
 ԳըԹուԹի՛ն. կորեաք, տէր, կորեաք՝
 Թէ յանկարծ դատ հրամայես,

Եթէ զարիս մեր քննես,
 Չո՞ք ընաւ գտանիցես արդարակ.
 Բայց որորմուԹեան առ ի քէն
 Իղևէ աղբւր յորդառատ.
 Ո՛հ, Թէ ցօղես ըզմի կաթ՝
 Անցցէ բոց վըհիս հուրեղէն...
 Ընդ երկար եղևւ ընդ երկար
 ՊանդըխտուԹի՛ն մեր յերկնից.
 Ե՛րբ լուծցէ սէր ըզկըսկիծ,
 Ե՛րբ հասցուք քեզ, Տէր, քաւարար:
 Հողոյ ծնունդք՝ ի հող շաղէցաք.
 Կըրցի ի շունչ հողմավար՝
 Ըզլոյս տըւաք ընդ խաւար.
 Այլ խոստովանիմք՝ զի մեղաք.
 Մեղաք գըգուանացդ հայրենի,
 Սակայն որդիքս անառակք.
 Չանուն քո ոչ մոռացաք.
 Մեղաք, այլ յուսամք միշտ երկնի.
 Մեղաք, այլ խրատուդ ունկընդեր
 Ձեռն ի յողիս աղեկէզ.
 Բախեմք քո դրան, Տէր, բաց մեզ,
 Բաց մի անկցին բանք քո յերկեր:
 Մեղաք, այլ խոնարհք արդ անձամք
 Բառնամք ըզդեղջս ի նրժար.
 Անղէն աջովդ ան յօժար,
 Ա՛ն կըչուես դատեա՛ս... եւ անսամք...
 Ահա վերացաւ նրժար ձեր յերկին.
 Ո՛հ, վերացարուք հոգիք երկնագին...
 Իսկ արդ ո՛ր եցէ յաղԹուԹի՛ն մահու
 Ո՛ւր են ո՛վ դըժոխք խայԹոցքդ ահարկու:

ԱՌ ՀՐԱԺԱՐԵԱԼՄՆ ՅԱՇԽԱՐՀԷ

Նաւք ծովածուփք հողմավարեալք եւ անհետք
Արտալածիկ սաղարթք, ծաղկունք կարկա-
հար,

Անդարձականք քաջաղեղանց թռուցեալնետք՝
Սշխարհաչուաց խուն տիպար.

Ոյք զանձկալին ուրացեալ լոյս արեւուն
Ի մահադոյնն ըսքողեցան վարադոյր,
Հակերճ կենաց յանկարծահասք յերիկուն,
Անձկոտք ժամուց լուսաթոյր.

Բեկբեկէին եւ հեծէին հեղամուռնչ
Հանդոյն ճրագաց ի կենցաղոյս անցուցեալ.
Լառվ լային եւ ըզվերջին տային շունչ,
Եւ ըզվերջին տային փայլ.

Որոց ոչ եւս սիւգ հարաւոյ գարնայոյնոյ
Վերածնանելիարգայ հրաւեր ընդ ծաղկանց,
Ոչ եւս հիւսի պըսակ, երգէ հիւր կաղնոյ,
Վայելլութիւն աստեացս անց.

Որոց ոչ եւս ծագէ զուարթ ջահն ամանոր
Ոչ եւս զանուանս նոցա թրւէ ժամանակ.
Խորտակեցաւ առ աղբերաւ ջրոյն սափոր,
Փարաւեսցին իղձք անյազ.

Որոց ոչ եւս հասցէ պատգամ սիրելոյն,
Ոչ եւս պատկեր անձկակարօտ երեսաց,
Ոչ եւս պընդէ ձեւն որ կայ՝ զձեռս գնացելոյն.
Ձյետին ողջոյնս իւր ասաց:

Հատորք սըրտից մեր, ո՛հ, ողջամբ գնայք ողջամբ,
Սիրասընունդ ամուք, եղբարք, մանկըտի,
Ձորս ի գըրկաց մեր կորդեաց սէր ապըստամբ՝
Լուեալ սաստից խիստ բաղդի:
Ձեզ ընկերացդ ասեմ որ կայք ի հրաժեշտ՝
Դիք ըզճակացս ի Յիսուսին, բարձրկնեար
Ո՛հ, որ ի նոյն նընջ՝ զարթնու զիւրահէշտ...
Տեսցո՛ւք յերկինըս զիրեար:

ԾԱՂԻԿՆ ՎԱՅՐԻ

Մարդոյ որպէս խոտոյ են աւուրք իւր . որպէս ծաղիկն վայրի այնպէս ծաղկի . շնէ ի նմա հողմն , եւ ոչ է . եւ ոչ եւս երեւի տեղի նորա :

ՍՍԱՄՈՍ

Տեսի զծաղիկըն վայրի

Դաւարագեղ եւ պայծառ .

Տեսի եւ զմարդ ի յերկրի՝

Առոյդագեղ եւ կայտառ .

Շընչեաց խորշակ ի ծաղիկ ,

Յամաքեցաւ ի ծըղին .

Փըչեաց ի մարդ մահ ջըրտիկ ,

Տարածեցաւ ի հողին :

Դարձայ 'նդ ծաղիկըն վայրի՝

Ու ահա նորոգ ընձիւղէր .

Դարձայ եւ 'նդ մարդն ի յերկրի ,

Ու ոչ էր , ոչ եւս երեւեր :

Եւ ես անցի 'նդ այն տեղի

Ուստի էանց դընաց մարդ .

Եւ զաչս յորդեալս անդ հէղի ,

Հէղի զսըրտիս իմ՝ մահարդ :

Տեսի ծաղիկուն գեղեցիկ .

Հովանաւոր տեսի ծառս՝

Երկարատեւս քան զմարդիկ ,

Եւ ճոխագոյնս արկեալ փառս .

Տեսի զմայրին հինաւուրց

Քըստն ազգաց հովանի ,

Եւ իբր ըստուէր մաղապուրծ՝

Անցանէր մարդ հողանի .

Լուծան ծըղիք կարշնովին՝

Որ գործէին զանդաստանս :

Կասեաց կասողն ի կալին ,

Անկաւ արկողն ըզսերմանս :

Շըրջին դառնան յեղանակք

Նորածիծաղ ի դարդունս .

Մարդ ի մահուն ագարակ՝

Ոչ յարիցէ 'նդ նոր ծաղիկունս .

Սուզեալ ի խորս խաւարի ,

Արեւ չունի զնորա փոյթ ,

Ոչ շահասեր ոք վարի

Խընդրեւ ըզվայրն այն անքոյթ : —

Ո՛վ մարդ , երագ քան զծաղիկ

Յանցդ եւ ի դնացդ յաշխարհի .

Տըգեղագոյն քան զկոճիկ

Մնացուածդ՝ յոր ոչ ոք յառի :

Ո՛հ , զինրդ այսպէս յեղծուցն

Ու ի գարշութիւն մասնեալ մարդ՝

Հաստուած խնամոցն անպատուցն

Ու արարածոց տէր եւ զարդ : —

Քանդի զծաղիկ եւ զանբան

Ապականէ ժամանակ .

Ըզմարդ՝ գործի բանական՝

Եղծանէ մեղք դըժընդակ :

Եւ մեղք տու մահըն դահիճ՝

Մատնէն ըզքեղ չարաչար .

Ի միգամածրն ճահիճ
 Տապաստ դիցիս դարէ դար:
 Եւ կորեցէս մինչ ի սպառ...
 Աստուած՝ որ ստեղծն ի սկզբանց
 Ետես ըզբեղ՝ այ՛ չըւառ...
 Եւ արտասուեաց սիրախանձ.
 Արարչական շունչ սիրունայ
 Մաւալեալ հեղ ի սողոխ
 Էանց ընդ վայրըս մահուն
 Եւ տամկացաւ ցամաքն հող:
 Եւ մարդն անկեալ յարիցէ:
 Եւ ոչ վայրին պէս ծաղկան:
 Այլ յաւիտեանըս կեցցէ
 Ի բոյս ու ի բոյր տիրական:

1852

ՅԵՐԵՍՍ ՄԱՆԿԱՆ ՄԵՌԵԼՈՅ

Որ ի հասկաց բարձեալ գերանգըն դալար՝
 Զգեցուցանէ յոսկեդիպակ պատմութեանս,
 Որ արկանէ բեհեղ զայեօք Թըխատարր,
 Եւ յարծւոյն Թեւս նորափետուր հանգեր-
 ձանս.
 Որ ձորձ հինու ճամուկ՝ օձին ծակամուտ,
 Որ կուսանաց պարզէ ճակատ հերպանծ,
 Տէգ մըրըրազարգ յայտ պատանեաց պաղպա-
 ջուտ,
 Ուսարաքատակ պատէ զծընօտ ծերուԹեանց.
 Նա Խնքըն տէր կենաց՝ սըճնէ զմահ ինքնին,
 Յորժամ զմանուկ մատաղ առնայն աւանդէ.
 Եւ զգունագեղ սըրբեալ յայտից ծիրանին՝
 Յերեկորին հեղոյ ի ստուերըս պատէ:
 Զէ՛ գեղեցիկ, զի սըրտառուչ ինձ՝ այն դէմք:
 Յոր կեանք յառին ի հայեւոյ դեռ մահուն.
 Եւ Թողեալ զսիրտ՝ Թըւին աշխոյժք հեղաճեմք
 Ի բիւրղափայլ փարեւ յերեսս յանդորրու:
 Ի Թերաքամ աչացըն սեաւ եւ կապոյտ,
 Ի շիկորակ շըրԹունս ու ի խոսրըս խարանաջ՝
 Միջակենցաղ իմն ոգւոյ դահ է անբոյթ.
 Խառնի արուսար անդ ընդ ժրմիտ, վահ՝ ընդ վաջ:

1841

ԶԱՆԳԱԿՆ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ

Ի խորութեան խոնաւայոյդ գիշերոյն՝
Ընդ սեւաւ քօղով մինչ թաքուցեալ կայ բնու-
թիւն,

Փարատելով զանձրեւածին ամպոց խաւ
Եւ մռնչաձայն որոտացեալ ընդ հարաւ,
Յորմէ դողայ շարժի մշակաց տաղաւար,
Եւ արհաւիրք կըլծոտք կանգնին շուրջ ի պար,
Գանգիւն գանգաղ, իբր ուղեւոր ծերունի՝

Ընդ ո՞ր դու գաս օգոց շաւիղ գողունի.
Եւ յընկրկեւ չորմոյս յանձաւս բացական,
Ո՞ զպլընձոյն շարժէ լեզու լաւական,
Զահեղս ինձ զայս եւ սըրտառուչ առնել աղբ,
Յորմէ խռովի հոգի եւ միտք յանըզգաստ: —

Զեւըն ցըրտին մահու ճօճէ զզանգակս այս՝
Ի հասարակըս լըուութեան ու ի խաւարս...
Ա՛հ, քանին եւս արգօք մընայ ինձ լըսել
Եւ ըզվասնոյրն գիտակաց հարցանել,
Մինչեւ դարձեալ հընչեալ՝ հարցցի, վասն
ո՞յր դա,

Եւ ասացի՝ վասն հոգւոյ. (Ա. Ա.)...
Ո՛հ, եղկելի անձնիկ, ցաւէ՛ քեզ ընդ այն.
Անկցին ուրեմն եւ դու յանպազն որովայն: —
Ե՛ս, ե՛ս, որ արդ ընդ բիւրուց կեանըս ձըգեմ՝
Եւ յանըստոյդ բաղդին ի լաստ ծովաձեմ՝
Ողբերգելով ըզմահ եղբօր տարաժամ՝
Մերթ խրախուսեմ եւ մերթ սարսնել սեւանամ:

Այո՛, մեռայց եւ ես. թըւի՛ նձ այժմէն իսկ
Ի սպաւուածոյ ժամանակեան կենցաղին,
Տեասնել զոք, եւ յայս պատճէն անբըթիթ
Ընթեռնուլ լուրջ, եւ յողբախառն ի ժըպիտ,
Ո՛վ նուազահանդ՝ ասել, հընչեաց եւ քոյդ
զանգ.

Եւ համարել զամս ուրբ անցին փութաջանք:
Այո, գնացեր եւ դու ի առն քօ անդարձ.
Մարմինդ ի հող, մընայ բաժինդ առ եղբարց.
Մատունքդ որ նախ զայս գըծեցին երգ եղեր՝
Մըման փեարոյն որ ի նոսին՝ դարձան յերր.
Ի բոյն բըբացըդ բնակեցաւ ուրջն աղկաղկ,
Եւ ի տաճար խորհրդոց՝ ցեցք կալան յարկ...
Հընչեանց զանգակ քօ, հուսկ զանգակ գիշերի,
Ի յաւիտեանս անցեր եւ դու յերերի,
Ըզլիշատակ թողեալ իբր հետս յաւաղին՝
Որ ջընջեցաւ կոխան ոտից նաւաղին.
Գառնան աստղք, եւ փողք հընչեն յօբե-
լեանք.

Քեզ ամենայնինչ անշարժ, քեզ յաւիտեանք...
Քանին լըւեալ զաղգուամըս զայս ողորմուկ՝
Զօրհասական յիշեցի կեանս վաղանցուկ,
Հանգոյն ծաղկան յայգուն առոյդ փթըթելոյ
Եւ անժաման յերեկ տօթով խամրելոյ.
Եւ ասացի. Քանին թըւի ձայնս ահեղ
Որոյ ի սիրտ ունայնութեանց կաթեաց տեղ:
Հընչեանց զանգակն իմ ահա, զգամ ի սըրտէ,
Եւ ճուինչ գըրչիս ըզպլընձոյն թարգմանէ...
Ո՛հ, եւ քեզ իսկ, եւ քեզ որ զիսն ընթեռնուս՝
Հընչեցէ՛ եւ քեզ զանգակն այն անխոյս.

Եւ դու զիմ՝ հետ կոխես, զինչ եսնախ այլոց՝
 Ընդ իս եւ քեզ ժամանակ՝ խոն է խորոց։
 Եւ դու մանուկ՝ ընդ մանկուծիւն մի՝ յուսար,
 Զի ամենայն հասակ առ մահ հաւասար.

Ժամանակի կըրտեր ու երեց չիք գերի՝
 Վախճան անյայտ՝ է մերձակայ քան հեռի։
 Միով ցաւով ամենեքին եմք վարակք։
 Մի արգելուր զարտօսր որ յաչսըդ պարփակ.
 Լացի ես զայլս, լաց եւ դու զիս, այլք ըզքեզ.
 Եւ ի քամել զաղի կայլակդ աղեկեզ՝
 Ասա, մեռաւ նա. վասն ոյր զանդս այս, վասն
 իմ...
 Արկէք զինեւ քօղ, հա եւ ես մեռանիմ...
 Սարսեն սիրտք յայս քանգիւն ողորմ, ու անկա-
 նին...
 Այլ երանի՛ որոց ի Տէր նընջեցին։

ԱՐՏՕՍՐ Ի ՏԱՊԱՆ

Ո՛վ տէր, հասախ բըբաց ու այտից վարդենեաց,
 Որ տեսչուծեամբ՝ խորին աղբերըս լալեաց
 Ի գեղեցիկ լուսոյն աման կառուցեր,
 Եւ զարտասուաց շաղս՝ ընդ շողոյ սուրբ մըլծեր-
 Դու՛ որ նովաւ ըզնորածինս մըկըրտես,
 Եւ ըզկիտուած մարգարտախուռն վարես
 Ի կարմրաբոյս հովիտ գիմաց կուսական,
 Իմոց աչաց տուր արտասուս յայս տապան։
 Որ գուպարեալ ի բեւեռաց սառնասոյզ՝
 Զհիւսիս զհարաւ օդակուտակ բըբայոյզ,
 Ամպախաղաց յըզես յերէզ ծարաւի,
 Եւ ըզպասուք տապատոջոր ինչ խըռուի
 Բուժես պտկամբք օդայածիկ կայլական,
 Իմոց աչաց տուր արտասուս յայս տապան։
 Որ անբաւիգ անչափուծեան խոնս պատկեր
 Մըշտասարսուռ զհամատարած ծորն հաստեր,
 Հըսկայ ալեաց՝ զեզը եւ զերար կոծելով
 Յանդուլ լալիս միջացամաք միջածով,
 Զայն ուսուցեր ի վեր բաւնալ ողբական,
 Իմոց աչաց տուր արտասուս յայս տապան։
 Որ սըխրականս եդեր կարկաջ ծործորոց
 Խոխոմաձիգ ընդ մըլծին հուսն ափնակոծ,
 Եւ զամլուծիւն վիմաց գետովք ծնուցանես
 Ի կուճտ կոչկուս կանաչորակ կապեալ գէս՝

Յըրտին ըստեամբք դիեսսերմանց հողմնացան,
 Իմոց աչաց տուր արտասուս յայս տապան:
 Որ ընձեռես ցամաք որթոյ՝ սիրոյ կաթ
 Արտասուաբար ծորել է յուռս իւր անջատ,
 Որ տաս շամբից շաչել է խաղ լըճակաց,
 Կըքես զկողերս եղերամարց ուռենեաց,
 Եւ սոսափիւնս ի մայրս աղքես լիբանան,
 Իմոց աչաց տուր արտասուս յայս տապան,
 Ուր յանըստոյդ կենաց ի ստոյգըս լոկ վայր
 Կանխաժաման նընջէ իմ զյոյդ, իմ եղբայր:

1841

ԳԵՐԵՉՄԱՆԱՏՈՒՆ ՇԻՆԱԿԱՆ

Յեկեղեցւոյն սըբբոյ ի սաուերըս ցըրտին
 Ձայն կականմանս ընդէր, եւ ցողք տխրագին...
 Դանշա, էր ի խոր լըռութեան կաս եւ ի սուգ,
 Ձայնան կապուտըս ժողովեալ սառն ի սիւգ:
 Ա՛հ, տերեւոց նըման տըմոյն դալկահար
 Որ է ցամաք ստեղանց կապտին զանխըտար,
 Աւուր աւուր Թափին ի քեզ մահացուք,
 Ձի հանապաղ շընչէն ի մեզ հողմք աղքուք:
 Որդե՛ հիւզից, խոնջ իրանացդ ի հանդիստ՝
 Իցէս նըստեալ էրբեք մահուն ի հովիտ.
 Կամ Թէ՛ ՚ի ճեմ՝ գիշերապահ աստեղաց
 Իցէս անցեալ ընդ ագարակըն լալեաց.
 Ձինչ աղբեցին յայնժամ սըրտեդ՝ դերեզմանք,
 Յոր՝ Թէ ղցերեակն է քէն չեղին հառաչանք:
 Տես ըզքարինս անկոփս ի դաշտըն զանխուլ.
 Աւերակաց տիպ քաղաքի վաղափուլ.
 Ձինչ պէտք բըրգանց եւ հոյակապ դամբանաց՝
 Որոց կանգուն մի հող վըճիւն հին չափեաց:
 Յըրտասարուռ աստ ի հողմոց ելումուտ
 Հեղիկ է կոծ ծըփին մացաւք եւ Թըփուտ.
 Ի Թաւ ոստոց եղերամայրըն տատրակ
 Գամ գամ առնէ լսելի զմընչիւնն ողբերգակ.
 Տատանին տըխուր նոճիք սեւաթեւք,
 Եւ ծայրընդ ծայր բաբախեն խաչք սըրտաբեկ.

Գոյժ կոչնակին հընչի բացուստ պահ ընդ պահ,
 Սուգ եւ երկիւղ, արասար աղբի ու ինքըն մահ.
 Հովուին մանուկ հեռաստանէ կացեալ գէտ
 Ձեռն ի ճակատ երեսք անկեալ երկրամէտ՝
 Դառնայ յանչէնն ի գեղեւեալ գարշապար,
 Ձհեա բառաչէն ողորմ՝ անդեայն եւ ոչխար.
 Որսորդն ի սար ձիգ այծեման հետամուտ՝
 Ինպատակէն՝ յայն տես վրիպէ զձեռն հըմուտ:
Ա՛հ, հուսլ երկոցն արտօրէից՝ շինից աղբք
 Անկեալք ատոքք եւ անատոքք զընին հասկք.
 Յալիս հնացեալ խառնի փաղփուռն աղուամաղ,
 Հարք եւ սրդիք յաճիւն փոխեալ խուննըւաղ,
 Երթայ՝ զգական առ ազգականն անյարիր,
 Մնչել լըռիկ հարեալ ճակատ ի յերկիր:
 Յրտին է վայրն, եւ լուցանէ հուր կըսկիծ
 Սիրա՝ յանջատեալ սիրեցելոյն՝ ի թախիծ.
 Արբուհը ծաղկէլք քըսեալ գիսակս ի ցուրտ
 վէմ՝
 Ողբան ըզյոյս իւրեանց սըացեալ տարագէմ.
 Եւ նորահարսն այրիացեալ երկրապիշ
 Արտեւանամբք զարձանազրին սըրբէ նիշ,
 Որ լոկ զանուռն անջինջ պահէ զլըծակցին,
 Որովցանկայրն ըզկեանս հորդել զըժուարին:
 Եւ դու՛ ի զուր, մանկիկ մեկնակ եւ տրտում,
 Յորմէ զանուռն եղբօր հատ մահն ապառում,
 Ձընկեր խաղուգ, եւ ըզհացկեզ ընտանի՝
 Ի զո՛ւր ողբովք յառնել առնես երգմընէ:
 Եւ մինչ յաւուր ամուսնից պարեն սպտանիք,
 Յնցին կուսանք մեռեալք, ոչ եւս գեղանիք.
 Ոչ եւս կայթէ թեթեւն եւ հեղ գարշապար,

Զի խոչընդոտն ընկիճեաց զայն՝ հովտին քար:
 Ոչ եւս հընչէն շրթուհը խօսնակք զերգ հընձոց,
 Յերաք լեզուս քիմբ կըցեցան յարմատոց.
 Ձհամբա մահու հիւրընկալին՝ յԵփուսոս
 Տանի ծիծառն ի ծակ բըրդանցըն բորբոս.
 Բայց, ո՛հ, ըզնոր գարնան՝ դարձիւն՝ աւետիս
 Ոչ եւս հեղցէ յանարձագանգ լըսելիս...
 Ոչ դադարէ անձեան Հռաքել յարտասուաց,
 Մինչ ոչ յառնեն որդիքն ի քնոյն թանձրա-
 մած:...

Այլ սըրբեցնին աչք. ահա նշան տէրունեան
 Առ դամբանօք հըսկէ ի յոյս յարութեան:
 Օրհնեալ դու յոյս, ճաճանջ սիրոյ արտաքին,
 Որ եւ ըլլուժ մահուն գործես դիւրագին.
 Ձարարջականն ի յուշ ածեալ զոգուց գուժ՝
 Գամ քան ըզգամ լուսաւորես ըզկայս մութ.
 Դու եւ զերկրիս նըպաստ ածես մըխիթար,
 Որում մընան հոգիքն հեռուստ սիրաբար:
 Քանզի երկնից գստրիկ անձկուտ ու ամօթլեած
 Քրիստոսի հարսըն կոյս եւ մայր մահացուաց,
 Եկեղեցի՛ ողբայ ի գուժ մայրական
 Ձառագաստի մանկուռն հովտին արտմութե.
 Իբր անզաւակն այն մայր մանկանց սիրայորդ
 Իսրայէլի նախն աբքայի օրիորդ, [ղաց՝
 Ձերգս հըճուելոցն հատեալ յիւրմէ հընձու
 Առ գիւկամբք նստեալ սիրոյն արգասեաց,
 Ընդ գաղանաց՝ գիւրերազէն գայր ի վէգ,
 Փափուկ աջով մանրեալ զանգեղց ճիրան սէգ,
 Մինչեւ երկինք ցօլ գըլթուժեան իջուցին,
 Եւ արտասուք Ռեսփայ յագեալ լըսեցին:

Հարսին սըրբոյ մըտեալ ի սուգ մանկըտուոյն՝
 Տըխրատեսիլս ընտրէ զաւուրըս կոծոյն,
 Յորժամ թոպէ թեւեղիս ի մայրիս
 Եւ տեռաղերծ ծընանին խաղք զուռենիս.
 Առաւօտինք աշնան զարթնուն միգամած՝
 Որպէս աչկունք առաքաստեալք յարտա-
 սուաց.

Ի յայդս այգունդանչէն պըղինձք յամրավանդ
 Յերկնաբերձիկ աշտարակաց տըխրականք.
 Չայնըն թաղծեալ ծաւալ ի մէդ ղողանջէ,
 Մերթ հեռացեալ յուշիկ մերթ յամր յառա-
 ջէ:

Ո՞ր զայն լըւեալ մահաղբեցիկ ծանր հընչիւն՝
 Ոչ յեջեսցէ ըզնընջեցեալս համարիւն.

Ո՞ւր էցէ աուն կամ ո՞ր դադար մահացուի՝
 Յոր ոչ նախկին հիւր անկոչ՝ մահ բնակիցի.
 Դարպաս կըձեայ ու էլեգնաչէն տաղաւար.
 Չիցէն ազատ իւր ձեւելիք բըռնարար:...

Ամենամուտ է մահ, այլ յոյս յաղթէ նմա,
 Իսկ ի սիրոյ՝ իտպառ լուծեալ կորանայ.
 Մէր՝ որ փոխէ զբրիտանից մահ ի քուն,
 Եւ զաչս որբոց ու այրեաց ուղլէ յերկնից
 սուն:

Յայնսէն յառեալ եւ յանդերծ հարկն օրհասին,
 Աչքիմ յուսով՝ ի վեր, եւ ձեռք աստ կասին:..

ՇՈՒՆՉ ՈՂՋՈՒՆԻ

ՍՈՒ ՄԱՆԿՈՒՆՍ ՎԱՂՎԱՂ ՆԵՋԵՅԵԱԼՍ

Ողջոյն դաւնունակ
 Ու անդորր անուշակ,
 Ո՛վ մանրեալ բողբօջ
 Ի սուրբ հովանւոջ
 Հովտիս խաչաղարդ,
 Ընդ ծիղ եւ սաղարդ,
 Եւ քան ըզծալիւննս
 Վաղ թափեալք ըզգոյնս.
 Որք արդ քաղցրաբուն
 Անգիտակք մահուն՝
 Խաղաղեալ նընջէք
 Չըւարթնոց հանգէսք.
 Ըզգեւափըթիթ
 Արձակեալ ժըլիտ
 Մայրականն ի գիրի՝
 Թողլով ըզծոց գիրդ.
 Եւ զանուշահոտ
 Չըստեանցըն կարօտ՝
 Յորմէ կաթն եւ սէր
 Շիթ մարգըրտայեռ
 Կարմրիկ չըթներոյդ
 Տեղայր փոյթ ընդ փոյթ.
 Ըզհօր քաղցր համբոյր,
 Չեղբայր եւ ըղբոյր

Համակեալ ի լաց.
 Երբ հրեշտակ կենաց
 Ի շահ ձեր փայլուն
 Շրթամբն երերուն՝
 Միանգամ փրչեաց
 Եւ զաչարն ծածկեաց.
 Կենացդ արեւակ
 Ժրմտեալ անուշակ
 Ի զուարթնոյն ի թեւ
 Եւ սրացաւ թեթեւ.
 Հեղիկ աղանի
 Ի դրախտն Ադենի
 Ի կենաց ծառոյն
 Արկանել մընչիւն,
 Մինչեւ ի խոնարհ
 Յերկրիս ճանապարհ,
 Յոր ի պահ նրսեմ
 Քան արտասուածեմ
 Մարք ձեր անձկալիք,
 Ըզնիւթն անուշիկ
 Զոր յանձկակարօտ
 Կենսասուն յանօթ
 Թողէքդ ի նոսին՝
 Սփռել կաթողին,
 Զանմեռ մրտենեօք
 Եւ զաղչ աղչ ծաղկօք
 Որ ծածկեալ ըզվէմն՝
 Ըզթաղծանաց դէմն
 Ամոքեալ ծաղուն,
 Փոխանակ մահու

Անդ զանմահութեան
 Գերարփիական
 Յուցանեն տիպար՝
 Աչացս ապիկար.
 Եւ ըզձեղ՝ հանգոյն
 Թիթեանց ոսկեգոյն՝
 Ընդ մահացուս հող
 Հաղիւ գետնասող,
 Հերձոտեալ ըզբանտ
 Հողուոց պարաւանդ՝
 Թափեալ ի մայրն իւր
 Զարագախամուր
 Հողոյդ պարուտակ,
 Եւ լեալ ըսպիտակք,
 Յազատ լոյսն ի վեր
 Հրճուաբար ճախրել.
 Այն ինչ մահացուք
 Գրբեալ յերկրի դուք,
 Յաւերթ ընդ անմահս
 Ժառանգելով գահս.
 Վաղամեռ մանկունք,
 Հանգերուք զուարթունք
 Ի սիւգ հովածու
 Խաչին կենսատու
 Ի ցող սրտաբուխ
 Եւ հառաչս յայս սուղ:

Հ Ա Ռ Ա Չ Ս Մ Ի

Ի ԾՈՎԱԴԻԻՏԱԿ ՏԱՊԱՆ ՇԱԴՌՈՐԻԱՆՍՅ

Բրետոնեան քարակոշկոճճուկք յորձանաց ծռ
վածուկ,
Ո՛վ մըրոյայծն եւ ձիննաւարս արիք յաւերժ շա
ռաչուկք,
Որ յանհանդիստ յովկիականն ահեղամուռնչ
հառաչանս
Բիւրաբերան ժամէ ի ժամ՝ զարթուցանէք արւ
ձադանս՝
Ի խորափոր խարակս եւ խիթըս դարափանց
Սէն-Մալոյ,
Ընդ սոսկալի դռմանդ մըցմանց փանդունահար
ձայն տալոյ •
Արդ զի տապանըն տիրասպաս առեալ զաւանդ
իւր արխուր՝
Ձանձուկ օրմնցն ունայնութի ելից անուամբն
հանրալուր,
Ձեռանդնաշարժ մինչարձակէք վակփոյժ խու
ժանդ արեւէտ
Կոյտ ըզկուտով զերարեւոլ գէմ տապանիդ ծռ
վադէտ,
Որոտալուոյս եւ ինձ կացէք հառաչանացըս
պատկաւ,

Որ վաղվաղեալ ծրփինածայր ընդ մըկանունս
հայ բարբառ՝
Գամ յեանոյ Առմօրիկեայց եւ Բրետոնաց քաջ
Վարդին
Ձեմ եւ զիմոց մեծ հայրենեաց զողջոյն ձօնել
ըզյետին •
Է՛ իսկ Վարդից եւ Դըրուիդաց հայր՝ հինա
ւուրցն Այրարատ,
Որ մինչ հազար ագգ զանց չառնէ զգաղթակա
նաւն հարազատ,
Եւ ոչ՝ որջափ բաղմամբէր կացցէ զնովաւ
ցուրտ բիւրեղ՝
Անըզգայ՝ նդ այսքան կորուստ՝ նա կարծիցի
կալ չըբմեղ:
Շադոպրիան, հանձար չընիկ, ոգի ստեղծիչ
սքանչեւեաց,
Քեզ՝ յերկնահոսպն - յոր միտքդ հասին - ես ի
ծայրիցըն Մասեաց,
Ձոր ոտընկայ նախիկն գրեցեր դու նինջարեր
զըւարթնոյն,
Ձյաւերժական կադամ՝ հանդիսա իմաստնա
ձեմ՝ բուսմ գըլխոյն •
Յանմահութիւն հերիք հընչեսց համբաւ հըզօր
քոյդ անուան,
Ըննոյն համբաւ՝ քեւ ճարտարեալ քեղոյն գիւ
տեմ՝ ու ի մահուան:
Օ՛ն, թէ ունկանդ քերդողալուր քաղցր հընչէ
միշտ քան քրնար՝
Անհուն ծովու մընեալ մըռուռնչ կոհակաշարժն
իւր ի լար,

Որոց բազում դու յաշխուժից տխ մատուցեր
լըսելիս,
Անանձելեալ երբ հուրբ ձողկեալ գնայիր
օտար ընդ արևս՝
Ըզննացեալս աշխարհ լըքեալ, նորոց ի նորն ի
խընդիր,
Չելիկոնայ մուսայս ի պրակըս Նաչէից ա-
ծեալ հիւ.
Մերթ մաղձաւոր յեղափոխեալ զանձին քո
դէմն ի Հուենէս,
Մերթ յերկնընծայ կուսին տարփող եւ վկա-
յակից յԵւդորէս.
Ի թափառիկ եւ տարաբաղդ մերթ ի վայրա-
գըն փեսայ՝
Յանապատի փթըթեցելոյ փափուկ բուսոյն
Ատալայ,
Եւ մերթ ի սեպ կոհակակոծ կուսաստանին առ-
ընթեր
Ընդ Արեւեայ զգիշերավար ծոփն յուղելով
լուսնայեռ.
Յաճախ ապախտ զհայրականաւ քով արա-
րեալ բարբառով
Ընըժգեհէից վերապատուէր ձայնս, քանդի էր
քեզ գորով:
Արդ նոյնս եւ ես պանդուխտ կարգամ սիրայոր-
դոր ընդ արևս
Հառաչ մի լուռ մեռեալ՝ զոր մահճ յարուցանէ
ի սըրտիս.
Մանուկ երբեմն եւ ես՝ անհուպ՝ որոճայի դքո
յին կիրս,

Մինչ քաղցրանայր ինձ դարձադարձ ըզհրա-
շադիծդ առնել դիրս.
Յայնժամ ընդ խանդ քո եւ ընդ սիրա եւ ընդ
խմաստք սիրացեալ՝
Չայս հառաչանս երկնեցի, այսքան ամս թա-
քուն յիս եւ մուսլ,
Որ այժմըս թուռնդ առեալ վաղեալ, Շարդ-
պրիան, դառնայ քեզ՝
Թաւալելով ընդ քո եւ իմ ախորժ ծըփանցն
ասպարէզ:
Էին էին երազայոյզ եւ իմ քերդուածքն աղե-
լէք. —
Եւ ո՞յր չիցեն եռանդնալից մըտաց՝ ոսկեակ ա-
պառնիք. —
Բայց չեւ ի կէս լեալ հասակի՝ ահա բոլոր վե-
րացաւ.
Ճըջմարտուժիւն՝ ատեայ զցընորս, ցորչափ
կուտի ամաց խաւ.
Այլ տակաւին ընդ արեւմուտըս հասակին ոս-
կեթոյր՝
Աչք կաթոգին ձըկտին խնդրել ըզվառովառ-
թեւոց սոյր,
Մինչեւ անկեալ ահօսաբեկ դաշտաց այտից
վարդաձոյլ
Եւ ցիր ընդ ցիր խուսեն դըլխոյն հովանախիտք
գեղահոյլ:
Ըզդայ ն՝ անդարձ մահկանացուացըս վիճա-
կեալ ըզգարուռ, •
Անդարձ յաւանդ, եւ յեղանակն այն աշխուժից
իւր սիրուն:

Այլ քեզ բա՛ղդ մեծ , քերդող ծնանեւ , նոյն կեալ
 էւ նոյն առնուլ քուն ,
 Ձերկին կազմել է կայս , ղերկիր յարձան , լա-
 լիս՝ զծով անհուն .
 Յորչափ ծոցն այն ծըփանուտ շարժի ղեռայ
 կնքնայոյ՛ղ՝
 Ողջունեսցի տապանդ է քէն ձեռակերտեալ
 քաջայոյս՝
 Եւ զուարճասցի հոգիդ յիշեալ զքերգողակա-
 նըն կենցաղ՝
 Քան ըզժըխոր քաղաքական՝ որ լոկ էած քեզ
 զըմբաղ :
 Ոչ գաւազանքեզ Մինտոլայ , ոչ լիկորգեան տը-
 լաւ բաստ ,
 Այլ գահոյք քերափառիցըն քաջերդուաց է
 յերաստ ,
 Քեզ՝ ո՛վ մեծ . որդիտացեր զաղատադնաց բան
 յահուր
 Ի ներդաշնակ արկեալ է լուծ՝ մըցել ընդ
 լարս փափկալուր .
 Ձեռն կերտեալ կիսարեւ ոչ աղիք ըզսիրտ ու-
 լորեն ,
 Չափ էւ կըշիւ քերից տաղից չըմոդէ զունկն
 երգօրէն ,
 Թէ ոչ սիրտ ի մասն իջեալ անշունչ նիւթոց
 տայ ոգի ,
 Սիրտ որ ստեղծու , սիրտ որ ըզգայ , սիրտ որ
 խօսի ուղլակի :
 Քեզ որ զաւելն հրախանդ ազգիդ մուծեր է
 նոր ձեմարան՝

Ծուփք ծովափին էւ քեզ տըւան քընարանիդ
 որորան ,
 Իբր անլուսից քոց սիրելեաց , յոնիականն եր-
 գահօր ,
 Եւ Սորուէնայն ողբերգակի զՓինգալ , զՈսկար
 էւ Կադմոր .
 Բարբառք Վարդիդ ծովածաւալք երկնաթը-
 ռիչք էւ ջերմին
 Յանմարդաձայն յանբըռնադատ յամայութեան
 անդ խորին ,
 Յորչափ կըուուին կարկառակոյտք ընդ լոյծ տա-
 րերն ասպարէզ՝
 Յամէհամուղ շաջման միջոյ ելցեն ասէղք սիրա-
 կէզ .
 Խանդակոծեալըն համբակաց է ստեղծաբան ծով
 անծայր՝
 Շադոսարիւն , անշարժ շիրմիդ իցէ լապտեր բո-
 ցածայր ,
 Նաւաց փոխան՝ անդ մըրցականս էւ խորտա-
 կեալըս քընարս ,
 Անդ անըսպաւ քերդողութիւն ճեմեցուսցէ զծու-
 վամարս :
 Օ՛ն , անդր ընդ բիւր հարեալ ընդ քար էւ ընդ
 կոհակ սարսուսէր
 Երթիցէ էւ այս հառաչ գերեզմանիդ առ ըն-
 թեր ,
 Հանապազոր ընդ ծովածին հրոսակս հարուլ
 բեկանեւ ,
 Հանապազոր էւ յարուցեալ ըզնոյն նուագաց
 առնուլ թեւ :

Այսպէս դու կեաս. այսպէս լուծցին վրէժք
մանկութեանս խաբանցուկ,
Որ յամենայն բարեացն՝ այսգոյնս ինձ եթող
ձայնս հառաչուկ:

1848

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆԿԱՆ ԵՐԱՄԵԱՆ

Որ ի վեմիս նըշխար թառամ
է Մկրտիչ մանկանս Երամ.
Եւ թնեւտասն ամ ծնողաց իմ յոյս
Առ ծնողն հանուրց դարձայ ի լոյս:
Լաց որ զիս լան դէտ արձանիս,
Եւ աչք ի վեր՝ աուր Երանիս:

Ո Ղ Բ Ք

Ի ՄԱՀ ԱՐՀԻ ՀՕՐ Ս. Ս.

Ծանր է սրտի նդ սովորն երթալ ուղ յառաջ
Եւ ոչ ի մեղմն համարձակի քնար յաւաչ,
Խաւարարդեւ յորժամ չիշխէ հոգի՝ զակն
Յաննիւթ յուսոյն կառուցանել յարեգակն:
Ժամ է գաղթել յանաշխարհիկ ծովափունս,
Յորոց զանխուլ գիշերախառն անդաճմունս՝
Հնչէ հեզիկ ընդ դուռն հոգւոյ ձայն թագուն
Իբր հեղեղաց հեռաւորաց խոր վանդիւն,
Մինչդեռ ալիքն յանդարձական իւրեանց
Դաւել ճըգնին զիս ի շաւիղս ահաւորս. [խորս՝
Սարսեալ ի յայնց՝ որոց ընդ հուպ եղեց կուլ
Ժամանակին հողմով վարեալ անդր անդուլ,
Արդ քառաթեւ ցուպ ընդ աննէթ պնդապինդ
Հայիմ սիրով յորձանապտոյտ յալս ի թինդ:
Ո՛վ ծով յամայր. անհետազօտ մահացուաց
Անջրպետաւ փոքու անօսրս կենաց,
Ընդ ո՞ր, աստ, դարանակալ քո կայան [զայն.
Զերկարածուփ նաւն երկնաչու տարար
Յորում հանգչէր յոյան իմ եւ սէր, սէր անքոյթ,
Յորմէ վրիպել անդամ չկարծէր այսպէս փոյթ.
Ե՛լ արդ եւ նա կոհակակոծդ ընդ բերան
Եւ խարըսխեաց յանկրկնաչուն հանդրըւան:
Ո՛հ, հայր իմ, ո՛հ, զտաճր դու, չէս այլ ի մէնջ,
Եւ ծարաւեալ սրտիցս ոչ է՛ս հարցի տենջ.

Ձայն հաա, արա պատասխանիկ, թէ մեռա՞ր,
 Յանդարձականքն սիրելէաց անկեալ շար.
 Ասա՛... , ո՛չ, մի ասեր, եւ զի ասիցես
 Որ մոռացօսս առնէ վըշտացըս պէսպէս...
 Ա՛հ, պատերազմն է հաւաոր ի սրտիս,
 Կէսըն սիրոյ կէսըն ցաւոց խոր վերիս.
 Թէպէտ է բիւր ես անկանիմ քաղցր հընար
 Սակայն ամէնն է խաբ սրտի վայրապար.
 Ըզգամ, գիտեմ զի զցանկալիք չունիմ Հայր,
 Որդիութեանս արեւակն էջ քեւ ի մայր.
 Յաներկեւան թեւոց զրկեալ ի հովուէդ
 Կորուսի զվտակն իմ՛եւ մարմանդ ծաղկաւէտ
 Կորուսի զժերմն հոգիդ հոգւոյս հովանի,
 Կորուսի զկեանս վասն իմ՛մաշեալ թանկագնի.
 Դու զիս յափանց կորդեալ նանիր կենցաղոյս
 Սուրբ սըքեման ըզգեցուցեր զերկնից յոյս,
 Դու եռագրօշմն ինձ կընքով տեսուն Յիսուսի
 Ըզջոքրոգի խաչին բարձեր բեռն յուսի.
 Դու զգեդեւեալ եւ զուրացող դարչապարս
 Յանըստերիւրըն կառուցեր ճանապարհս.
 Դու ինձ դանհասն յերկնից հեղեր օծութիւն,
 Ըստորաքարչ մըտաց յեռեալ թեւ սրադոյն.
 Դու զիմ բեռինս կըռեալ սրտիդ ի նըժար՝
 Եւ չասացեր երբեք՝ թէ ծանր եւ դըժուար.
 Եւ մինչ ի հուսկ յետին յօդուած բերանոյդ
 Որ համարձակ չըթարգմանէր զիղձս հոգւոյդ,
 Կիսահագագ իսկ կարդացեր, Ղեւոնդեակ...
 Զի՛ կայ քո, երթ հանդիւր խնդա ինձ որդեակո.
 Եւ ես անկայ յայնժամ ի գիրկդ երերուն
 Օրհնութիւն ինձ գոչեցի, օրհնութիւն.

« Օրհնեալ », եւ քո բարբառեցան գուժք սըր-
 աին
 Եւ օրհնեցայ ի քէն յօրհնիս, ո՛հ, յետին...
 Խաւարեցաւ ժամն, եղին սիրոք ոստաքանց,
 Եւ թափեցան հրճուանք հանգոյնըս ծաղկանց.
 Մտերիմք մտերմաց գիպեալ անտեսք գընային
 Իբր ի մըթին գիշեր յանկարծ ցոլք հրային,
 Ոչ ոք իշխէր զաչս իւր ձըգեւ աչաց դէմ,
 Մի մատընտու թաքուն կըրից գոլ դժխեմ.
 Իւրաքանչիւր նստեալ ընդ յոյս զահ կըռէր
 Սրտահաւաջ զարտօսրն երկնից ցուցանէր:
 Թի՛թեղնաթեք է բոց յուսոյն մաշեցան,
 Մաշեալ սրտից մեր Ստուռած, լէր օգնական.
 Հայր ես հանուրց, սիրես զճայցուած վասըն
 հօր
 Ձիցէ՛ անցումըն բաժակիս հնարաւոր: [բաղդ,
 Այլ էր վճռեալ ո՛հ Հայր, վճռեալ քեւ մեր
 Եւ այնքանեաց ըղձից արար Տէրն ապախտ...
 Եւ ես տեսի զքեզ ըմնագոյն իմ՛ աչօք
 Օրհասակից հայրագորովս անձկանօք,
 Եւ ընդ պահակ մահճացդ անցեալ միտքիմ՛ յիս՝
 Տեսին ըզքեզ անպարտ յատեանըս հեռիս:
 Տեսի զքեզ ա՜հ ընդ ա՜հ գիմօքըս տըխուր
 Մի առ մի զըռնչդ համարելով թաքթաքուր.
 Մինչ մանկըտուոյդ կուտեալ ըզքեւ գուժ եւ
 սէր
 Կեանս ի կենաց իւրոց ձօնել իղձ լինէր.
 Ըզճակատուրդ ոմըն սրբէր քերտըն զով,
 Ոմն համբուրիւ ջեռուցանել ձըգնելով,
 Գնացուցանել այլ ոմն այնու զզարկդ հնարէր,

Ոմն ընդ գրանդիդ աչաց զարեւդ որոնէր :
 Սնդ եւ ես, ա՛հ, որոնէի զԹոււնդ սրտիդ
 Որ եւ զիմոյս չըզգայի բնաւ ճմարիտ :
 Եւ քո շընչեալ երկոյս ըզհետ շնչոցն այլ
 Ըզուռնչ չորրորդ արձակեցեր լուսափայլ...
 ԼուռԹիւն... ծանեայ, ծանօթուԹիւն դը-
 ժընդակ,

Հօրդ իմոյ մնայր ինձ անդ պահէստ լոկ գիակ...
 Ծըծըմբադոյն իջեալ ըստուեր շուրջ ըզքեւ
 Վարագուրեաց ըզտեսնալ ինսուրբ զարեւ...
 Արդ ոչ ե՛ւս ակն ի դէմքդ արկից տէրունի
 Յոր իջանէր առհաւատչեայն ինձ երկնի
 Ոչ ե՛ւս լըւայց գորովանից զայն բարբառ [գայր]·
 Որ միշտ որդեակ իմ, որդեակ, ոյջ լեր, կար-
 Ոչ ե՛ւս հեղի շքն զուարԹուԹէն այն աւիշկ
 Հանուրց սրտի ցաւոց երազըն բժիշկ·

Ո՛հ, եւ վանգիւն մի չըմնայ չայր՝ ի ձայնէդ՝
 Որ զայնքան զիմ հեղձամիճուկ բառնայր խեԹ :
 Եւ ի՛ւ առնեմ արդ անձկուԹեանս մըխիԹար,
 Առ ո՞ երԹեալ գըտից սփոփանս եւ դադար·
 Ո՞հանգուսցէ զանձն՝ որում դառն է հանգիստ,
 Ըզհօր տեղի՛ ո՞ լըցուսցէ յորդուոյ սիրտ :
 Ո՞ կարգասցէ այսուհետեւ մեզ՝ որդեակ,
 Ո՞ զձեռատուն նըկատեսցէ յիս համբակ·

Ո՞ կարկառէ զալ որ գըգուեաց զիս մանուկ,
 Զոր յետ հաստչին գիտեմ հաստող եւ նե-
 ցուկ·

Ո՞ ի մանրիկ բեռանց զԹիկունս մեր Թափեալ
 Ըզճանապարհ խաչին ցուցցէ հեշտաբայլ·
 Եւ ո՞ ծաղկունըս սփռեսցէ՝ նդ այն քնքուշ՝

Սեփականեալ անձին ըզխոջն եւ ըզգիւռչ :
 Եւ ինդասցէ՞ յայսմհետե սիրտս այս տըղայ
 Թէ ունի չայր՝ ընդ որ զաշխարհ գին չըտայ :
 Կորեաւ կորեաւ որդիուԹիւնս եւ մեռաւ·
 Սեաւ ինձ ածէք քող եղելոյս հայրազրաւ :
 Գիտեմ երկինք շնորհէն յաջորդ Սուքիայ,
 ՄըխիԹարեան սուրբ դահ այրի ոչ մընայ,
 Այլ որդեկին հիգդ կայցէ՞ բնաւ հայր այլ
 Որ հովանի տխեղծ հասակին իցէ լեալ...
 Արդ ես լալով գերեզմանին յեց ի ծայր [հայր] :...

Զբաղդն իմ անկեալ զաստղն իմ խնդրեմ յիմըս
 Սկայն ըմմէ սըգալ ըզհայր՝ որ յերկինս,
 Յէրբ ըզըրմաւս հոսեւ վըտակըս դառինս·

Ո՞չ քեզ տօնեւ մանաւանդ, սիրտանկէ զբաղդ-
 Որ զհայր յանանց փոխեաց ի կեանս եւ յան-
 ախտ·

Հինգ եւ տասն ամ մեռելուԹեանն եկն աւարտ
 ԴառնակողչկոճԹող ըզբանտ շուռնչն աղատ·
 Թերահաւատ զի՞ դեռ հայիս անձկայրեաց՝
 Իցէ՞ քաղցրիկ գիմօք Թէ այսր առնէ դարձ :
 Այո՛ տօնեւ ըզքեզ չայր պարտ եւ արժան·
 Շատ վըտացար, հանգիլ ընդ Տեառն անբար-
 Մի մի եւս դար ի ցաւալի կենցաղս այս, [ժան·
 Զի մի զրկես կրկին զորդիսդ եւ ըզչայս·

Զորս ի յերկրի՛ յերկին կըրեա զնոյնս ի ծոց
 Եւ զառկայծեալ բորբոքեա զմեր սրտից բոց·
 Յուցեալ մեզ հայրքեզ եւ Նախնոյն մերնըման,
 Որ դէԹ պատկերդ կենդանասցի սիրական,
 Մինչեւ չբնաղբան զոր Թողաք քեզ հասցուբ :...
 Ո՛հ, զի՛ չըկան այժմէն ինձ Թեւք վերնաչուբ :...

Ի Ն Ո Յ Ն

Ո՛հ, թէ ի վայրս անդ յարազուարճըն խընդից
Գուցէ վառեւ ջահ սըրտմախառըն խանդից,
Բարձ, զուարթ ո՛ւն, զիմ սիրտ յանկեանց տա-
պանիս՝

Ձանկեալ բուրվառս զեղուն ի զմուռըն ցաւոց,
Շարժեալ ի թելս յուսոյ, սիրոյն հարըզոց,
Մըխեսցին սուգք ի կայծակունս ծիրանիս:...

Ո՛հ, ո՛հ, քանի՞ դառն է, Աստուած, որբու թիւն,
Թէ եւ ի մահ հանապաղ յայս սըքնիմք տուն-
Հեծեն հիմունք հոգւոց՝ ընդ հայրայսագունակ,
Երկնաւորին շջափական հայելի-

Յորմէ հրճուանք ի սիրտս ազգեալ լիուլի
Գերակայիցըն զուգակիրք կարծէաք: [գին՝

Իսկ դու գանձուց հոգւոյն հաստուած սըրտա-
Մըխիթարայ տանս եւ Հայոց ձիր անդին.

Ա՛յսպէս երագս ի մէնջ սլացեալ թողուս
զուրկ.

Ձեւ բորբեալ երկանցդ անմահ մի սըսակ,
Բալդ անհամբոյր, ահա ստիպիմք նոր տեսակ
Սեւասարաս հիւսեւ ռորս, անկամ տուրք:

Օ՛ր բաղձալի, եւ դո՛ւ եղեր ապաժամ...¹

Յաւիտենից՝ մահ չըստացաւ բարեկամ:

Սքօղի քընար, քսամնասարսուռ կտրին լարք,
Եւ քաւու թեանց բաժակը լըցան արտասուօք:

¹ Յաւուր տօնականի անուան իւրոյ հանդեաւ ի տէր:

Բարեկենդան մաղթանքս եղեն անողք.
Ո՛վ երկնից կամք, քանի՞ հիգացս էք դըժուարք:
Եւ տեսաք, ա՛հ, եւ ընկճեցաք դառն ի տես.

Ձայս առաջին՝ հայր մեր չարար մեզ երես.

Երբ բորբեալ զերեաւ ի գող սիրտ ի կուրծ

Ձանդիտէաք հայել յերկինս եւ յիրար,

Ձարկ եւ զաչկունսըն գիտելով անդադար,

Թէ դարձցին շունչն ի սահմանէն մաղապուրծ:

Բացեալ կային առ նովաւ մեր իսկ շիրիմք

Եւ նըւաղեալ թափէին իղձք մըտերիմք.

Բարձր էր ի մէնջ երկնից վըճիռն անաչառ.

Այնքան օրհասք սըրտից առ մին այն օրհաս

Ոչ զօրեցին, ոչ այն ճըգունք եւ ըսպաս

Դարձուցանել զաւիւնն ի կէտ իւր պայծար:...

Ո՛վ Հայր, ո՛վ կառք եւ երկվարք մեր հուր բոց

Ընդ տէրունի շաւիղ շարժիչըդ հոգւոց,

Դու վերանաս, եւ ճապարհն սիրտքս յերկիր.

Հիմ երագես հայր... Երկնիք. քո են երկնիք.

Վարուցդ անբեծ ճանապարհք բաց են վերինք.

Եւ զն՝ գործեն այսքան որդեակք վըշտակիր:

Ո՞ տեսցէ յայսմ՝ հետէ ի մեզ զորդիս իւր,

Ըզձեւասուունս, ըզգործս, արգիւնս խնամոց

բեւր.

Ո՞ սըրբեսցէ զչա՛ս՝ որ սրբել չառնունս յանձն.

Ո՞ յամպամած դէմս ջահեսցէ զայն ժբսիտ՝

Որով զամեն վըշտաց ի մէնջ չուծեալ խիթ՝

Թեթեւ ըզբեռն իսկ գործէիր մեզ զանձանց:

Երջանկու թիւն զոր յորդեցիր՝ յորդէ զցաւս

Բաղմապատիկ ելոցս ի քէն հայրաղրաւս.

Ըզքէն խօսին ըզքէն առնեն աղբ համայն:

Շաւիղ կենացս յոր քեւ մըտաք եւ ուսմանց ,
Ջանից եռանդն՝ յոր արկեր դու խկըղխանձ ,
Յարկք իմաստից՝ յաջոյդ օրհնեալք աստուա-
ծեան :

Լացէք եղբարք , լացէք մանկունք զանդոյդն հայր ,
Որ զոսկեղէն նախնեաց դարու եցոյց ծայր .
Որ զանմահիցն հարազատ գիւտ գիտութեան
Մեղեւ հանուրց Հայկազանց ետ գիւրահուսի
Եւ զանգին տառս յամանակէն ալեծուսի
Թափեալ ջընջեաց եւ սերճադոյնս ի լոյս հան :
Ինքն ի հովտէս երկանց արդ անց տարադէմ
Յարժանաւորն անձին հանգիստ ի յԵդեմ :
Պարտ իսկ հանդէլ տաժանելոյն վասըն մեր ,
Որ ընդ խաչին իւրում կապեաց խաչս յոքունս ,
Եւ յիւրն ըզմեր ցաւըս հիւսեաց զինչ ծաղ-
կունս .
Յերկնից միշտ սեամս յածէր , առ գութ աստ
յամէր :

Հանգիւր օծեալ գըլուխ , հանգիւր արդ յամայր ,
Հոլաթեւեալ հոգւովդ եւ անդգու մեղ հայր .
Ահա փոխեմք ի քաղցր ըղբառն արտասուս
Յօժարագոյնք յայսմ հետէ աչք ի յերկինս՝
Ուր յաւելար գանձ մեր՝ ի գանձս առաջինս ,
Խառնեալ սիրովդ յիսկագոյն սէր մեր Յիսուս :

Ս. Ռ. Վ. Ր. Ո Յ Ր

Ի Մ Ա Հ Ո Ւ Ե Ղ Բ Օ Ր Ն

Աչք իմ հոսանս երկնէն հեղիկ արտասուաց ,
Տրորի սրտիկս յարեան ճապաղ ամօթխած ,
Եւ ի կարմիր թաղանթ ձըգի վարագոյր
Ըզսեաւ գիմօքս՝ ո՛վ սիրեցեալդ յողի Վրոյր ,
Եւ ի յամպոց ստուերականաց թաղծութէց
Փայլատակունք սըփիւս ցայտեն ի թափանց
Երբ քարտ պարզեալ դէմքո կանգնիմ սիրտ
առսիրտ ,

Աստուած վըկայ ի վեր , եւ վէմն անխըլիւրտ ,
Ընդ ոյր բեռամբ կալ անըզգայ ոչ է հնար՝
Յորժամ զմարմնայ կըցորդն հոգւոյ լայ եղ-
բայր .

Այլ բեկանել մանաւանդ էր ինձ զեղեգն
Ըզմուսայիս թագուցանել արտօսը հեգ ,
Որ զայնքանեաւ զանց արարեալ պատեհիւ՝
Ի տխրականս յածի թեւօքն եւ սրտիւ .
Սակայն թէ սիրտ նոյն հրամայէ զայս ի սէր
Մի՛ տըմարդի մի՛ անողորմ զիս գըրեր ,
Արտասուակցորդ թէ հեզաբար ի սրտէ
Ըղխուն մրմունջ լարս ողբական քեզ ուխտէ ,
Եւ ի մածեալ քաղցըր սըրտին քո ի վէրս
Իբր անըզգոյչ ու անժամժ պրհի ձըգեւ ձեռս :

Ոչ ոչ լայուն կեղերջականս է ինձ պետ
Սիրեցելոյդ աղբէլ քաջիդ հոգեպուէտ ,

Որ զահն հոգւոյ յամենեցուն կշռեալ յոյս
 Հեզիկ նաւես ըզժմփանօք կենցաղոյս. [ւան
 Այլ օղբ մըրկին, եզբըք ծածկին, հողմք գո-
 Նաւհանդատին անհետ լինի նեղ բերան.
 Հայիս ըզբեւ, եւ մի առ մի, — ո՛հ իշխեմ
 Ըզսրտաբեկն յիշեւ արկած եւ դժխեմ, —
 Քո սիրելիք մի առ մի գնան ի Թաքուստ,
 Կամ Թէ սակաւ գիտեսն յարսինչ հեռուստ.
 Հաւատարիմ դու կաս ի յոյսն անմեկին
 Թէպէտ ոգի եւ սիրտ քաղի կաթօգին.

Այլ յարտասուածցն իս' ի գըրգիւ՝ սրագոյն
 եւս

Աին ի բարձունքս կարկառի՝ յոյսն յանտես,
 Որասէ զինքն իսկ յարուածիւն կեանք եւ յոյս,
 Եւ կեալ յինքեան որոց յաստեաց է առն խոյս.
 Զի առօրեայ ըզգեստ մարմինն էր հոգւոյ
 Ի շնչմանէ մերկացեալ գոյոյն ի հողմոյ:

Իբր ի ծաղկէ Թերթ Թերթ եղբարք մեր Թափին
 Եւ յերթ նոցուն սուղ ճանապարհ մեր չա-
 փին.

Եւ այնչափ հետք Թըւին ի հետքս մահուն
 Որչափ սըրտի վէրք ցաւադինք եւ սիրուն:..
 Սակայն ասա, Վրոյր, ո՞չ յայնժամ ի հոգին
 Անմահութեան նոր խմբն հիւսք անկանին՝
 Յորժամ քեցեալ մահու զճանօթս առ ի մէնջ
 Յարբայութեան Թուցանէ կէտ բազմատենչ.
 Եւ սիրտ՝ ո՞չ յայնժամ իբր գունտ վերպարիկ
 Միով կապով եւեթ յերկիր մածուցիկ
 Խուն ինչցնցման աղբնկալեալ կայ սրտրաստ՝
 Վերասլանալ ի յերկնաճէմն յառաքաստ:

Մի մի արուսը արուզ եւ սուգ ճօնեսցին,
 Որոց ի տէր երանութեամբ նընջեցին.
 Զի՛ բազմալիշտ կենաց հովտէս եդեալ դէմ՝
 Առ նըպատակն հասին յաղատն ի Սաղէմ...
 Ա՛յ Սաղէմ սէր սրտի, Սաղէմ՝ հոգւոց կէտ,
 Սաղէմ, ջնջմ ցողոյ աչաց անձկաւէտ.
 Ե՛րբ սիրելիք Թողեալ զկայանս այս տըխուր
 Ըզսիրելինն ի քեզ գտցուք ընդհանուր,
 Եւ ի կենդրոն բնաւիցս հասցուք յինքն յԱս-
 տուած

Որ միմի կրէ զորդեակսն յայն կողմն աստեղաց,
 Մինչ լալական եղբարքն ահիւ տան համբոյր
 Զեռաց՝ որ զմահ գործէ կենաց հըլուքոյր:

Այլ դու հերիք համբուրեցեր զաջն հըզօր
 Որ զարտասուսդ եհան ի Թաթ շնորհաւոր,
 Երբ ընդ բնուածեան գործեալ զհաւատքըդ
 յօժար

Ըզոյս եւ սէր զոյգ կշռեցեր ի նըժար.
 Արդ քեզ Յիսուս՝ զոր ի յեղբարցըդ խորեաց
 Շնորհեսցէ յուխտ բազմագոյն սիրելեաց.
 Մինչեւ հնացեալ կապոց մարմնոյդ ընդ հոգին՝
 Փոխմամբ՝ եւ ոչ մահու բացցէ քեզ զերկին:

Ի Մ Ա Հ Յ ՝ Տ Ի Ի Զ Ե Ա Ն

Քնդէր չեցէ լուռութիւն՝ ո՛Տէր , ի գոյժ ողբոց բա-
ւական .

Ըզմէ՞ խօսի . քնար աղեբեկ ի սեւաստուեր վիմի
անար .

Ըզմէ՞ սիրտ հեղձամըղձուկ պահանջիցի հառա-
չանս :

Գեղածաւալ ի սահմանաց յանպարագիծն ի
յուսոյ՝

Ըզվէ՛հն եւ մեծ՝ յոր քոյդ փայլէր վըսեմական
մեծութիւն ,

Դառըն պարտք Ադամայ , յանկարծօրէն վեր-
առնուլ ,

Զայնքանեաց զուխտ եւ ըզսէր սըրտից թողլով
ամայի ,

Եւ նըպատակ կանգնել աչաց ըզվէմ՝ տըխուր՝
քո էր Տէր :

Ապշուրութիւնք հօգիտհրաշք փոխանակեն ըզ-
կիրս մեր .

Յիշատակ անմահուցութեանն զոր աստնութեաց
անդ ագաւ ,

Եւ մահունն՝ յորմէ զերծեալ ինքն՝ ըզծանօթս
իւր արգել ,

Նոր կառուցանեն , նոր ինձ բանան աշխարհ
նոր :

Ոչ եւս բնութիւն ծիծաղաձեմ՝ մարդադե-
տինք եւ խաղք սուրբք ,

Ոչ եւս ի ճախր օդապարիկ լուսագընաց գըն-
դեց պարք .

Երկիր փոխեալ յանմարդաձայն ամայագոյն
անպատ ,

Եւ երկինք ոլորտացեալ խաւարաղգեստ օթս-
ցաւ .

Դամբան ամենասպառ արձանանայ ի միջի ,
Եւ սայրասուր գերանդւոյն յար շըրջածուն
արբանեակ՝

Ակընկորեալ յանգութ բազկին յանփոխա-
նակս յայս հարուած ,

Ի պատուանդան փշրել շիրմին խոկայ զժանիս
կենսխուղ ,

Ոչ զըքմեծին այն կորըստեան գըտեալ առիթ՝
բաց յիւրմէն .

Եւ հնաղանդէն անմահ բազդին՝ դառըն թըլի
զայս նըւագ .

Ի վեր չեշխէ գլուխ ամբառնալ առ հոյս հո-
գեացն անմահից .

Թէպէտ հրեշտակք՝ այլ եւ նորքա աղէկիղին ի
մեր գութ ,

Կիսախըփիկ շուշնափայլ թեւօքն ի կախ վրա-
նաձեւ

Ըշտապանաւ՝ որ զպահարան առաքինւոյն պա-
հէ զհոյ .

Եւ հիացեալք ընդ լաւութիւնսըն վեհիմաստ
եւ հարուստ ,

Ոչ այնպէս մէք յերկրի զնա մեծ՝ որպէս նո-
քա գրեն յերկինս :

Ոչ ի հովտաց հօտաւորաց զսուսուօտինըս ծայլ-
կանց

Կամ ի մայրից մենաւորաց մեռելատիպ մանու-
 շակ,
 Ի իննկաբեր շերանց բարձեալ բերել զըմունն
 հեշտալի,
 Սպիտակածղի մատն ի յերեր պըսակահիւսք
 վեհադնին՝
 Զեղջերց վիմին մահասեղան կախել դրասանդ
 արամայուշ:
 Ոչ հեղամուռնչ հընջել մընջինն աղանեկաց
 տատրակաց
 Կեղերջական տրտունջ տենչից վարուժնեկին
 որսադաւ,
 Ոչ ցողագին ակունս, ոչ ծոցըս ճապագել կաթ-
 նաբուխս:
 Իւրաքանչիւր՝ ըղլաուութիւն զօր յոյժ ի նմա
 սխրացաւ՝
 Բոցափայլ անդ գըրեալ ի ծիր՝ եւ ելանէ առ
 հոգին:
 Այլ ի շերմէն սպիտակափառ շէշտեալ սիւնակա-
 դամանդ
 Արիական սըրտին դուշակ ու անախտականըն
 հոգւոյ,
 Զանբաուութիւն տարփից մըտաց գեղասիրի
 թուուցանէ:
 Իսկ դու վեհ, որ ի զարմանս ամանակաց կառու-
 ցար,
 Որ ի գերեւ ըզիտրձն հանցես զ'ի նմանու-
 թիւն քո ճըգնեալ,
 Ոչ ինչ կրսեր փառօք բարեօք թագազարդեցն
 հոյակասս:

Անըկուն սըրտիւ, մըտօք լայնատարածըդ
 թեւոց
 Մուսոցնիս ժամանակաւ ի ծանօթից քոց ի
 մէջ:
 Ըզբե՛ղ Յակովբ, վըսեմագոյնդ վըսեմափայլ ի
 տոհմիդ:
 Որ ըզիտրանըս դիւցազանց թորդսմականկանդ-
 նէր տան,
 Ըզբե՛ղ սր փառս ի հայրենեան եւ յընտանին
 յաւելեր,
 Մուսոցնօք արգեօք՝ զի մի՛ յիշատակաւըդ հա-
 լիմք,
 Թէ յիշեսցուք, եւ թալացեալք ոգի զոգուվա-
 ծիցեմք:
 Վըսեմութիւն անդուդականօթիտերկնիցքեզ
 բաժին
 Վըսեմութիւնդ այդ՝ հրամայէ եւ մեզ կեալ
 եւ յիշել,
 Զի մեծութեամբըդ մեծասցուք, եւ նըւտ
 զեալք՝ մի՛ մեւցուք:
 Ի սիւն փառացդ երկնակառոյց որ առաջիս մեր
 կանգնեալ՝
 Ահա նկատեմք անդ զոյդ անուանդ տարրեալ
 զհոգւոյդ ուղղութիւն
 Ըզկայկայեալն ի քաղցրերկեզ եւ ի սուրբ սէր
 հասողին:
 Անդ ըզնախանձ ջերմն հաւատոյ՝ որում կացե-
 րըն թիկունք
 Զհարսին սըրբոյ կուսից ծնօտից զաղու ըն-
 ջեալ մարդարիտ,

Վարատեւոցս՝ ասպընջական ճարտարպետեալ
 նըմին ծոց,
 Որով բարձր ի դըուխ սանծայ եկեղեցիս Հայ-
 աստան:
 Անդ նըկատեմք ազգակեցոյց եւ ազգասէր հը-
 նարս առատ,
 Անդ ըզճարտար եւ հնարագէտ ըղերատ քոյոց
 խորհըրդոց
 Իցին թէ լտողաց միշտ ողջագուրեալ ըզնոսին:
 Անդ նուիրական հաւատարիմ սպաստրկու-
 թեանդ ըզվաստակ՝
 Յոր այլադէնն իսկ ժողովուրդ եւ անկասկած
 եւ յօժար
 Սըբազանի մերոյս կրօնի ողջմտու թեան կայր
 պատկառ,
 Եւ ըզքոյդ մոռացեալ՝ զիւր տեսանէր փառս
 աճեցեալ:
 Նովաւ արուեստք յաջողէին նորոց դիպեալ
 դիւրութեանց,
 Նովաւ Րոպայ փոխաբերեալ կրկին հանճար
 զարդարիւր,
 Գիտութիւնք երագէին ի միտս համբակ՝ յա-
 րահէտ,
 Խանդք վառէին, լեզու դաւնայր յականակիտ
 իւր ի հուն,
 Իմաստասէր պանծայր, քերդոնն անմահանայր
 զոյդ նըմին.
 Նովաւ պարզեալ ի ձընձոց էջք սպիտակաջինջք
 երկթերթիք՝¹

¹ Գործարանք թղթոյ:

Զիղձըս սըրտից, զմիտըս գիտնոց տառատը-
 պեալ ծնանէին.
 Նովաւ կընիքք արքունականն անուան ի տիպ
 վայելուչ՝¹
 Հաճոյագոյն ընթանային ձեռաց ի ձեռս յառ-
 եւտուր,
 Նոր իմն հրապոյր լեալ մըթերից դալ համար-
 ձակ ի Քաղաք:
 Անդ նըկատեմք ըզմեծութիւն հոգիազգեաց քո
 դիմիդ,
 Ի բարձր յունից կամար՝ զոգիդ վերամբարձիկ
 ծանուցեալ,
 Եւ ի լայն լիճըս լուսոյդ՝ ըզնուրք սրտիդ ըզդա-
 ցուած.
 Ըզպարզ ձակատ զանծին զանգէտ խորշոմերես
 կընձըույ,
 Ում մեծարանս հրամայէին սիրաք տեսողաց ի
 ներքուստ.
 Ժըպիտ մանր՝ այլ անժըլատ բարեկամաց մըլխի-
 թար,
 Եւ անամպրոպ բըբաց շանթիք անուղղայից
 հարթուցիչ.
 Անդ եւ ըզսիրտ ադամանդեայ ի հարուածոց
 կենցաղես,
 Որ չէտ տեղի յերեսնամեայ վիշտ, արհաւիրք
 մահացուաց.
 Ոչ յիսութիւնք օձաճապուկ ըզդահոյիւք դաղ-
 տաշուրը,

¹ Նորաձոյլ դրամք

Աջ ժանտ համբաւ քսուծեանց, զըմանց, հա
 լածանաց եւ մահունն,
 Եւ ոչ շողեալ սուսեր՝ յագ կէս արեամբ կի-
 սոյն ծարաւի,
 Ար մահադոյժ ի մահահոտ զընդանին խորշ
 կարկառեալ՝
 Ընդ խաւար խարխափելով խընդրերը զգլուխ
 վեհազնին,
 Մինչ ցուրտ աչօք մերկանայր նա զլանջ՝ յորմէ
 մահ իսկ չըրտեաւ .
 Այ բեկաւ ոչ կործանեցաւ սիրտ հըզորին, այլ
 ըղչաց՝
 Ըզքաջազգած զայն նըկատեմք վեր. քան ըզբը-
 նաւս՝ ըզսիրտ մեծ,
 Ար առ աղէտս իւր սպառաժ՝ այլոց թըւէր
 բամբակեայ .
 Անդ, ո՛հ աղէտք, ո՛հ մորմնք, դուք զերանու
 թիւն ձեր տեսլիք,
 Վըտահար կըցորդք կենաց, անձեռնհասք ի
 վայել .
 Եւ դուք՝ փոքրիկ նըմանուծիւնք նըմին՝ աղիք
 քաղցուենիք,
 Զուարթածաղիկ մանըր մանկունք, օրիորդիկք
 հեզանազք՝
 Արոց յետ մորդ ըստեանց՝ սընունդ քաղցրիկ էր
 սէր ծընողին,
 Զհայրենի ծոցոյն գըգուանս, զհամբոյր չըր-
 թանց, զաչս աղու,
 Միրուն որբուկք, ո՛ւր յայսմհետէ գըսանի-
 ցէք՝ բաց յերկնէ :

Եւ դուք համայն քորք եւ եղբարք, եղբորոր-
 դեակք քեռորդիք,
 Արք ի քաջին ապաստանեալք յամբարձուղէչ
 հովանի՝
 Կեանս հեշտագոյն համարէիք վարել՝ նա կեալ
 իսկ նովաւ :
 Սպասահարո՛ւք վեհին, լերուք վեհս, հարէք
 լացս՝ այլ վըսեմս,
 Սիրտն այն երկնիւք եւեթ պակաս էր, արդ
 լըցաւ լիացաւ .
 Թեթեուծեան երկրիս չէր մարթ տանել ըզ-
 նա՝ յնքան փառօք՝
 Զոր դուք եւ ազգն եւ թագաւորք հանդեր-
 ձէին յէլեւելս .
 Զըրկեցայք, ո՛ սիրելիք, այլ կորուսեք ո՛չ զՅա-
 կովք .
 Կենդանի է նա ի սիրտ, ի միտս, յատեանս, ի
 տաճարս,
 Կենդանի՝ ի դողս աղքատաց, յերախտապարտ
 բիւր անձինս,
 Եւ ի քեզ մանաւանդ, տուն Մըխիթարայ,
 կեայ Յակովք,
 Ար պատուեցար յետին նըմա գող ձեմարան
 հաճուծեան :
 Ար քան զամէն սիրելիս նախ արբեր զբաժակ
 դառնուծեանն,
 Եւ նախ ըսպաս հարկանելով յուղարկաւոր
 մեծ հոգւոյն,
 Յորչափ ըզնոյն հոգի յեթերն ի վեր գիտեօ ընդ
 անմահս՝

Սեամն վերելից նորա զբոյգ յարկ գիտելով՝
միշտ պանծասցիս: —
Յիշատակ քահոյց եւ տրխուր, անմահացեր.
Լուս լիցուք:

1847

Ի Մ Ա Յ

Հ. ԵՂԻՍՅ ԹՈՎՄԱՃԱՆ

Յերկրէս գնացելց՝ ոյր եւ օթք անցք են միայն՝
Անցեր գնացեր, Հայրդ Եղիաս, լուսելայն,
Ի յաւիտեանց ժամագրու թիւնս անդր ի վեր.
Յանկալն կայք, այլ անշատմանն աղբու վեր.
Գեր յՈլիւմպեայ ծագաց քաղցր արդ վայր հա-
յիս,
Որ զՈլիւմպեայ երգիչս հաներդ ի Մասիս.
Եւ առ սըրբով որ քեզ ծածկոյթ է վիմոյն՝
Ըզձոմերոյն, Հերոնիմոյն եւ Քերոյն՝
Քեզ բողոքեալս յերկրիս յուսոյ յիշատակ
Եւ արամեան տառից պայծառ մըրցանակ.
Այլ յԱստուած ակն արկեալ մերժես դու զեր-
կեր,
Հնպա ի հուր կառս համանուանդ եւ թըռիք:
Թըռիք, եւ զհետ թօթափելով կայծակունս՝
Յամաքեցո զորակացեալ ցօղն յաչկունս.
Կամ պատառեալ աստուածակիր մաշկեկաւ՝
Անցո՛նդ արտօսը ըզգեգեւեալ յոյսն անձկաւ:

1848

Ի ՊԱՏԿԵՐՆ ԵՄՄԱՅ

ԾՍՂԿԱՀԱՍԱԿ ԴՍՏԵՐ Ա. ԱՂԱՆՈՒՐԱՅ

Խօսեանց, դիմակ տարփալն՝
Աչաց, մըտաց եւ սրտի.
Էր՝ թէ զուարթուն՝ զհոլաթեւս
Աքօղեալ ի մէնջ եւ ծածկես.
Թէ մահացու՝ հիմ զերկիր
Մերժեալ բըրօք բոցակիր՝
Շէշտ ընդ շաւիղ եթերիս
Չհետ անմահից դեգերիս:
Երկրածընունդ զքեզ հազիւ
Վըկայեն տեսքդ այդ աղնիւ,
Այդուց ամպոյն պէս թեթեւ
Աքօղեալ զհոգւոյդ սուրբ արեւ.
Իսկ շուք փայլմանցդ այդ, Եմմա,
Որ յարեուող Եդեմայ՝
Յանձինս հարեալ մեր թափանց
Յականողանց լուսապանձ,
Որոց խայտայր բարձր ի դէս՝
Սիրաքս վէհից ըզձաւէս,
Նոքա՛ղերկայն, աւաղ մեզ,
Յուսացուցին քո վայելս: ...
Հընդեկ ծովէն ցըՀանդերն
Մաւալացան աքքայելն,
Եցոյց երկրիս չորս ոլորտ
Ըզփափկուեթիւն իւր բուր,

Եւ ոչ գըտաւ ի խոնարհ
 Բարձու սըրտիդ այդ դադար .
 Ոսկեծըղի ւերկնաճեմ՝
 Խընդրեցին թեւքդ՝ օդ վըսեմ,
 Վակժոյժ ի սիրտ եւ յաչկունս
 Յայլ սեր ուղղեալ ի բարձունս՝
 Յանկարծ զուարթնոց լեալ գողօնս
 Յերկնահանդէս մուծար օտնս :
 Հասակ փափկիկ իրանիդ
 Նըման ծաղկին դեռփըթ ի թ
 Անկեալ ի դաշտըս հընձոց՝
 Նա եւ զմահուն պըճնեաց ծոց .
 Եւ ի ճաճանչ շնորհաշուք
 Յանմահ հոգւոյդ խոստափուկ՝
 Բարբ փայլէր սըխըալի
 Յարթնութեան քուն սիրալի :
 Աչք՝ կէս առեալ վարադոյր
 Թըւէր զնընեւ զհոգին իւր ,
 Եւ ըզըքնաղն իւր աման
 Չկամէր թողուլ լոյսն ունայն .
 Յասպարիզին երկբացիկ
 Դեռ խաղային բացխըփիկ
 Բարեաւ մընայքն եւ համբոյրք ,
 Ո՛վ, զէքաղցունք զէ՛ աըխուրք .
 Եւ յերեսացն ոսկեգոյն
 Կաթէր ժըպիտ փի հոգւոյն .
 Թերթք նըւնենեացն անուշակ
 Հարեալք ի գոյն մանուշակ՝
 Չանանց դարնանըն նորուստ
 Յուշ ամէին ի հեռուստ :

Մահ՝ երջանիկ մահդ Եմմայ ,
 Կոյս օրիորդ Սաղեմայ .
 Մահ ծանրակիր մեզ անկաւ
 Քաղցրիկ տեսոյդ կեալ անձկաւ :
 Սակայն ի գիրկ թէ ոչ եւս՝
 Սիրով գըթոյն էջ ի թեւս .
 Ո՛հ, էջ սըրտից յօթեւանս
 Մըշտապաշածն ի սեղանս ,
 Ուր յեշտակ քո մաքուր
 Բուրէ զըզձիցըս զըմուռ .
 Էջ առ ամէն՝ որ ըզքեզ
 Լացին գըթով աղէկէզ ,
 Եւ որ ի վէմդ եւ յեթեր
 Յար փոփոխեն զսիրտ ու աչեր :

Ի ԶԵՆՍԱՍՈՒՆՍ

Ո Ր Ք Ո Չ Ե Ի Ս Ե Ն

Ընդ մեգամած քօրով երկնից դաւրագոյն
 Ընդ որ հազիւ շէկնի վատեալ արշալոյս,
 Ի սաւառնեւ ջըրտասարսուռ աշնայնոյն
 Յանհովանի միայնութեան երեկոյս,
 Յաղբել հովոյն ի դիմիս,
 Ո՛հ, ո՞ր քստմունք ի սրտիս
 Եւ յիշատակք զարթնուն յիս.
 Յօր անցանեմա՛ն անցին ծաղկունք քան զիս վաղ,
 Խորշմերես թողեալ եւ մերկ ճանապարհ՝
 Յորոյ յանկիւնս հողմնավարեալ աղաւաղ
 Կրմախք քարնան՝ կաղան գըլըր եւ գալար,
 Մինչեւ յանել որոգայթ
 Տարուբերեալ քայթ ի քայթ
 Լուծցին ի ցուրմ ի հողդ այդ:
 Փոխան եղկիկ ցօղոյ՝ զգամ պող եղեմուննս,
 Ընդ հովանեաց դաւարի՛ ստուեր հօլանի,
 Կահուղ թերթից փոխան՝ դժնիկ ի շրթունս,
 Ընդ առ ի կեանս վերելից՝ եջք տապանի:..
 Ո՛հ, ո՞ր կայտառ քարնան բոյս.
 Ո՞ւր մայիսին կարմիր լոյս.
 Ո՞ւր իմ սանից կենաց յոյս:..
 Ըստուերաշուք աւուրց իմոց նուաղելոյս
 Մայրակարմիր լուսակարկալ առաւօտ,

Եւ անըստոյդս երեկոյն՝ զնոսա լոյս,
 Եւ քնարանիս կարծէի ճրագ ընդ աղօտ.
 Ու հաս նմանեալ փայլական
 Շողեալ շեղեալ եւ սլացան,
 Եւ այլ ոչ եւրս դառնան:
 Ո՛հ, ոչ եւս, ո՛հ, ոչ եւս. իմաստ ապառու՛մ:..
 Սյլ քա՛ւ յինէն ոճիր եւ խօլ սօսափիւն.
 Յիմ ձեռնընդելս աղէկիղեալ ես ջեռնում,
 Եւ բըռնագոյն ըղբամ նոքօք բարախիւն.
 Արդ ըղբամ իմ ըզնոսին,
 Արդ քալ գիտեմ զիս նոցին,
 Արդ սիրելիս սրտագին:
 Քա՛ղցր արգարեւ, եւ քանի՛ քաղցր էր ինձ, Տէր,
 Ըղբէմա՛ զոր ես իսկ աննըմանս՝ մարդէցի
 Անբըծութեամբ նախատըսիդ դու պատկեր,
 Եւ զառ ի քէն ձրգեալ գիծս անդ մատնացի՛
 Հայել գիտել սիրանալ,
 Առ նոյնս ու առ քեզ յար դառնալ,
 Ըղմութս ի լոյս մերկանալ.
 Քա՛ղցր ինձ ըղբաստ հողուով՝ հաւան լըծակից
 Խոհեմացեալ բարգաւաճել իրանանց,
 Արիական կորով լանջաց լայնալիճ,
 Վարդք երեսաց եւ տեղք աչաց կայծականց,
 Խաղալ կայտուել ողջատուն
 Երիտասարդըն դասուն՝
 Յօր ներեցերըք նոցուն:
 Քա՛ղցր ինձ իմոցն սլատահել անադան,
 Զերկջոտ գիտել համբախն՝ անահ բարեկամ,
 Յեշեւ զիմ քերտն ինչ եւ զնորին ցօղ ական,
 Եւ յերկոցուն խայրիս հրձուեալ միակամ՝

Հօր հանգուռնակ առ որդի
Մի հաղ եւս տալ կաթոգի
Ողջոյն՝ յերկրի պանդըխտի:

Այսու յուսով լեւա ժամադիրքի ի հրաժեշտ...
Եւ փութացաւ լայնաբերան գերեզման.

Հետախաղաղ հարթեաց զհասակսն պարկեշտ,

Եւ ի վերայն նըստաւ անըրծ մահարձան.

Ոչ առ ժըմիտ լոկ դիմաց,
Նա եւ զլացաւ յարտասուաց.

Կափոյց ի ծոցն իւր անբաց:

Յամենայնէ զոր տեսի՝ ոչ ինչ մընայ,

Եւ որ գիտէր զիս խայտակն աչք նորալոյս՝

Յոր յոյսք կայտառք եւ խինդ խաղայր յարակայ՝

Քան ըզգիշերն իսկ անէակ անց ետ խոյս.

Խոյս ետ փայլակն անորոտ

Դեռ ի կենացն առաւօտ,

Թողեալ անգիւտ ինձ կարօտ:...

Ո՛հ, երբ զլարբան յիշեմ ու Ալեկն իմ մանուկ,

Առատալոյս աչկունք, շրթունք ճոխաբանք,

Ըզհեղջ Հաւուկ, եւ ըզԲուժիկ խարտիշուկ՝

Սեւասի սըրտիս բանան վիհն հուր հառաչանք.

Եւ ճարակեալ ինքնատապ

Մասխիմ ծըխիմ ի խուճապ,

Ու ի բաց վաղեմ հապըշտապ:

Բո՛ց վերաւոր սիրտ ի հեռուստ թափանցիկ

Ընդ բովանդակ անցեալ հանդէս կենցաղոյս,

Ձանխուլ վիմօքըն ճապաղեալ պինդ սաստիկ՝

Եւ յարհաւրաց անգամ մահու թափէ յոյս,

Պաշտէ զտեղին տխրորակ

Յոր սեւեռի պընդափակ

Յաւերժութեանն յիշատակ:

Յաւերժութիւնն ու անմահութիւնն, սո՛ւրբ իմաստ, [սուս.

Դու զցաւս ջընդէս դու լուծանես զարտա-

Ոչեւս հիւժէն ըշխարս մանկանց ինդրեմաստ

Այլ գերադոյնս ոմանս անձինս երկնացուս՝

Չունելով բիծ մի մըրուր,

Շողալ փայլել սուրբ մաքուր

Քան զարեւ յամպս յիս տըխուր:

Քանի՛ն արդեօք, ո՛վ սիրելիք, դուք ծաղունս

Արձակիցէք արդ ի կայից վերնապար՝

Առ ցաւս, յորոց կամօք կարթեալ ի տոռունս

Տեսանիցէք ըզկենակիցս ապիկար,

Որք աղիտից իւրեանց գէտ

Եւ ձեր բաստիդ անհանգէտ,

Տակաւին լան ըղձեր հետ:

Քանի՛ն արդեօք երջանիկք դուք՝ զի մեռայք

Ըզբաղցրաթոյն կենացս առեալ լոկ ճաշակ,

Եւ ընդ յորձանս անդախտոյս յոր անկայք՝

Թեթեւակի թուուցեալ զսաւոյզը նաւակ,

Յափնէ ի յափն յայն հասէք՝

Յոր ալէկոծք ճըգնիմք մեք

Խիթալով դու նաւաբեկք:

Ձի՛ սքանչելի՛ կորզել ըզսիրտ վաղ կանուխ

Ի փառամոլ եւ յընչատենչըն խայծէ.

Փակել ըզմուտս առ մեղկութեան օձ կակուղ.

Ձերծուցանել յերկար հոգոց կասկածէ՝

Որ դարանեալ զարամուր

Ըզկարծեցեալ կեանս ամուր

Կըրծեալ կոխէ առաթուր:

Այնքան չարեաց փոխան՝ զոր ծանր է կըրել

Եւ ծանրագոյն տալն կըրել առ սիրտ այլ:

Ձեցէն՝ նըւաղ չարիք, կամ լաւ եւ վայել՝

Ձանսպարտ կենաց թողուլ մի բիծ տխրափայլ,

Մի յիշատակ սեւորակ,

Ձառկայծ մոխրոյն պահպանակ՝

Ըղգերեղմանն այն երագ:...

Դադարեցէք դառնահոսան արտասուք:

Բոց սիրակայծ ի կոյս շիրմէ տան նըշխարք:

Խարոյկք սըրտի նուաղելոյ՝ օն վառեսցուք,

Օ՛ն անդր աչաց աղաղէլոց քաղցր ամբարք:

Օ՛ն անդր աստեղք ու արեգունք,

Օ՛ն անդըր ձօնք եւ ծաղկունք,

Օ՛ն անդր համայն իմ սիրունք:

Քաջալերեանց դողոր եւ դողգոջ յիշատակ

Որ հոգեխառն յածիս յերկիր եւ յերկին:

Դանդաղէլոյս քայլք քեւ պընդին համարձակք

Ընդ փըշուտ հետս՝ յոր վարդ թափեն ցողաբին

Իբր ի պսակաց կիսայեռ՝

Իմ ձեռասունք վաղամեռ,

Մըշտամանուկք սրախ ծեր:

Ո՛հ, ես չասեմ՝ ըզձեղ ծաղկունս վաղանցուկ՝

Դըրժողս կենաց գիւրախորտալին ոլորոյ,

Այլցօղաթուրմն յայգու քաղեալ փունջ փա-

փուկ,

Եւ անշոչափ ի ծոց ծածկեալ մօր սիրոյ,

Ձի կուսափայլ անթառամ

Յարիցեք յօրն յամերամ՝

Աստուածութեան համասորամ:

Ի ԲՈՒԺԻԿՆ

Վ Ա Ղ Ա Մ Ե Ռ Ի Կ

Ի դարնայնում պահուց խաղաղ նորալոյս

Յառաւօտուցն ապրիել՝

Նորափըթիթ կենաց զհարդ քաղցր է յոյս:

Բուժիկ, զի՛ քեզ ըշտապել:

Ձի՛ քեզ՝ խոնջեալ ի խուս շըջնան ծաղկածիր՝

Ամփոփել զոտս յանկարծու,

Հայել ընդոտս ի վեր, խոտել զերկրի ձիր,

Թմբրել թմբիրըս մահու:

Ա՛հ, հատաւ սիրտ Բուժկան ինչ՝ ի բարձունս:

Վա՛շ ինձ խարտեաչ արեւուն:

Նոր այգածինս ետես, գիտաց նոր դարունս:

Բարեա՛ւ մընայ մանկուլթիւն:

Ընդէր՝ հայլք յառերեւոյթն այն պատկեր,

Եւ հի՛մ ի շուկն այն բեկբեկ:

Քանի՛ վըսեամ բարբառի սիրտ անեսեր,

Ի հուսին ի հէզն ի հէկեկ:

Ո՛չ տեսանէք դանանց տուընջեանն արփենի

Ձահեալ յանոյն յայն աչկունս:

Նա ուխտագիր ընդ լաւագոյնըս ընի,

Ո՛չ լըսեք հեղ յայն շըրթունս:

Ո՛վ զի՛ մեղդաուն այդ քաղցըր բուն քո Բուժիկ,

Որ ըն անսառդ առ Յիսուս:

Քանի՛ մեղ ծանր են թիւք հոգւոյդ անուշիկ՝

Որ ոչ եբարձ սեաւ մըրուրս:

Ո՛վ գեղեցիկ սիրոյն հաստուած գեղանի.
 Նախանձարեկք բոյդ բաստի
 Բիւրքեզ, Բուժիկ, կարգամբ անժամ էրանի,
 Քեզ երանիս հաւաստի.
 Այլ ընդ հրեղէն հառաջանաց ճանապարհ՝
 Ելանէ զքէն մերըս բան.
 Յողատարափ քո յուշն ի սիրտս առապար
 Յայտէ գունակ կայծական:
 Քանի՛ խարոյկ ի խորս սրտից կիզու քեւ...
 Ծառացաւ ծուխ մեր յեթերս.
 Առ մահ՛ մաղթեւ թ՛ առ հրաժարեալք արեւ,
 Անգիտանամք մեք զառնելս:
 Լըսէս, եղբարք զեղբայրդ և հարբ զքեզ որդեակ՝
 Կարգամք առ կոչ մեր հըլու.
 Մի՛քան զԱհակ լըռես անզէն դու զենլեակ՝
 Իջանէ սուրն, եւ կան դու.
 Կաս դու անթրունդ, աչք սիրտ մարդեալ ընդ
 Ի խըշտեկիդ ցաւակոյտ. [Երկին
 Եուրջ շողայ խիստ կտրոց կենացդ այդ անգին.
 Խոժոռիմք մեք, քո չէ փոյթ:
 Դարձիր աղէ, որդեակ սիրուն, տես ի մեզ.
 Եհաս յուսոյն ժամադիր.
 Հաւածեցան հարթեցան բուքք ցրտադէզ,
 Նորոգ շնչեաց շունչ յերկիր.
 Եհաս դարուն, դըգուէ զմարմանդ մեր եւ ծառս,
 Ծաղկէ խընձոր եւ մամխի,
 Ուռք արաստուէն եւ ուռնեաց կազմի վարս.
 Սարեակ սիրով կըլզըլի.
 Եողան այերք, իջանէ ցող հանդարտիկ,
 Բոյր եւ դաւար արձակի.

Համայն դարձեալ ի կարգն անկեալ գոյծաղիկ.
 Մեզ մէն Բուժիկ չըծաղիկ...
 Լուծան եւ Թուխ կնճիւք ի ժայռս ապալեր,
 Կըռուի կանաչ ի դոս գէս.
 Զարթնուն բնութիւնք Թմբերեալք յանըրս ի
 ստուեր...
 Բուժիկ, միայն դո՛ւ նընջես:
 Դո՛ւ մեզ միայն եւ վաղանցուն եւ չըքնաղ
 Իցէս ծաղիկն այն ծաղկանց,
 Յայգու փթըթէլբերկրէլբաւէլ վաղընդ վաղ,
 Եւ յերկուն՝ անկ եւ անց:
 Ա՛հ, Բուժիկ, ո՛չ յարիցես այլ դու բնաւ.
 Զարձակիցէս կենաց բոյր.
 Եւ ըղնամբեալ եւ զանկելովըս դիմաւ
 Ո՛չ հարցի զուարթ քո համբոյր:
 Եւ յորժամ սիրտ յամենայնէ անապատ՝
 Անձկաւ սիրոյդ ծըփելով
 Ի զուրկ ոճեալ բակից ՚նդ վայր յուսահատ,
 Ո՛վ լըցուսցէ զխորն այն ծով:
 Ո՛հ, Եկ բացիր, Բուժիկ, բացիր մեր ծաղիկ...
 Այլ մի, ո՛հ, մի՛ նդ վայր յերկիր.
 Բացիր փթըթեաց նորաբողբոջ նուրբ ծըլիկ՝
 Յօդեալ ի տունկն իսկակիր:...
 Ահա փթըթեալ Բուժիկ ի շունչ նաղելի.
 Թմբերք մարմնոյն լուծանին.
 Մերկանան կեանքն հանգոյն ամպոյ ապրելի,
 Օդք նըբբադոյնք ծածանին.
 Զուարթունք դարուն գործէն Բուժիկանդ իմ՛հա-
 Վառեւ վարեւ ի վարդաթեւս հարմաղգեստ

Ի յառաջատու երկնային...
 Ա՛հ, սըրտահար ական թօթափոք այդ հուսակ մեզ՝
 Ձխարդ փայլէ գերարփին
 Լուսով, յոր ինքդ համբուն կերտեալ սըրբակէզ՝
 Երկնանան, աչք մեր նուազին:
 Կարմիր հոգեակ, քանի՛ ճեպին բարձր ի մէնջ
 Ընդ ճանապարհոս ճերմակ.
 Դարձիր հայեաց, զակընկառոյցքս ի քո տենչ՝
 Տէս, յոր լըքեր խոր եմակ. [խաղ,
 Հայեաց յուրուդ՝ յորմէ զբարձեալդ յուղեմք
 Իբր յանջըրդու հետս առուաց.
 Հայեաց յոր մեզ թողեր նըխարբըդ խաղաղ,
 Ճարակ անյագս արտասուաց:
 Տէս յարտասուս զոր յանարտօսը աչքդ անբաց
 Հեղեալ՝ կընքեմք խաչափակ.
 Տէս, եւ դու զհուսակ ի մեզ ու ի սա զհեռագնաց
 Նըշոյլս հոգւոյդ՝ հար անբակ...
 Իսկ դու՝ որ մասն ի լանջ հարեալ ներդաշնակ
 Կոչես, Յիսո՛ւս, ըզաղղայս.
 Ընկալ եւ դու զդառն ոգւոյս մասն անուշակ,
 Եւ քաղցրացո՛ր զոր մընայս:

1856

ՊԱՏՄՆԵՍԿ ՎՍՂԱՄԵՌՈՒԿ

ՍՌ ԸՆԿԵՐՈՒԿԻՅՈՒՆ

Յաստուածաձեմ ի դրանդեաց
 Եթնարփենիս խորանի՛
 Ողջոյն եղբարցդ անձկալեաց
 Պանդըխտեղոցդ ի մարմնի.
 Յորում՝ նընջեալ իմ ի յոյս,
 Յանկարծ լուծաւօղ հոգւոյս,
 Ձարթեայ զուարթուն, եւ եմ լոյս:
 Ո՛ր, քանի՛ քաղցր անուշակ
 Անմահութեանս այս վայել:
 Քանի՛ բարեք գերունակ
 Յաջացս յետին ի քթըթեղ.
 Թէ գոյր հընար ըզդալ ձեզ,
 Մի մի յերկրէդ արհամարհ
 Ճեպէր ընդ իմ ճանապարհ:
 Այլ Հաստէն կամք իմաստուն
 Անձնէր գըծեաց զեւըն ժամ,
 Կեալ վաստակել ժիր զուարթուն,
 Եւ ակն ունէլ անսասան,
 Մինչև հասցէ հուսկ սահման.
 Եւ հասցէ ոչ անագան:
 Ուրախ լերուք արդ ընդ իս՝
 Որք ի ստորեւդ այդ հաղորդ
 Կենաց կըրից եւ սըրտիս
 Ու այժմու բաստիս էք ցանկորդ.

Ուրախ լերուք ընդ եղբոր
 Որ առ Աստուած է այսօր.
 Ուրախ լերուք ընդ Գրիգոր 1:

Պարուրեսցի վարագոյր

Սեւեալ սրգոյ սենեկին,
 Ուր մանիշակ մահուն թոյր
 Էօծ ըզգէմն իմ նախկին.
 Ուր զյոգք արփեացս անարատ
 Մածեան ի մուժ անփարատ՝
 Ճեմեսցի լոյս զուարթառատ:

Մի ոք զաղու եւ զանուշ

Ըզհողաբոյսն իմ դիմակ՝
 Այլափոխիկ ածցէ յուշ,
 Մմրեալ ծաղկին նըմանակ.
 Մի զձմեռնատանը կոշկոճանս,
 Ըզփուշ ցաւոց ընդ իրանս,
 Տըղայ տիոց տըխատանս:

Մանիճ մանիճ զոյգ թիթուան

Որ զծաղկամբըք բըծնին,
 Մանիջիք զիմ կերպարան՝
 Ըստ պարուտակ պատենին,
 Յորում պըրկեալ զինք կամաւ,
 Ըզնուրբն հինոյր ձեւ տակաւ,
 Մինչեւ ի լոյս թեւացաւ:

Ի նոյնդունակ իմն ի ստուեր

Պերկ անդամօք մինչ այդրէն՝
 Զաղեփ առեալ յամբ յերբեր
 Տատանէր միտքս համօրէն,

1 Գրիգոր Եսայեան, վերտասանամբնի ՚ի Բարեղ, յաւուր տօնի Յարութեան ֆրկչին, 'ի 20 ապրիլ, 1862:

Եւ լոյս եւ ձայն, շունչ ինքնին
 Գամ գամ նուաղեալ լըռէին,
 Դըւայր բողբոս մարմին.

Ահա հոգիս այլայլե,

Ընդ ըսքանչանս եւ ընդ ահ,
 Ու ահս բարբառ փարեղե,
 Որ յերեկոյն այն ի պահ
 Կընքեալ դըրամբք մուտ եկաց
 Ի խումբ թաղծեալն համբակաց,
 Եւ զյարութիւն իւր կարգաց,

Նոյն ինձ ձայնէր հիահրաշ.

« Խաղաղութիւն ընդ հոգւոյդ,
 Գրիգոր, մանուկ իմ մատղաշ.
 Ես եմ Յիսուս. արի, փոյթ,
 Երթամք, թըւիր անդր յերկին ».
 Եւ անուշակ ընդ բանին՝
 Հոգիս եթող ըզմարմին,

Իբր ըզպատեան պատառուն

Թիթեռնացեալն ժիժի,
 Իբր ըզվանդակ՝ ձագն հաւուն՝
 Որ զերծ ի ծիղըս ժաժի.
 Ի հող պանդուխտ նընջէն՝ արդ
 Զհասարակաց քունն անթարթ,
 Մինչեւ զարթնու ձեօք զըւարթ.

Մըթար մըրուր մէգ կենաց՝

Իբր հովանի անց յինէն,
 Անցին տարափք լըլկանաց՝
 Յամոյր անոյշք ինձ աստէն
 Զամենայն խէթ ու արտասուս՝
 Եհատ ըընջեաց տէր Յիսուս,
 Որոյ՝ աստ չեք խաչ ի յուս:

Թափեալ ըզբեռն իմ փոքրիկ,
 Չանհրաժեշտն այդր ըզվաստակ,
 Տրւան անճառք ինձ բարբեք,
 Ընդ մանկըաւոյն մաքրունակ,
 Եւ ձեզ՝ Փրկչին մեր ի լու՝
 Ընդ Պահպանչացըդ դասու
 Կալ բարեխօս խնկածու:

Արդ, ճն, եղբարք իմ սիրուն,
 Գարնանային երանգօք
 Հիւսեալ զհասակս անկանդուն՝
 Դեք ըզծաղիկս ընդ ծաղիօք:
 Ու անտուստ մարդեալ հեղանուէր
 Մանրացօղիկ շաչ ի վեր՝
 Ողջ կացջիք յիմ՝ յուշ յիմ սէր:

Ընդ այդս այգուցն ասէկան
 Յեռեալ նարօտ առ նարօտ՝
 Ի սնար վիմիս մենական
 Բուրեցցէ զձեր յիս կարօտ:
 Յինէն՝ աստղունք ձեզ նըշան,
 Վառք վարդից, շաղք ի շուշան,
 Գնդունք թերթից՝ շիթք ժրժան:

Երեկորին հողմազու,
 Սանդուղք սիրոյ եւ լալեաց,
 Ընդ հառաչանս խուսափու
 Եւ ընդ ժրպիտ ամօթեած,
 Ծիծռանց գալար դայլայլիկ,
 Եւ արձագանդ հեռաձիգ՝
 Կենացս երկուց խաղպատիկք:
 Ուր ոք ի ձենջ սուրբ սըրախ
 Խորհի բաղձայ եւ ըզդայ,

Անդ զոյգ եւ ես ցայդ եւ տիւ.
 Անդ եւ Յիսուս յարակայ:
 Կեցջեք ամո՛լք իմ ըզդոյշ:
 Գըսցուք զերեար վաղ կամ ոյշ...
 Այս՝ ինձ սէր, ձեզ՝ յոյս անոյշ:

Մ Ի Հ Ր Ա Ն

Յ Ա Յ Գ Ա Խ Ո Հ Ք

Ի Տ Ա Պ Ա Ն Մ Ո Ն Կ Ա Ն Մ Ո Ն Ա Ջ Ի Ն

Ա.

Կիսով սըրտիս ան ըզքընար քո տըխուր,
 Երթ մանկուծիւն, յամանակին անեւ կուր.
 Առաւօտուց զըւարթ այլ զինչ պէտք անձին՝
 Որոյ սահեալ զթօսանք կենացն եւ անցին.
 Զխորդ զաղես կայտառ տիոց լարէ յերդ
 Ոյր չեք նըւագ՝ բայց տրտմուծեան լոկ եղերք.
 Որ՝ մինչ ի գրտիստ յուսոյ ճեմէր յոսկեծիւղ,
 Եւ բարգաւաճ սիրան իբրեւ մուրտ նորըն-
 ձիւղ,
 Յանկոխ աւերս անկաւ մահուն սեւադէմ,
 Ի քոս շիրմաց՝ գրոշմել համբոյր յերթօր վէմ:
 Մահ՝ որ յայգուն կենաց յանկարծ ճեպ՝ ի մայր՝
 Տարաւ զՄիհրան՝ ի խաւարին իւր ի վայր...
 Տարայք եւ զիս ուր վէրք սըրտին իմ խամբած,
 Ի յանդաճմունս խաղաղական գիշերաց՝
 Նըստիւ ի սուգ, յեղանակել ինձ աւանդ,
 Ի սիրտ համբակ եւ ի քընար աղաւաղ:
 Ո՛հ, ցօղեցէք ցօղեցէք դառն արտասուք,
 Յականողացս ի ծոց, շաւիղ տրտմասուգ.

Ընդ եղեման՝ զոր հեղաշունչ յօդ թեթեւ
 Յոստոցն ի վայր կաթէ նոճի անտերեւ...
 Շիփող մահուն հարեալ յերթայր սիրասնունդ
 Դեռ որոտայ ի լանջս համակ սըրտաթունդ.
 Եռայ արիւն ջերմ՝ յերակունս ապըստամբ,
 Մելամաղձին ծաւալացեալ ի նուրբ ամբ...
 Վահք եւ եղուկք կոծոյ շընչոյս սըրտակէզ
 Յառաջեցին թըւեան, Միհրան իմ, առ քեզ.
 Յաւոց զըմունն անոյշ առ քեզ բազմահոծ՝
 Կենդանական ծըխէ սըրտիս խընկանոց.
 Եւ աստեղաց ու արեգական անկարօտ՝
 Լապտեր սիրոյ՝ անէզ զչիբմաւղ առաւօտ:...

Բ

Հաւուն բարբառ ի ծովափանց զարթոյց զիս
 Ի զարհուրանըս հասարակ գիշերիս.
 Զայն սահանաց ալեաց խորուստ հեծելոյ,
 Ըզմըկանամբ ճեմք եւ շաչիւն հարաւոյ.
 Ի խոր խարակս հընչել ճայից ըզվճւ վճու,
 Զայն յանծանօթ աշխարհէ հաս իմ հոգւոյս.
 Եւ ի ձայնէն հատեալ ձայն նոր եւ զգայուն
 Խուովեաց ելից սըգով սիրով զիս համբուն:...
 Ծանրաբեռնեալ սըգով ի ժամըս լըւին
 Ելի գընալ յերկչոտ ըստուեր տաճարին,
 Ուր սօսաւիւնք հընչէն ծայրից բաղեղանց,
 Յաւիտենից քընարան հարց եւ թողանց:
 Խաւարանայր աճէր պատէր թուիս գիշեր
 Ըզխոհական միայնութեամբ սըբբանուէր.

Անդ հողակոյտ փոքրիկ կանգնեալ առ ժամայն՝
 Հովանանայ նոգ սուրբ նշանաւն՝ նիշ յապայն-
 Որ խոնարհեալ՝ քաւէ հանգիստ նընջեւոց,
 Եւ ամբարձեալ՝ աղբէ զկայանս զըւարթնոց:
 Ո՛հ, խոնջ ճակատս յայն խաջ սիրէ խոնարհել,
 Զերմ արտասուօք ընդ հողոյ զհէրըս խառնել,
 Եւ կալ ի սնար շիրմին՝ արձան շընչաւոր,
 Հուր բոց յերկնից ժըտել կենաց ի խայծ նոր
 Իբր ըզտեսողն յօթեւանին Սարեփ(Յայ)
 Աղբել մարմնոյն, որ անդ ի խոր ի քուն կայ:..
 Սակայն(Թէ քաղցր են կեանք, քաղցրիկ չէ՛ եւ լաց
 Ի վաղամեռ եւ սըբբասան սէր եղբարց.
 Թող երգեսցէ Հոմեր ըզգուռ նահատակ,
 ԶԱստղիկ գոգցէ մոլոր սիրոյն արբանեակ.
 Գողտր եւ վըսեմ ինձ միայն մահ Ամբոսեսայ.
 Ես ինքն առիթ երգոյս իցէ եւ մուսա:
 Հէզդ ինձ հոգեակ, դու զսիրտ ուղղեա եւ լալիս.
 Եւ Թէ աշխոյժ աստեղջ շնորհէս վառել յիս,
 Բամբիռն՝ հարցէ լուսնակս հայկիւն ոսկե(Թե)լ,
 Երգ ոգեշարժ սեւգ սիրեւոյ ինձ աղբել.
 Ըզհրաչէիցն ի վայր ցօղեալ բըբաց Թօն՝
 Ի սպիտակ բոց նըշխարաց սուրբ սիրեդոն:

Գ

Օրհնեալ աւուրն այն անձկալըոյ լոյս եւ ժամ՝
 Որ առաջին մեղ ցուցար տես անթառամ.
 Երբ զըւարթունք ըզգըւարթունդ ի կըղզիս
 Հանդրին գոգոյն շըրջեցուցեալ ընդ ալիս,

Վեհին ցուցմամբ ձօն հասուցին անարատ՝
 Իբրեւ փեսայ ի հեղու(Թե)ան առադաստ.
 Ի զուր Վոսփոր սիրակարկալ վէտ ի վէտ
 Բողոք բառնայր եւ Թալանայր մեղկաղէտ.
 Ընդէր պանդուխտ վարի սիրուն իմ կարափ,
 Ոյր ցանկացան ձայնին ափունքս այս ի տարփ:
 Իբրեւ ցօղոյ քաղցր է հանգչել ի դալար,
 Անմահին գու(Թ)ք ի մանկըտի հեղ խոնարհ.
 Նոքա եւե(Թ) դիմացըն ջինջ հայելի,
 Անտուստ եւե(Թ) ձայնին դարձուած լըսելի.
 Առ գու(Թ) շներէ աշխարհական երանգոց
 Խառնել ի տիպսըն տարփալիս զըւարթնոց.
 Յամաքա(Թ)եւ նաւու հանգէտ ի հանգիստ
 Յաշխարհական ծովուս հողմոց Թափեալ
 Ի նաւակայս հասուցանէ մենակեաց, [խիստ,
 Ուր խաղաղիկ տատանին նաւք անկասկած.
 Տեսեալ ըզլոյս կան(Թ)եղակիրն յաշտարակ
 Որ կանոնաց սըբբոց են խրատք անվրիպակ:
 Ո՛վ ժպրհու(Թե)ան վիսին. եւ անդր իսկ յաճախ
 Գայ զարամուր նըհանդ ծովուն փրփրերախ,
 Որ յԵդեմին իսկ ի պարտեզ լըբբեցաւ՝
 Օծեալ լեղեաւ զէղուն՝ ծնողացս առ ի դաւ.
 Որ խոստանայ մեղք եւ ծորէ մահադել,
 Հէզ մահացուաց պաճու(Թ)ապատ ժանտադեղ.
 Ծիծաղախիտ վառեալ զալիս նենդաւոր
 Կենցաղասէր մարդկան հրաւեր անդր ի խոր,
 Թիակապուտ յանկարծ լեալ նաւն եւ անդունջ
 Հետախաղաղ ի խորջ հիւստոյ խեռաշունջ:
 Փառք և հաճոյք քան ծուրս Թե(Թ)եւ անհաստատ
 Գանձ փարեւի կարծին մարդոյ անհաւատ.

5

8

Վիշտք արտաքոյ վիշտք ի ներքուստ դարանին,
 Կոյր մահացուն կայ յինքնակապ ի լարին:
 Ձեմ՝ խաբուսիկն այն՝ չըպատրէ զգոն մանուկ,
 Միշտ ընդ ծրփանսն հայի աջք երկեղուկ.
 Ծով աշխարհիս, ասէ, վայելք քոյին քեզ.
 Կերպ տատրակին ըզծերպ թաքուն սիրեմ՝ չեզ.
 Սիրեմ զմակոյկս յոտըս կապել նըշանին՝
 Զոր տէր Յիսուս կանգնեաց ի մէջ անզընդին:
 Ծոփը յաջողկոտ յառնէր արեօքն հողմակոծ,
 Ճակատ ի թեւ խաչին՝ եւ ձեռք իւր ի ծոց
 Թըւէր Միհրան ի բեմ նաւուն ի թըմբեր.
 Ծովըն գոռայր, եւ նա նընջէր անյարիւր...
 Բացցէ աչկունս յանմահութիւն և ի սէր
 Ո՛հ, երանի՛ որ զայս նընջեաց քուն ի Տէր:
 Յանմահութիւն բացցէ աչկունս և ՚ի սէր:

Դ.

Ո՛հ սիրելւոյ թէ սիրելին է միւս ես,
 Յեա սիրելւոյդ՝ յիշատակաւ լոկ կեցցես.
 Զիք այլուր, չիք, բայց ի սըրտիդ դիտել զայն՝
 Թէ ողջախոհ գունակ հաւուն կաս միայն: ...
 Աստուածատունի սարգին նըման յԱհերմոն
 Տեսի աճել ըզնա ի դար երկնայոն,
 Եւ էր փափուկ իբր արշալոյս ցօղաբին,
 Եւ էր զըւարճ զոյգ այգատեղն եթերին.
 Զեփեւ զըւարթ խաղայր թեթեւ ընդ բողբոջ,
 Քաղցրախօսնակ բան զաղբերաց զով խօխօջ.
 Անմեղ, նախանձ բերեալ ըզսուրբ հրեշտակի,
 Յորոց թըւէր մին պանդրխտեալ յիւրն հօգի:

Խանդայր ընդ բաղքն իւր խնամակալ զըւալ.
 Թուն,

Պաշտպանօրէն թեւապարեալ իւր սանուն,
 Յորժամ յիէն էջ ի մարմնիկ սուրբ հոգին,
 Նախ քան ծնողաց որդեգրելով ի յերկին:
 Օրհնեսցի՛ վայ՝ զոր հընչեցին նուրբ շըրթունք,
 Օրհնեսցի՛ հիւ՛ զոր առին զոյգքն արեգունք,
 Գանդուրքն եւ յունք հեղանազիկ շիկորակ
 Եւ ցօղ աչացն ըսփեւ յայտին կարմորակ.
 Ո՛հ, օրհնեսցի օր յորում նախ ըզՅիսուս
 Թոթովախօս կրկնէր Միհրան մօրն ի յուս:
 Քանիցս արկեղ զուարթնոյն քուն քաղցր ըզ-
 նովաւ՝

Ընդ իւր յերկին բերէր զհօգին շուրջ կարգաւ,
 Ի մէն Սըբոց մինչ ի վերին պատըշգամ
 Յուցեալ ըզՏէրն եւ ըզկուսան Մարիամ.
 «Տէս աստ, սիրուն սանիկ, կայտառ ըզմանկաի,
 Յիսուս առնու զսոսա յերկրէ յիւր խայրի.
 Եւ թէ երբեք ցամուռ նդ աշխարհ զոր գը-
 նեաց,

Յերգս աչելուս ասէն սոքա, Մի, հաշտեանց.
 Յիշեա՛ զի մք զարիւն թողաք եւ զարեւ,
 Եւ ի նընջեալ համբուրեցաք զխաչիդ թեւ:
 Սիրուն սանիկ, ընդ Սիրոյնի աղանիս
 Եւ դու ընտիր լաւութեամբ գաս եւ խառ-
 նիս »:

Այսպէս ի թարմ տիոց Միհրան ընդ երկնից
 Կըրթէր կըռէլ դաշն եւ թեւեւ անդրամբիծ:
 Ելիւք ամաց բողբոջեցաւ սիրունակ,
 Եւ գագաթանն հերաց ածաւ սուրբ պըսակ.

Ի տատրակաց Թեբայիդայ ձեւ մուծաւ,
 Եւ Ամբրոսիկ զըւարճանուն կոչեցաւ:
 Քանի՛ յակճիւս ժողովն ընդ նա հիանայր՝
 Ի տաճարին քաղցրերգելով մինչդեռ կայր.
 Մինչ ցօլ սիրոյ որպէս ձագունն ի կըտուց
 Ինքնին Յիսուս ջամբէր յառատ իւր գանձուց:
 Արբ զօրացաւ, ծանեաւ զի քաղցր է յոյժ սէր,
 Ինքնին ի նոյն խընդիր սլանալ իղձ լինէր: ...
 Սիրոյ թէ գոն յանցանք՝ թըւիչքն են միայն՝
 Զի զգիրկ մտերմաց յաճախ թողու նա ունայն.
 Սակայն սիրոյն ոչ, անձին մեզ լինել ցուրտ...
 Աղէ սիրեաց, թըւիք, գըտցես քեզ յագուերդ:

Ե

Ոչ առիւծու տըւաւ սլանալ յօդս յահուր
 Ոչ սրավարել կիտի նդ աւաղ տապահուր,
 Եւ ոչ արծւոյ յալիս մրցիլ կապուտակ.
 Անձնիւր յիւրում ասպարիղին նահատակ:
 Ինձ որ ի ծով նաւեմ դառինց թաղծանաց, [նաց.
 Նաւահանդիստք ո՞ր, բայց դադարք դամբաւ
 Ճախրել յայերս՝ տենչ է հոգւոյս եւ խընդաւ,
 Այլ ընդ երկիր տոռամբ սըգոյ հարկիմ կալ:
 Այն ինչ դառնայ երեկորին մեղմ հողմիկ՝
 Յեղանակի սիրտ իմ ի սրինք ողորմիկ.
 Ըզքեզ կարգալ, ըզքեզ ողբալ, Ամբրոսեակ,
 Յարուսեկէ մինչեւ ի նոր արուսեակ.
 Յօրէ՛ յոր զաչս առեր ու առ լոյս կափուցար՝
 Լըուռթիւն մեծ ճառէ զքէն լոկ սիրարար.

Ես գողուղի մենիկ եկեալ ի տապանդ՝
 Լալով ի բաց վարեմ զտերեւս ցիր աստ անդ,
 Եւ զԱրամինայ թեյս որ զխաչեւդ անկեալ քօղ
 Տարտամ մատամքս առեալ՝ համբոյր տամ՝ ի
 Անդ սօսափիւն հողմոյն ի խիղբ բաղեղաց [բող:
 Նոր արամոթիւնս ի սիրտ անէ, ցօղս՝ աչաց,
 Մինչեւ ցաւոց խորատուղեալ ի յատակ՝
 Ըզբաղցրուէ յայնմ հետէ զգալ ինձ ճաշակ: ...
 Ե՛կ, նուրբ թախիծ, յոգիս, յաչկուենս իմ
 հանգիր.
 Քեւ ծարրեսցի մաշեալ բըբացս աղօա ծիր.
 Ընդ սիրտ ալխուր՝ բանաս պայծառ ասպարէզ,
 Որպէս վըտակ՝ ընդ քարանձաւս՝ փրփրագէզ.
 Քեւ՝ կէս սըրտի մարդոյ սնանի յայսմ հովտի՝
 Ուր ցայգական ցնորից հանդէտ խինդ ցընդի:
 Ա՛հ, ընդարոյս հատաւ ժըպիտն ի զմմաց
 Երբ զօձաջամբ պտղոյն ճաշակ մարդն ըզգաց.
 Զըւառականք, արտալաճիկք յարեգդեմ
 Ըզվայր խնդեցն հարցանէին միշտ՝ զԵդեմ.
 ԶԵդեմ, ուր վարդք անկան յԵւայ ծիծաղկոտ,
 ԶԵդեմ՝ հովեալն ի շունչ զուարթնոց խնկա-
 հոտ:
 Ի ծրարըս սուրբ խաչին՝ պարկեշտ ի հանգոյց՝
 Ըզբանալիս դրախտին Յիսուս եդ թաքոյց: ...
 Խաչին ի տես, Միհրան, քանին խայտայիր,
 Ըզիըշաղարդն որոնելով Տեառնըդ ձիր:
 Փափուկ ներբանքս, ասէ, լեցին քստմնա-
 փուշ,
 Զի ուղեկցել Յիսուսիս՝ է ինձ անուշ.
 Իոսոր բեւեռքն իցեն էւ իմ սանդալեկ,
 5 8*

Փանգոսը հերացս իցէ շուք՝ Թագ տատասկիկ .
 Վէրքըն սիրոյ՝ յանձն իմ հարցին ծիրանիք
 Մինչեւ մեռայց յանմահու թեաննորին գիրկէ : . .
 Որպէս սողոխ ընդ օդս՝ անցեր դու ընդ խաչ,
 Ի ծայրս անցիդ՝ զՅիսուս գըտեր ընդ առաջ :

2

Ձեք դալարեաց առանց ցօղոյ պարարեւլ,
 Ոչ անձաշակ շընչաւորաց է ասլրեւլ .
 Եւ ոչ հոգւոյ՝ առանց սիրոյ կեալ երբեք .
 Եւ թէ Աստուած սէրչէ՝ քան զայն չիք ոք հէգ .
 Ոչ կիրս ուրեք իմացաւ սիրտ՝ մեծ քան սէր ,
 Եւ ոչ քընար երգոց առիթ գեր ի վեր :
 Սէր քոյին՝ Տէր՝ եւ ի քնարիս իջցէ թեւլ,
 Սէր՝ որ մարդոյ գեր քան ըզմարդ տայ ձըկտեւլ .
 Սիրով ամուլ գաշտք՝ ծաղկաբեր ծիծաղին ,
 Հասկաց հանգոյն անդորր անդունդք ծածա-
 նին .
 Սիրով խորումք զգենուն զաստիս մանկու թէ ,
 Պատուար կանգնէ զլանլ իւր փափկիկ՝ գիրք
 կուսան :
 Սուրբ սիրոյ հրատ՝ ի սիրտ մատաղ թէ վառի
 Ո՞ր տեսարան չըքնաղ քան զայն ի յերկրի .
 Աստուած ինքնին տարի ընդ նըմին խառնէ
 զոյգ ,
 Չէն բաւական անմահու թեան իւր գահոյք .
 Ե՛կ , աղանեակդ իմ , ձայնէ , եկ , գեղեցիկ ,
 Եդեմ դրախտին քեզ ընձիւղին վարդենիք :

Սուրբ կապարձիցն ըզնա թիրախ իւր կանգնէ .
 Չի՛քեղ Միհրան , առեր եւ դու զվէրն յերկնէ :
 Ահա հանգոյն տըխեղձ թըրթրոյ գեանասող՝
 Ձինքեամբ մածեալ յիւրըն բըջիջ կաշկանդող ,
 Յերանաւէտ ճըգնի փոխեւ կեանս զանձն իւր
 Յողջոյն ծաղկանց վերձեմեւլ ընդ զեփիւու .
 Այսպէս փութայ անձամբ յանձնէն թըռա-
 նեւլ ,
 Առ սէրն անչափ՝ չափոյ սիրով մեռանեւլ : . . .
 Որպէս ողկոյզ պայծառ յուկին ըմպանակ
 Թոքքըն ճմլէն սըրտին կարմիր ըզծովակ .
 Երիցս անդէն տատանի ծոցըն փափուկ ,
 Երիցս ոստնու յերակաց ուխ խուսափուկ .
 Ձայնըն քաղցրիկ ճընչեալ ընդ էլս ըստըգան՝
 Յալապաստրին փող բեկբեկի անաքան .
 Եւ սըրտաբախ կուրծք լայնելով ծըրարին ,
 Շունչք համուօտք անհասք շրթանց մեռա-
 նին : . .
 Ո՛հ , աղեխարչ ձայն , ո՛հ , հեծումն ողորմուկ
 Յունկն իմիհակեալ առ ի զօսանս հընչէք դուք .
 Հանգոյն միջմանց քաղցրախառնից տատարակի
 Որ յամայիս լայ զառադասան ամայի :
 Ինձ երգարան սիրան է շափիլ կարմրալար ,
 Ձորմասն հարու Փրկչին , ոչ ախտ վայրապար .
 Եւ զհետ ձայնին ըզսիրտն աղու ինքն ի վեր
 Քամ քան ըզգամանդր ամբառնայ՝ ի յեթեր .
 Հոգւոյն ի դէտ՝ երկինք թըւի ինք ցաւն ան-
 փոյթ .
 Քաղցրիկ է ձայն մընջմանցն , այլ ո՞ր ինձ օգուտ ,
 Ձի պակասիս մաշիս , Միհրան , յափոյ յափ ,

Կուրծքըդ ցածնուն և համբառնան հապը՝
սապ .

Այոք ամփոփին որպէս կեղեւ նրունենեաց ,
Եւ մանկուծեան ծորեն ծիծաղք ծիրանեաց :
Սուրբ անարկիրդ ի միգամած սիրտս անկաւ .
Որպէս նըշոյլ մի սողոսկեալ ի յանձաւ .

Տեսի յանկիւնս աչացդ երկու արտասուս ,
Ի ճակատուդ՝ մըթարս ամպոց արտամածուս :

Ո՛հ , թէ չէ մեղք , անէ՛ծք՝ ի ժամն մըրուր՝
Յոր կարծ մահուդ մերկեաց ըլբօղն տըխուր :

Եւ ծուփ ի ծուփ տեսի զծովուդ ծիրանի
Ընդ մարգարտեայ խիճըս փրփուր վարդենի :..

Յաւէ՛ցաւէ՛ ինձ ցաւս անբաւ անդարման ,
Ո՞ որ ջերմիկ արեամբ թանասդ ըզբերան .

Ընդ այդ՝ խոժոռ թըւին եւ յօնք անմահից ,
Փեարովք սըրբովք սըրբեն ըզգէմս բոցալից .

Եւ բողբեն ներդերդ ինքնին դեռափթիթ
Ընդ ապաժամ վասնուամ հիւթօյն կենսա .

ուիթ :..

Այլ նա խռովի ոչ , եւ հեղիկս հայեցեալ
Բողորս վարդի զչիթսըն գըրէ կարմրափայլ :

Խառնէ սիրով յաւելչի մանկանցն ի Բեդդէմ
Ի մայրենի ստեանց թռուցելոց երկնաճեմ :

Այո , Միհրան , այո , ահա էջ զուարթուն
Զոսկեծըղի մասն հարեալ յայդ ջերմն արիւն .

Համբերողաց գրոշմեաց զանունդ ի յերամ
Եւ փթըթեցան ծաղկունք փառաց անթառամ :

Ե

Զինչ ծիծառնուկ կաղնոյն խոցեալ յանըզգոյշ ,

Զի իւր արժան չիք ողբերգուի ձայն անոյշ ,

Երթեալ զօղ սաղարթախիա ի բոյն իւր ,

Զըգէ՛լ զաչօքնն թաղճանաց վարագոյր ,

Հեշա եւ աըխուր քան զիւր զամէն եղանակ

Երբէ՛ զփախուստ արեւակին քաղցրունակ .

Բեկաւ քննար Ասորմիւնի օգառուաց ,

Զիք որ զաստեղս հիացուսցէ գիշերաց .

Փափկիկ գըրուս Փիլոմելայ յուլն կոր

Փող կըճափայլ կըցտնն՝ ի ծոց վիրաւոր ,

Թեւք իւր ամփոփ իբր ըզնաւու խարսխեալ

Եւ աչքն աղու ի ստուեր մահու քօլարկեալ :..

Սա եւ Միհրան գիտաց՝ երկիր չէ այլ իւր ,

Յիշեաց ըզգուծ ծնողաց , զեղբայր եւ ըղբոյր .

Մաշեալ սըրտին թարգման առեալ լուռ քար .

տէս ,

Գորով ընդ տառսն յերկրէր մեծապէս .

Զեւք ի յընթաց կասին , ջընջեն արտասուք

Ըզգիծ դաստաց , դէմքանկանին քաղցրասուգ .

« Խաղաղութիւն Փրկչին , ասէ , սիրելիք .

Նա զիւրն եւ զձեր ի ձէնջ կոչէ զԱմբրոսիկ .

Մեկնիմ գընամ սիրովս ի ձէնջ անբաժան ,

Յանտի կենաց բարեխօսեմ անվախձան .

Ժըրացարուք զիս ընծայել կամովն ,

Եւ վասն հոգւոյս յունկըն մաղթել Յիսուս .

սին » :

Այսպէս աստեացս անյուշ, անտեացն ի խնդիր,
Կըրկին մահունց ճաշակս առնուշ տենչայիր,
Զերծ ի յընչեց հոգոյ, յերաց, յընտանեաց,
Ոյր ընտանիք՝ նքք էին, գանձք՝ գործք բարեաց.
Մանկիկ բարուք զուարթնոց, տըխեղծ ասիւ-
կար

Մարտեցուցեր ըզդեւ, զմարմին եւ զաշխարհ:
Ո՛հ, զի՞ գորով յայնժամ ցուցար, Սմբրոսեակ,
Երբ ի մահճէդ իբրեւ հեղիկ նոր Սահակ՝
Ուխտ կըռեցեր ընդ սիրելւոյդ Յիսուսի,
Եւ յորդեգիրս յաւելար մօր մեր Կուսի.
Քո սուրբ հրեշտակ՝ մասնիկ ի շուրթն հիւ-
սքանչ՝

Յարփւոյն պարզէր ըզյաղթանակ դրօշք ի խաչ-
Մափ ըզծափի հարեալ ի վեր զիղձդ ուղղէր,
Զողջակիղիդ ծաւալէրով ծուխ յեթեր:

Կենցաղասէր դու, զի՞ գործես ի մահուն.
Զանդամբս հին հնարիս տածել գրգասուն,
Աղէ յանձին լեր. հող՝ ուստի եւ հատար
Անդուլ կարգայ զքեզ ի նոյն գիրկ խտտավար:
Տէս, քանի՞ ահանահուռ գադաթունք
Յազդ օրհասին՝ եղեն անփառք եւ ցածունք.
Ծանեան զաշխարհ ցընորք անուրջ ցայգա-
կան,

Հատին ըզյոյս սնտտի, նդ Երկինս կապեցան.
Սմբրոփեցին ըզսիրտ յախտից ընտանի,
Հարցանելով զանձուկ շաւիղ տէրունի.
Թողեալ ըզվարդ՝ վազվազեցին ընդ տատասկ,
Ըզպատուանդան խաչին դրեցին ի պըսակ.
Խարաղնաղգեստք՝ իբր ի բէհեղ փափկացան

Եւ ի միխիր՝ քան ի հեշտոց քըքմացան.
Լուռ աստեղաց ի սիպ անցեալք յաշխարհէս՝
Ընդ Քրիստոսի թեւապարեն արդ յեթերս:

Ը

Եւ դու, Հաւատք, զըւարճացիր Երկննճայ,
Զանյաղթ դրօշուդ պարզուած զմահճաւ Միհ-
րանայ՝

Տէս թըռուցեալ յամուր յուսոյ առասան,
Սիրոյն ի շունչ գողաւորեալ անասան: ...
Զարտօսր ընդ իւղ զանդեալ անմահ պալըրսամ՝
Սնդ՝ հայր զորդւոյն կնքէ զմարմինն թարշամ:
Անմուտք չարի փայլէն դըրունք զգայուլ թեանց,
Բարւոյն եւեթ լեալ վանատուրք հեզասանձ: ...

Իբր անաղօտ առաւօտուց արշալոյս
Անձկաւ մընայ զարեգական ըմպել լոյս,
Կայ եւ Միհրան կառուցեալ զաչս առ Յիսուս,
Ե՛րբ խառնեսցի նդ նա՝ յաղցաւոր կենցաղոյս.
Զեղջերց կախեալ մահճին՝ երգէ ձպուռն պէս
Պանդուխտ շընչով ըզհայրենեացըն հանդէս.
« Հոգիս՝ առ քեզ անձկայ թեւեւ սիրասուր,
Տէր Յիսուս, մի զես զՍմբրոսիկք թողուր »:

Ո՛չ, ո՛չ թողու, գայ այցելու ի սըրտին,
Կընքել զխոստուճս օթեվանացըն վերին:
Զի՞նչ յայնժամ նուազ քան զհրեշտակ էր
Միհրան,

Բայց զի շընչէր ընդ իս ըզսիւղ օդահան:
Ահա նա ձեռք ի լանջ փարեալ ողջախոհ
Աչք ցողազին, շուրթն ի ծիծաղ եւ սիրտ գոհ: ...

Արդ ես ընդ քեզ ի դատ մատչեմ, ո՛վ Աստուած,
 Մի՛ զեմ մերժեր աղերս սըրտի խոր ցաւած.
 Անդարձ է մահ, այլ դու նորին սանձակաւ,
 Տէս յիմ եւ քոյդ Ամբրոսիոս տագնապէաւ.
 Յաչըն մաքուր անկանի լոյս ընդ խաւար,
 Յիսուս դոչէն շըրթունքն եւ կան անբարբառ:
 Ո՞չ դու ետուր մարդկան ըզշունչ տերունի,
 Անբիծն ընդէր փութով ի քեզ դայ խառնի.
 Արդարք ի քեզ միշտ կեան, կեցցէ Ամբրոսիկ,
 Խնայեա ո՛վ Տէր, դեռաբողբոջդ յայդ ծաղիկ.
 Կեցցէ... կեցցէս, ընդ քո մեռայց ես, Մի՛հրան:
 Զի մահացուաց՝ իցենք կեանք մեծ խրախճան.
 Ըզքեզ կոչեն ուխտ սիրելեաց, ո՞չ լըսես,
 Ծերն եւ տըղայ քեզ գորով միտպէս. [Կուես,
 Բաց բաց, Մի՛հրան ի կեանս յամայր բաց զայ,
 Թաղր արձակես եւ մըխիթար ի շըրթունս...
 Բանայ յուսով, եւ խնդրէ շտուն անմահից,
 Ուր կէս սըրտին սպասէ կիսոյն սիրալից:
 Ո՛հ սէր, թէ քո փքըր էր բորբոք ի Մի՛հրան
 Ն՝ անշուշտ վարէր այսօր կենացս ըզայայման:
 Այլ ըզմէ՞ բնաւ զըրկել զերկինս յ՛լուրայօց,
 Ըզմէ՞ անյադ թողուլ ըզսուրբ սիրոյ բօց.
 Պաշտեսցին կամք քո, Տէր, ընկալ զոր կամիս,
 Իցէ թէ զոյդ եւ զվար աըխուր քընարիս.
 Մի՛ նըւագէզ զաշխարհըն զայն գըրուագ,
 Ըզտարփային ի մյն գըծեալ ըզգիմակ.
 Մի՛ զմանկական մարմնոյն կազմած գեղեցիկ՝
 Հետախաղաց ծածկեալ ը ցուրտ մօրն ի գերկ...
 Այլ մի, մըղձկեալ սըրտիկ, ժուժեանց եւ համ
 բեր,
 Հանդէս մահու նոր զգեցուսցէ քաջաւեր:

Թ

Ընդ սանդղաձեւ անիւս արդ խոնջ դառնային
 Ժամք չորրորդ. լոյս եւ մուծ մըրցէր ի յեր-
 կին.
 Մի՛հրան վարեալ խաղայր մահուն յասպարէս,
 Զօրհասականն կըրէի տագնապ ես.
 Նա խոնարհեալ զգըլուխն ի թունդ իւր լան-
 ջաց,
 Ի կենացափն անօթ՝ ի զարկ՝ ըզձեռն ած.
 Ծանեաւ՝ զի ժամ մեծին հասեալ կայր աւուր,
 Անբիծ հոգին յայնմ՛հետէ զլեւ հայցեր իւր:
 Ա՛հ, հառաչանըս խոր հանէր ի սըրտէն [Կէն:
 Եւ օժանդակ մաղթէր յիւր քաղցր հրեշտա-
 Հանգոյն դառին պատեալ լարիւ ընդ ծառոյ
 Ոչ զօրելով այլ շըրջըրջէլ յանկողնոյ, [ցէս,
 « Հայր, մընչէր, հայր, ի խըշտեկէն զիս հան-
 Եւ յաթռեակն այն զիս ո՛վ հայր, հանդու-
 ցես.
 Եունչ իմ թատէ... փախչի սըրտիկս երերուն...
 Ո՛հ ո՛հ, օգնեա՛, զինըւաղիմ ես համբուն »...
 Ճերմակ բազուկն ի բարձըկնեարն անկեալ թոյլ,
 Ճակասն ի թեւ՝ սըփուէլ խարտեաշ վարսից
 հոյլ,
 Հեղիկ հեղիկ հազ ընդ շըրթունս ի վեր դայր,
 Հաջ՝ որ երբեմն ի լանջն հընչէր հեկեկայր:
 Փուծայր գիմէր հրեշտակն ի սիրտ իւր սանուն
 Նըստուցանէր ըզճուփս ի շունչըն սիրուն.
 Իբրեւ ըզբոյր ծաղկանց խըմբէր ի թերթից

Ըզբորութիւնս հոգւոյն յամանն խմաստից .
 Քիրան ըզյօնիւք մարգարաախիտ պատեցաւ
 Եւ շուրջալն բոլոր աշխարհն ցուցաւ :
 Իբրեւ ըզբոց առկայծ ճրագի տաճարին
 Ընդ մէջ շքութանց շքեմէր շունչն վերջին .
 Աչքն եւ շքութունք ի ճիգն յետին ցանկացան
 Առ մեղ հրաժեշտ առ Յիսուս հըլու բան .
 Ժըպիտ փոքրիկ երբեւ կայծակն էլ յաչկունս
 Էջ զերեսօքըն շուրջ հանգեաւ ի շքութունս .
 Եւ համբուրել ջանան շքութունքն ըզհոգին
 Մինչ ի նոցունց զերծ նա սլանայր ընդ երկին :
 Չեւ ըզնիւթոյն կտորեալանիւթն ըզհանգոյց ,
 Շքութունք շափիղ եւ սչք զըմբուխտ ի կա-
 փոյց՝
 Կրկին բացան ի հուսկ հայեաց ու ի համբոյր . . .
 Չոյք մի զուարթնոց յայնժամ յայերս երեւ-
 Իւր .
 Չուգից հանգոյն ջինջ աղանեաց թեւ ի թեւ
 Ընդ օգ եւ լայս ճախրառեւոց յամպ թեթեւ : . . .
 Թրութիւր համբոյր դու առ թռուցեալըն Միհրան ,
 Բիւրդեայ աջացն եւ շքութանց գոլ փակարանս . .

Ժ

Ոչ թուիս ամպրոպք՝ յորոց շանթիք տեղացին ,
 Ոչ թռուցեալն յաղեղանէ սուր փըքին ,
 Այնպէս զանօթ իւրեանց թողուն լոկ թա-
 փուր ,
 Որպէս ի թիւ քո՝ Միհրան , սիրտ իմ աըխուր :

Ահա խաւար , Թախիծ , լըռին ու ահեղ ժամ .
 Յանկիւնս սրահից անքուն կանթեղք լուսե-
 րամ
 Նըշոյլ գիջնն ըզցուրտ որմովքն հարկանեն ,
 Իբրեւ յետին յոյս չըւառի առ սըրտէն .
 Անժոյժ վաղեալ յիմնց շքութանց հառաջանք՝
 Ի սիրտ անդրէն զիւրեանց լըսեն զարձա-
 գանգ : . . .
 Լճւր . . . աւանիկ ողորմ նշխարք Միհրանայ . . .
 Ո՛հ , թէ յանկարծ շունչ իմ մեկնէր առ նըմտ : . . .
 Իբրու քաղաք պատեալ յերկիւղ յեղակարծ՝
 Աստ ամենայն լըռէ արեան անցուգարծ :
 Տիպ քրովքէից տապանակին թեւասքող՝
 Չոյք միմեղէն զմարմնով կանգնեալ առկայծող՝
 Թըւին պտոգամք ի սըրտեկէն դաբիրայ՝
 Չյաւիտենից պատուել եւ զսուրբն Եդեմայ .
 Այլ գէմք պայծառ կան անշարժունք զինչ բիւ-
 րեղ ,
 Եւ ոչ շքութունք բանին ի բան քաղցրաղեղ :
 Անցեալ տեսից մտադոյն , տես հիասքանչ ,
 Յոր՝ ահ ի բաց եւ սէր կոչէ զիս յառաջ : . . .
 Միհրան . . . եղբայր . . . հալեցաւ սիրտս աղէկէզ .
 Ա՛հ , հանգիստ յաւիտենից առցէ զքեզ .
 Եւ մի յերկնից ցաննուս՝ թէ գամ ցուրտ շք-
 թամբ [ջամբ .
 Յուրտ նըշխարացդ ասել զյետինն այն ող .
 Ո՛վ դու ի կեանս ինձ՝ առաւօտ միշտ զըւարթ ,
 Եւ ի մահուդ արգ երեկոյ հեղ հանդարտ :
 Գրչաւ ոսկեաւ յըստուերս ակործ խառնեալ
 ԼՅՍ՝

Թըլի զայս գէմն ինքնին գըծեալ տէր Յիսուս,
 Խարտիչադեղ ի վարս՝ գըլուին ըսպիտակ
 Իբրեւ շուշան անկեալ ի հասկ դեղնորակ.
 Երեսք գողեալք լուսնոյ անլոյս են մահիկ,
 Փակ կապուտակ զաչկոուն ամպէ գեղեցիկ.
 Շըրթունքն օծեալ մանուշակի մեղանաւ՝
 Կարծես՝ Յիսուս մընչէն անշուռչ հագագաւ.
 Ձեան ըզձեռք զլոյգ աղանեսաց Թեւակից
 Որ ի Սաղէմ ընծայէին ձօն ամբիծ:
 Ո՛վ, զեարդ պարզ ճակատուն սուրբ դաշտիկ
 Ուր եւ ոչ մի հոգ անձկուածեան ամ կընիբե...
Միհրան... լուէ՛ ժիր ժամացոյց կենաց քոց,
 Որ քաղցր ի ձեկնչ լարեալ հընչէր ընդ
 զուարթնոց.
 Եւ կարմրածեղն անշարժ սըրտիդ ճօճանակ՝
 Ո՛չ եւս բաղնէ զլանջաց կամար ներդաշնակ:
 Այլ փըղոսկրի մատն ի գող գերդ քո գըրկին՝
 Հողեսուաւիլ փանդեռնահար Յիսուսին,
 Երգէ՛ թէ եսնընթեմ եւ սիրտս արթուն կայ...
 Ո՛վ քուն զուարթուն, ո՛վ արթնուածին Միւ
 հրանայ...

ԺԱ.

Հողմըն հընչէր, եւ կօծէին ոստք դափնեաց,
 Եւ մըռընչէր Հանդրին հրոսք բիւր ալեաց,
 Եւ համօրէն հճըծեալ հեծէր բընուծին.
 Համատարած ասլոսլ եւ մէգ բալագոյն.
 Եւ ձայն ահեղ՝ որպէս շանթից ամպոց կուռ

Գայր գոռալով, եւ այն ամէն կայր ի լուռ.
 Եւ գողէր. Հող էիր, ի հող եւ գարձցիս...
 Եւ աբխրաղգած ի չու յանկարծ գըտի զիս:
 Քօղ գիշերոյ զգահաւորակըն պատէր,
 Լըռուծիւն՝ համըր կարապետ, սուգ՝ ընկեր,
 Եւ երկրապիշ ընթացակիցք անդրուվարք
 Ի սիրտ եւ յուս բարձեալ զանյոյս մահուն
 կառք.
 Անդ առկայծեալ ջաշից խոնաւ ճարճատիւն,
 Խորախորհուրդ մըրմունջք դանդաղ ծերու
 նւոյն.
 Անդ գերարտօսը անմեղ մանկանց աշխարան,
 Եւ սեւամաղձ ի պատանեաց լուսարան:
 Եւ ահաւոր քան լըռուծեանն ըզարսափ՝
 Ձարհուրագոչ երգոյնվանդին սըրտաթափ...
 Փոքըր միւս եւս անձնանըւէր զո՛հից տեպ
 Անկանէի 'նդ կառօք, զի մուծ էջ յիս՝ բիբ...
 Այլ ի բարձման աբխրականի քողոյն բաց՝
 Յաղջամըղջէ անաէ Միհրան լոյս ծագեաց.
 Անբիծ դիմք ի դագաղին կայր ի քուն՝
 Յերդ հրօժեշտին մեծի յեղբարց համասունս
 Խանդայր ընդ մահ Թուին՝ կըթոտ ծերունի.
 Յուսայր մանուկ՝ թէ կայ եղբայրն յարթմընի:
Ի բաւարան վեհին ածեալ օրհնեցին՝
 Աչք անբըթիթ ի նա, եւ ուս մատուցին.
 Տըխրահանդէսք եւ խընդամիտք ի դամբան
 Յաղթանակաւ տանէին զիմու Միհրան:
 Ո՛վ յաղթանակ քաջի՝ ոյր չիք ինչ կասկած,
 Ուր մահ ինքնին ըզքերանդին հար փըշրեաց:
 Ի թինդս ոտից զօրաւորաց աէրունի՝

Տարածէին դափնիք դողող հովանի.
 Եւ զօրութեանց Տեառն ի վերուստ բարձեալ
 վաշտ,
 Արծուիք լուսոյ՝ զսուրբ գիտելով մարմնոյ
 դաշտ,
 Որք անդ երբեմն ի կենսառիթ վէմըն յեց՝
 Ըզարուութեան երկրի տային զաւէտ մեծ:
 Փող պարտութեան մահու որոտ առ որոտ
 Ի մեր հանդէս՝ զերկնից խըմբեր չօրք սլորտ.
 Մինչեւ բացաւ հանդիսարան տապանին,
 Եւ չէր որ ոչ գիտէր ըզոյս Յիսուսին...
 Ա՛հ, ոչ բընաւ այնպէս չքեղ ինձ Միհրան
 Որպէս ի յէջս իւրում յանէն ի դամբան.
 Երբ ըզթիկունս մատաղօրեայս տայր ի հող,
 Յողորմ ի հուսկ ժամուն եւ իմ խանդից գող:
 Աշխարելի՛ ժամ, ոչ մահուն քաղցուէնի,
 Այլ թաքըստեան տեսոյ դիմացն արփենի:
 Մըշտագիշեր աչօք, ձեռօքն ի կըրծին՝
 Զանդորրութիւն կենացն ունէր անմեկին.
 Մահու կենաց թըւէր նըկար զուգահարաչ,
 Եւ հողմ կայտառ քրքրէր ըզվարսըն խար-
 տեաչ,
 Յոր ոչ անկաւ մանիչակաց փունջ ընդ վարդ,
 Դեռափըթիթ ինքն էր ծաղիկ հոգեզարդ:
 Կայր հղանեալ դաշտին սյտից տարփալի
 Անբըծութեան հոգւոյն յետին հայելի,
 Եւ տակաւին փայլ մի թըւէր անդ շողալ,
 Եւ զապաժոյժ զայն անջատումըն մեծ՝ լաւ...
 Ո՛հ, իջանէ կընիք բաղդին Ադամայ...
 Ա՛հ, հիմ՛ծած կէք զանդին աւանդ Միհրանայ...

Խառն ընդ հողոյն ի դէմն ի ծոց նազենին՝
 Ա՛յդպէս գիմէք իղձք եւ համբոյրք իմ յետին.
 Ապաժամանս արտասուք բուռն առեալ հին՝
 Զխորդ թանան զապառու՛մ ցուրտ զայս եր-
 կեր...

Աւա՛ղ զինեւ... հանգիւր դու ա՛հ, խոնջ տատարկ
 Ի ցօղս օրհնից փրկչին՝ հանգիւր յայդ տընակ.
 Մուփ կենցաղոյս ըզքեւփականս արկ յամայր,
 Այլ բանալեօք սըրաի բացցիս աչաց յար.
 Յերեկախառն արփւոյն չըւեւ ծովասոյզ
 Եւ ի սփուել յերկին ջահից բիւրատոյս,
 Աչք աստեղաց արտասուեալաթ լուսալիւր
 Իսկեւրիսկ լան իսկեւրիսկ կան քեզ յակճիւռ.
 Յորժամ յառնեն ի ծով ալիք բարձրածուփ
 Եւ սօսափիւնը հողմոց փարին ի թաւ թուփ.
 Մինչ լըսութիւն եւ քուն կապեն լարամուր՝
 Նընջեցուցեալ ըզըւնչ ու անջունչ յարամուր,
 Մինչ տըրտմութիւն եւ սէր միայն արթուն
 կան,
 Նոքիմք եկից քեզ յայց յուշիկ սըգահան.
 Եւ դու թափեա՛ց դամ մի զայդ քուն սեւո-
 բակ,
 Տեսցուք մի ժամ, հանդիպեսցուք սիրունակ:

ԺԲ

Սիրտ ի տապան զարթիւր, զարթո՛ եւ զաժխոյժ,
 Զակահողեաց մըթերեալ ցօղ ապաժոյժ՝
 Բարձ ընդ կապարճ քո ընդ քընար սեւասբօղ,

Հար ըզյե տին նեա գըթու թեան եւ անդ թու :
 Օն , չեւ արւեալ լարիցդ անէծս երգմնախուռ
 Հիւսեա բեկբեկ ի թեւս ըզձայն քօ տըխուր ,
 Տըխուր եւ քաղցր իբր ըղուսնոյդ այդ մահին ,
 Որ յամպոց ծալ կըրկին դիմօք բացխըփին՝
 Չերկաքանչիւր զարթուցանէ յիշատակ ,
 Չպայծառ կենաց եւ զ՛հեղ մահուդ Ամբրոսեանկ :
 [բայր ,
 Ո՛հ , մեծ վաստակք եւ ցաւք են յիս , ս՛լ եղ-
 թըւի թէ ոչ խոնջէր սիրտ յար թէ զքեզ
 Լայր . [թիկ
 Այլ քաղցուենիդ դու շնչեաց հեղ յիս հող-
 Անասնձ վըշտաց չափ եւ կըրից դընել նիգ : . . .
 Յօրէ յորում կափուցեր զաջս առ ի մէնջ ,
 Ո՛հ , Ամբրոսեակ , եւ լուսոյ յիս բարձաւ տենչ .
 Սեաւ է զըմբուխտ երկրի եւ կայծ է թերին ,
 Յորմէ զմահու գոյժ սիրելոյդ իմ հարին .
 Ա՛հ , ասէի , ո՞ ապր առուրս բազմաբիւր
 Առ քեւ նըստել լըռիկ աջօք դառնաղբիւր :
 Գիտացի , ինչ մի անդարձ էլ ի սըրտէս ,
 Յերկինս ու ի հող բաժանեցաւ կէս ի կէս :
 Ծիծաղախիտ Վոսփոր հանդերան ընդ ալիս՝
 Կապոյտ շըրթամք անդու Հարուն քեզ լալիս .
 Քորքդ եւ եղբարք ընդ թուխ նոճեօք Բիւզան-
 դեայ
 Ըզձեմ առեալ ցօղից ի յեռ մարգարտեայ ,
 Չուր յերգմընի զծովակն առնեն գեղեցիկ՝
 Երաբասահ նաւուքն ածել յիւրեանց գիրկ .
 Ի տարփ սիրոյն արկեալ ըզմահ քօ յանյուշ ,
 Իցէ , ասեն , տեսցուք զեղբայր մեր անոյշ .

Եւ աստ նորոց եկեալ եղբարց քեզ դասակ՝
 Լըսեն սիրով ըզքէն , կապեն թարմ պըսակ : . . .
 Լըսես , հանգչին , խաղաղիս սիրտ աղեկեղ ,
 Աստեղք յուսոյ ծագէն եւ դան բոցագեղ .
 Սուրբ են ահա երկինք , ոչ եւս գայ դիշեր
 Կերպարանել քեզ արհաւիրս տըխրաբեր .
 Հողմըն կայտառ խաղայ ի բոյսըս քընբուշ ,
 Եւ նուրբ ըստուերք ոչինչ ծածկեն՝ բայց ըզ-
 փուշ .
 Լըռիկ ցօղէջքս ի մարմանդին դալարուոջ՝
 Բանս անուշուսն հայցեն եւ զեղջ ի յոգւոջ : . . .
 Ո՛հ մանկըտեակք , բոլորեցէք բիւր նարօտ
 Ի ծայր խաչին՝ զոր կանգնեցիս երերկոտ :
 Յայգուն կենաց առաւօտեաց նա զմութ մահ ,
 Եւ ի սըրտէս բազում լըւաւ դող եւ ահ .
 Անկեալ ճըգամք եւ լաւու թեամբ լոյս փետուր
 Յարեգակունս ի վեր թըռեաւ ել մաքուր :
 Արդ օ՛ն եւ մեք զհետ ցանկալոյն թեւեսցուք .
 Եւ դո՛ւք լալիք , հանդերձեք , ա՛հ , հանդերձեք .
 Սուրահնագոյնք թափ ընդ կապոյտն անցեալ
 տուն՝
 Հանդիպեսցուք կերպարանացն այն սիրուն .
 Մինչեւ ի խորս խառնեալ սիրոյն յառաքասս՝
 Աստուածու թեան դէմ յանդիման կալ յե-
 րաստ : . . .
 Անդ բոյր զըմուշ , անդ կասիա կուսանաց ,
 Շուշանավարդ յատակք որմունք այնց յար-
 կաց .
 Ծաղը եւ ժըպիտ խինդ եւ հրճուանք անտանօր
 Երանութիւն եւ կեանք եւ սէր նորանօր : . . .

Ո՛հ, յայդ տեսիլ՝ ոչ որ ըզմահ արտասուէ,
 Այլ զոչ բարձունն ի մահացուացրա դասուէ.
 Երանեսցէ նա 'նդ իս իմոյ սիրելւոյս
 Որոյ ի Տէր նընջեալ՝ եբաց զաչս ի լոսս.
 Փայլակն անկեանք հատեալ զկենացն ասպա.
 Ամբոփեցաւ յանմահութեան արեւելս. [ըէս
 Մըխիթարայ որդւոց աւանդ զինքն եթող,
 Բաղումս՝ յեղբարց, շատ եւս յինէն առեալ՝
 ցօղ:

1541

Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ա Ռ Լ Ծ Ա Կ Ի Յ Ն Ա Յ Ր Ի Ա Յ Ե Ա Լ

Մեծ է հոգի քան ըզմարմին,
 Եւ քան զերկիր՝ լաւ է երկին:
 Իրրև անյայտ լեռնէ մ'իջած
 Եւ յանձանօթ ծոց մը վազած,
 Հեղեղատի պէս կեանք մարդուս
 Վաղէ երթայ յաշխարհէս դուրս,
 Քարէ ի քար զարնըւելով
 Խառն ու շքիօթ փորձանքներով,
 Մինչև թափի պղտոր ու պաղ
 Յաւիտենից ի ծոց խաղաղ:
 Յայնժամ մարմնէն դերուած հոգւոյն
 Աչքըն տեսնեն յըստակագոյն,
 Թէ այս կենաց հեղեղատին
 Ի՞նչ բաներ կան եղեր անդին.
 Ի՞նչ նոր աշխարհ զարմանալի՝
 Եւ ի՞նչ բարիք չանցանելի,
 Որոց և ոչ շուք կամ պատկեր
 Երկրիս վայելքն՝ ըսել կ'արժէր,
 Այլ իր ամէն անոյշ զբօսանք
 Երազ մ'եղեր են և պատրանք:
 Անտարակոյս խաղաղութիւն
 Սէր ճշմարիտ և հաստատուն՝

Միայն յայն կողմն հեղեղաախն
 Միայն գըտուի յաշխարհ վերինն :
 Երնեկ հոգւոց՝ որոնք հասան
 Ի բուն յաշխարհ բընակութեան ,
 Եւ հետ իրենց ըստեղծողին՝
 Յարքայութեան նորա հանդէին .
 Երնեկ հոգւոց՝ որք յաշխարհին
 Կերպ կերպ վշտօք՝ իբրև յալիս
 Մըփուած ծեծուած փորձըւեցան ,
 Եւ աղտերէն մաքրըւեցան .
 Որոնք հանդարտ խղճով մաքուր ,
 Սուրբ հաւատոց զէնքով ամուր
 Կապուած զինուած և զարդարուած՝
 Անվախ յուսով՝ ի Տէր Աստուած ,
 Պատրաստ կեցած ի Ժամ մահուն
 Եւ փոխեցան յանմահութիւնն :
 Նախանձեղի է անոնց բախտ ,
 Կեանքն երջանիկ , անցաւ , անախտ :
 Անոնց համար՝ ոչ արտասուք
 Եւ ոչ երկայն վայելէ սուգ ,
 Այլ սուրբ և հեղ ցաւ սիրելէաց՝
 Որք դեռ մընան յերկրիս վըշտաց ,
 Թէ էրբ անոնց սիրտի հասնին՝
 Որոնց կապուած էր սըրտերնին .
 Ե՛րբ այս ձեղքած սիրտ վերաւոր
 Պիտի գըտնէ զիր կէս կըտոր ,
 Զայն՝ որոյ հետ թէ ցաւ թէ սէր
 Ըղգաց կըրեց շատ տարիներ ,
 Եւ հիմ՝ անկարծ իրմէ թըռաւ ,
 Թըռաւ գընաց ու այլ չգարձաւ :

Ո՛չ մահ , ոչ կեանքն է ցաւալի ,
 Այլ բաժանուումն անդառնալի :
 Բայց աշխարհքիս օրէնք է ալ ,
 Մէկմէկ հոս գալ մէկմէկ երթալ .
 Հարկ է և ձեզ , ո՛վ սիրելիք ,
 Որ մէկմէկէ որչափ սիրուիք՝
 Հարկ է դարձեալ թողուլ զերար
 Մէկն յայս մէկն յայն մընալ աշխարհ :
 Բայց մի՛ խուովիս մի՛ նեղանաս
 Դուն՝ որ երկրիս վըրայ մընաս ,
 Թէ վերուցին առին տարին
 Եւ այլ չբերեն քու սիրելին . . .
 Ո՛հ , մի՛ այգալէս մի՛ լար անյոյս ,
 Նայէ ՚ի վեր յերկնից ՚ի լոյս .
 Այդ կապուտակ ամպէն ի վեր
 Ժըպտի սըրտիդ սիրոյն ընկեր .
 Մէջ երկուքիդ ի՛նչ է արգել ,
 Բայց թէ երկու աչքի թարթեւ .
 Կարճ ժամանակ մը՝ որ շուտով
 Եւ անդադար թեւ թօթուելով
 Կ'առնու տանի զքեզ այլ յանդին՝
 Ուր նախ հասաւ քու սիրելին : . . .
 Արդ , չի՛ վայլէր հոգալ սրգալ
 Եւ անձարակ տըրտմիւլ ու լալ .
 Հասպա նայիւլ քաջահաւատ
 Եւ պատրաստել սիրտ անարատ ,
 Որ անարգելք՝ էրբ ժամըն գայ՝
 Առ ձյմարիտ սէրն իւր երթայ ,
 Առ նոյն իրեն ստեղծողն Աստուած՝
 Ուր կը ժողվին հոգիք մաքրած :

Եւ աւելի սիրով վառ վառ
 Քան թէ յերկրի՝ խառնին ի սպառ։...
 Այսու վառեալ սըրտով և էս,
 Ո՛վ լըծակիցդ իմ սրտակէս,
 Հօս յապահով ծոց Արարչիս՝
 Մընամ քեզի, ո՛վ սիրելիս.
 Յիս վեր նայէ, ո՛վ իմ Սոփի,
 Որ այդ տըրտմած սիրտդ ըսփոփի։...
 Թէ կու յիշես այն տարիներ՝
 Ձոր անցուցինք յերարու սէր,
 Կրելով լըռիկ ամէն դիպուած
 Ձոր սահմանեց մեզի Աստուած,
 Փարատելով համբերութեամբ
 Ամէն տեսակ մըրըրկաց ամբ,
 Յիշէ որ յեռ այն ամենուն
 Հարկ էր որ դար փորձանք մահուն.
 Բայց յիշէ զայս, այլ միշտ յիշէ՝
 Որ չըկայ կեանք մ՝որ շատ քըշէ.
 Եւ թէ այս կարճ կեանքէս ետեւ
 Անմահութեան ծագի արև,
 Եւ բանայ նոր ու մեծ աշխարհ՝
 Ամէն բարեօք լիակատար,
 Որուն՝ ամէն երանելիք
 Փափագէին ու առաքինիք:
 Զայս փափաքէ և դու վայլէլ,
 Եւ ըզփեսայդ նորէն գըտնել
 Հօն կու գըտնես շուտով՝ ինչ որ
 Ձի կըրնար տալ կեանքն անցաւոր.
 Ինչ որ բարի է ճշմարիտ՝
 Հօն, միայն հօն գըտնէ հոգիդ:

Հօն արդ նայէ, ո՛վ իմ Սոփի,
 Որ տըրտմած սիրտդ այլ ըսփոփի:
 Քեզ՝ և ամէն զաւակներնուս
 Մընիթարանք ըլլայ Յիսուս,
 Որ ճշմարիտ կեանք է և յոյս
 Եւ սեւ սըրտի ծագէ սուրբ լոյս:
 Այսու յուսով ապրիք մընաք
 Մինչև որ դայ ձեր ժամանակ,
 Եւ զամէնքնիս այլ ժողովէ
 Ուր որ միայն կեանքն ապահով է,
 Հօս, ուր ստեղծողն Աստուած մեր կայ
 Եւ յաւիտեանս հետ մեր մընայ:

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐԻՔ

Ա.

Հանգչին հեզիկ թեթեւ նշխարք
 Որոց ի կեանս ելով եղբարք՝
 Մին քառամեայ, միւս տարեւոր,
 Իբրու բարւոյ նախանձաւոր
 Հնդետասան յաւուրց չըջան
 Ձհեա իրերաց յերկրիս շեջան.
 Յարեւմտից՝ յիսին յարեւելս
 Փայլահնաձոյլք գործեալ վերելս,
 Ճախրել յանմեղ մանկանցն երամ,
 Սիրունքն Երոշարդ շՈսկար Երաւ.
 Զորս ի միում աստ տապանի՝
 Ողբան ծընողք, հաւն եւ հանի:

1869

Բ

Ըղբայրու թիւն եւ դառնութիւն հիմենեաց՝
 Զոր ոչ երկայն կենօք յերկարս փորձեաց,
 Աղէկիզեալ որդւոյն անձկաւ՝ աստ ելիք
 Տիկին Գլիչեան ձեպէճեանց դուստրը մուլիկ:

14 Մայիս 1866

Գ

Գէորգեայ Հիւրմիշզ կին եւ վաղ այրի
 Հանապաղ հոգովք ի սերոյն խայրի
 Ի խնամ զուսկացն՝ յանոյշ տաղնապի՝
 Եկեաց եւ հանդեաւ Տիկին Սրապի,
 Վաթսունեւ հինգամ յերկրի աստպանդուխտ,
 Յայս պարուրեալ վէժ՝ յորդւոցն յանըյծ
 ուխտ:

8 Օգոստ 1876

Դ

Դուստր աննըման, անգին զաւակ ծընողաց,
 Ըզմայլելի պատկեր ամէն տեսողաց,
 Ըզգաստ, պարկէշտ ըզգոյշ անոյշ հեղ կուսան
 Փոխադրեցաւ յետ գարնայնոյ մետասան՝
 Ի Հէքիմեան տոհմէ՝ յերկնից բուրաստան
 Ոսկեբողբոջ կոկոն Լուսնակ Շահրխատան,
 Համբերակիր յերկար ցաւոցն ի կըտուտ
 Յառեալ ի խաջ՝ ժըպտէր ընդ մահ մօտալուտ.
 Արդ ընդ վշտաց զոր աստ կրեցեր երէք ամ.
 Եւսպատիկ անդ զուարճացիր յամբրամ:

(Ծն. 15 ապրիլ, 1864. † 27 յանուար 1875.)

Ե

Սուգ մեծ, սեր անբաւաջափ, ով անցորդ,
 Ծածկի յայս վէժ, Լուչեակ Չառնեակ օրիորդ.

Բիւզանդաբոյս բողբոջ բեկեալ ի Կորկիւր •
 Փարեղի բնոյթ եւ երեւոյթ շնորհաբեր •
 Լըսէ յանվերջ շառաք ալեացս եւ ծըփանս
 Ըզմտամուռնչ գորովաբին հառաչանս
 Համակարիք եղբօրն եւ քեռ սրտագող •
 Որք յաւանդել զհողն ընտանի յօտար հող՝
 Յամէն պայծառ ծաղիկ յամէն արշաղոյս
 Զիւրբանց Լուցեայ զնընեն զօգի եւ զայտ կոյս :

(Ծն . յուլ . 1849 . † 14 ապրիլ 1880 .)

Զ

Յաստուածային կառուցեալս էր զակն հոգւոյս
 Ի Խոտեւջուր յիմ հայրենեացս ետու խոյս
 Հայր Սրապիտն Պաշրիս , ընտրեալ զանձուկ
 կեանս

Յանդուռնչս Հանդրին Մըխիթարայ յանքոյթ
 վանս ,

Եւ առաքեալ նաւթձեւ զաւետըս Փրկչին
 Հալածանօք հանդերձ հարի սպաս խաչին •
 Յանդըս հոգւոց վաստակեալ ամն երեսուն
 կեցեալ եօթնիցըս մետասան յերկրին չուն ,
 Ի հուսկնորին հանգուցի զհողս յայսմ անկեան
 Յուսով Հաստչիս հոգեզարթոյցն յարութէ :
 Երկըրպագուք աստուածակիր Նըշանիս՝
 Սուրբ աղօթիւք միացարուք ի սմա 'նդ իս :

16 Նոյեմբ 1858

Է

Ի հայրենեացն ժգեհք յօժարք յանխուլ կղզիս
 Ի սպաս Փրկչին , Մօրըն կուսիւ Հայ ազգիս ,
 Ուր միաբան վաստակեցին՝ հանգչին և անդ
 Հարք եւ Եղբարք Մխիթարեանք յոյս յանվը
 կանք •

Յարգիտանալ մահահալած կենացն աւուր
 Նորագիտակ զուգապարել լուսափետուր :

1873

Ը

Սնմանի մանուկ Յուսիփ Հեքիմ աստ ի նինջ
 Պատրեալ զերկիր՝ ճախրէ յերկնից լոյս ան
 ջննջ :

1856

Թ

Ընդ զուգանուանս և զուգաբաղդ սըրաթև
 Եւ զիս Յովսէփի Նուռն ընկալ սուրբ Խաչ ընդ
 քև :

Ժ

Լազարովիչ տոհմին ըստեղն յետամնաց
 Աստ Սրբունի օրիորդ սպասէ նոր կենաց •

(Ծն . 1803 . † 1872 .)

ԺԱ.

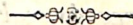
Հայապատուհաստ իտալուհի հարսըն նոր
Անտոնիա կայ ծաղկընկէց աստանոր:

ԺԲ

Հաւտա՛, ո՛վ Իհտող, որ հանդէս այս աեղ
Կոյս մի բաղմաշնորհ, ըզգօն, քաղցր, անմեղ.
Քրսան եւ երկու տարւօք ծաղկազարդ
Թոռմեցաւ չքնաղըն քան զամէն վարդ.
ԳըթուԹեան Հրեշտակն ընդ մահու գահճին
Եօթն ամիս վիճեց վերայ խեղճ մահճին.
Մտտ ցաւեր նա կրեց, եւ քան զամէն ցաւ՝
Չհարազատաց սէր մօր կըսկիծն անբաւ.
Ըզգաց որ չէք ճար, սուտ է աստեհուոր,
Անվախ եւ անլաց խրփեց զաչքն աղուոր:..
Ա՛հ, ի՛նչպէս Թըռաւ հեզիկ եւ փափուկ
Տատրակիկ դատրիկ իմ Սարեն — Թազոշի:
Թըռար դու յերկրէս, այլ ո՛չ ի մօրէդ,
Որոյ սիրտ հիւսուած քո սուրբ Թեւերէդ,
Թէ չուժեր չուզեր ըզքեղ վար բերել,
Այլ կըրնաս դու զնա քեզն վերբերել:
Արդ ուր քու պարկեշտ նշխարքդ ամփոփի՛
Հօն հոգաց իր խորն այլ մայր քո Սփի.
Իսկ դու հոգւոյդ քով հոգա՛ ինձ խորան,
Ո՛հ, դուստր իմ անգին... Դադրէ սիրտ, բերան:

ԲԱՆՔ ՊԱՆԴԻՍԻ

Ա.

Մէն միայնակ կամ ես անոք անոքիկ,
Եւ կեալ մեկնակ անընկեր՝ մահ է սաստիկ.
Ոչ կամիմ կեալ միայն, հերձու՛մ զիս ինքնին
Ի սըրտաբեկ սուսեր՝ դործիմ ես կրկին.
Երկու երեսք ի Թաղճագինըս դիմի,
Լարք տիրաձայնք Էրկու՝ ի նոյն քընար մի:
Որպէս յունայն յաննաւագնաց ովկէան
Իջեալ հիւսսի Թոպէ զալիս անսահման,
Եւ չէք որ անդ ըզբօսնու, չէք որ պակչի,
Այլ ովկէան ընդ ովկէան մարարնչի.
Կամ փոթորիկ Թափառական ընդ այերս
Կարկառեւո՛ւլ քարակառուր յապալերս՝
Ընդ դաշարեալ սեւապարոյր լայն շըրթունս
Գոռայցէ՛ն դգէմ ապառաժից ձայնս անհունս,
Եւ ձայնքն ընդ օդն արձակավայր հընչիցին,
Եւ արձագանքք ըզհետ անդրէն ոչ դարձցին.
Ոչ բարձրաձաղկք անդ կըքիցին ծեր կատարք

Օգայածիկ հաւուց տընակք օգապարք:
 Ոչ ի սորոց անդ սարսիցեն ձադք արծուեաց,
 Ուր ոչ գուցէ եւ նըշմարիկ մի կենաց:
 Ոչ վայրենոյ մամուոյ արկեալ խիղթս անդէն
 Եւ ոչ փոշեակ խըլըրտիցի 'մերկ վիմէն,
 Այլ վայրապար գուպարելով հողմոց գոռ
 Հարկանիցին ընդ հողանին չոր կոշկոռ:
 Այսպէս յունայն սըրտիս ու ի լայն ասպարէզ
 Հողմուռք կըրից եւեթ հընչին գեղադէզ:
 Եւ չիք քան զինքն որ կրկնիցէ արձագանդք,
 Յորմէ ելիննախ' անդ դառնան եւ հուսկ վանդք:
 Ես իմ լսեմ' ձայնիս եւ ոչ խաղաղիմ,
 Լեզու կամ ունկն օտար խնդրեմ մըտերիմ:
 Եւ մըտերիմ չիք ինձ, ինձ չիք աստ ծանօթ:
 Ո՛հ, պանդուխտ եմ ես յերկիր անծանօթ:..

Բ

Անծանօթից ինձ հանդիպեալ եւ ասեն, [ցեն:-
 Ողջոյն ընդ քեզ պանդուխտ, զիսրդ վայրքս իւ
 Է՛հ, պանդըխտի մի տայք ողջոյն, զի ոչ է:
 Ձայն ողջունիդ առ ունկն իմ՝ զօգ լոկ հընչէ:
 Ոչ ինչ գիտեմ ես ըզվայրաց կերպարան,
 Բայց զի օտարք եւ հայրենեացս աննըման:
 Ողջոյն, ո՛հ, այն ողջոյն՝ զոր տան սիրելիք:
 Վայր՝ այն եւեթ վայր՝ որ կոչին հայրենիք:
 Այն ողջոյն՝ գեղ է սըրտի՛ ցօղ զովարար,
 Որ ըզտրտմեալս խռնէ ծաղկունն խիկ գալար:
 Իսկ այս ողջոյնք՝ այնքան դառնիք աստանօր,
 Որ զսիշատակ հին ողջունից բերեն նոր:

Բերեն ըզյուշ ողջունատու սիրելեաց,
 Այլ ո՛հ, զվայելս նոցուն ո՛չ, ո՛չ զհայրենեաց:
 Ա՛հ. պանդըխտի ողջոյն մի տայք, մի ասեք,
 Մի զսիրտ յարեան իւր թաթաւեալ տասպալէք,
 Եթէ չիցէ չըւառին լուր հայրենի,
 Թող յիշատակն անգամ յանյուշ հարկանի:
 Յօտար երկրիս՝ ո՛չ, չըկամիմ՝ ես ողջոյն,
 Մինչեւ լըսեմ զայն յիմ երկրիս երկնագոյն:

Գ

Ի Ղ Զ Ք

Խըրեալ ի խորշ մ՝ առանդական համատարած
 անդընդոց,
 Հազար հրասախ յիմ հարենեացս հեռի՝ լենիմ
 ծովակոծ,
 Հողմուռք, հողմուռք ի ծաղկաձեմըս զիս ա-
 փանց կորզեցին
 Եւ յանդալար ի ծըխամած ի փոշեշունչ վայրս
 արկին:
 Հողմըն հընչէր քերեալ զերկնաւ, թէ եւ,
 բարձուստ է հրամանս,
 Եւ սօսափմամբն հողաթեւեալ եհան հասոյց
 յայս սահմանս:
 Սահման՝ որ հուսկ եւ անդրագոյն Թուրքայ
 թըւի պանդըխտիս:
 Յիմ ծանօթիցըս զուրկ՝ ո՛ր շահ թէ ի կեն-
 դրոն կամ երկրիս:

Ո՛չ ահա կեամս ի քաղաքի բազմամարդուս՝
 քան զհամայն,
 Բիւրբ յաջմէ բիւրբ եւ յահեկէ, և ես մընամ՝
 մէն միայն.
 Սիրտ սիրաբաւ՝ յազամանախն իւր գըզըւ-
 ղեալ գըղեկէն՝
 Ոչ գըտանէ իւր իջեան եւ յաբքունիս ոսկե-
 ղէն.
 Պանդըխտարան է նըմա վայր՝ որ չէն իւր վայր
 ընդասուն,
 Թէսկէտ ի գահ հանես՝ վաղէ խոնարհ ի կէան
 իւր սիրուն.
 Երբ զիւր բընիկ թողու՝ նդ թիկունս՝ մէն քայլ
 թըւի մըզոն բիւր,
 Երբ յիւր բընիկըն գէմ՝ գընէ՝ քայլ մի հաշուէ
 զմըզոնս իւր.
 Իսկ յապառուս թէ ի հարկէ ստիպիցի կալ
 գընայ,
 Աւանդ, անդ ոչ եւս չափ, այլ կիւք անբաւք. ի
 մահ առնու զկայ:
 Յայսգոյն կըրից ես ծանրացեալ յովկիանու
 նըստիմ դուրս,
 Բերան կընքեալ, եւ չըգիտեմ՝ հառաջանքս
 յոր հընչին դուրս.
 Աչք իմ ճապալ յալիս բազումս՝ որ յար սա-
 հին առ ինեւ՝
 Հանգոյն խամրեալ խոտոց՝ խոպք խոպք գըլ-
 խոյս կոծին հողմաթեւ.
 Ծով ի վերայ ծովուս մեծի ծաւալեալ սիրտըս
 կապոյտ՝

Ի մաղձայոյզ թուխ մըկանունս կոծէ զեզերս
 շըրջապտոյտ.
 Կամ յիմ տեղին ասէ երթամ, կամ թէ բերեմ՝
 զիմնըն աստ.
 Եւ զուր խոնջեալ յինքն ուրբի որպէս ան-
 հողմն առաքաստ:
 Իսկ դո՛ւ, հողմիկ, երկնահրաման աստուա-
 ծաշունչ՝ իբր ասիս
 Ե՛րբ յայց ելեալ յամպոց պարզից՝ ե՛րբ միւս
 անգամ հընչես յիս.
 Ե՛րբ յանբընուստ կորզեալ վայրաց՝ տանիս ի
 քաղցրն իմ բընիկ.
 Ե՛րբ հանգիպեալ իմ ծանօթիցս՝ ոչ եւս եղեց
 միայնիկ:
 Ա՛հ, մըարդեօք տեսից գարձեալ ըզհող եւ ջուր
 հայրենին.
 Ընթասցի՛ր ոտն ի հետսըն վարժ, եւ ձեռք ընդ
 դուռն իմ հարցի՛ն.
 Տեսից հեռուստ ըզպատուհան երանաւէտ սե-
 նեկիս,
 Կարկառեցից՝ ձեռն ի ծաղկունս՝ զոր եւ ան-
 տուստ դիտէիս.
 Տեսից արդեօք հեռուստ յիմ կոյս վազվազել
 զիմ սիրեղիս,
 Եւ արտասուէք յարտասուս, խինդ առ խինդ
 հասից յանձկալիս:.....

Գ

Պ Ա Ր Տ Է Չ Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ե Ա Յ

Ուստի այս ձայն քաղցր ու ասպառուժ.
 Ասէ. Պանդուխտ, աւետիս քեզ,
 Գարուն եհաս երկրի մերում,
 Ե՛կ եւ իջու՛ք մէք ի պարտէզ:
 Ըզմէ՛ խռովէք զայր մ՛անաշխարհ,
 Եւ հիմ՛ ձայնէք ձայնս աղէկեղ
 Առ բացական անմըխիթար,
 Թէ՛ է՛կ իջու՛ք մէք ի պարտէզ:
 Ո՛հ, սըրտառուչ ձայնիդ ի լուր
 Յիշեցի զվայրս եւ զանցեալ ամս,
 Յոյց բացական նըստեալ աըխուր՝
 Քամեմ արսօսըր դառնահամս.
 Եւ յիշեցի զբասան երջանիկ՝
 Զոր ճանաչէ վըխպեանն եւեթ.
 Եւ յիշեցի զքաղցր իմ գրախտիկ,
 Զամէն ցաւոցըս սեթեւեթ:
 Ո՛հ, երանի՛ որոց ի տան
 Ու ի հայրենին կան ասպարէզ,
 Ոյք կարկառին ընդ պատուհան,
 Եւ իջանեն յիւրեանց պարտէզ:
 Զի՛նչ քաղցրագոյն, զի՛նչ ցանկալի
 Է՛ մահացու, գուցէ բնաւ,
 Քան թէ՛ գըտեալ զոք սիրելի՝
 Ասեւ իջու՛ք մէք ի պարտէզ:

Զի՛նչ հեշտին է ճանապարհ
 Որ ի դալարս անդըր տանի.
 Զխաբի երբեք անդ քարշապար
 Եւ բիւր շըրջեալ ոչ ափսանի.
 Անդ օդք ազտօք շընչին ազատ,
 Եւ օշարակ կենսանորոգ
 Արբուցանեն քեզ անընդհատ
 Քոյնատունկ ծաղկանց բուրբ.
 Դրախտին վայելք, վայելք գրախտին
 Ահաւաղիկ կայ քեզ անդէն,
 Բարձեալ եւ ահ մահու տընկին,
 Օձին շաւեղ խըցեալ անդէն:
 Ի հաշտ ամպոց անդ քեզ աղբիւր
 Զօնէ բաժակ ընդ երեկոյս
 Մատըռուակել ըղմարգաց հիւր
 Զերփինունակ ծաղկանցըր բոյլ.
 Անդ մայրաբար արկեալ խընամ
 Մերձիս ի ծիլս եւ ի ծաղկունս,
 Իբր յաղարծի մատաղերամ
 Դարմանելով ըզմէն պըտկունս.
 Զումըն կանգնես յիւրըն նեցուկ՝
 Թէ սարսեցոյց ինչ հողմ կայտառ,
 Զայլում սըրբես խիտ տերեւուկ
 Զի տեսցէ ՚նդ այգն արեւ պոյծառ:
 Անդ զանազան տիպք եւ հասակք
 Եւ բոյր եւ երփն եւ ձեւք պէսպէս՝
 Զդեղեալ ի քեզ հեշտ անուշակ,
 Ըղթաղծաղինս ոչ յիշեսցես.
 Յայս քո վայելս ու ի հայրենեաց
 Զայն ածիցես սիրելոյ քում,

Թէ անց ճըմեռն եւ անձրեւած ,
 Ծաղիկ բուսաւ յերկրի մերուսմ .
 Հաս ժամանակ յատանելոյ .
 Զայն տատրակի լու եղեւ մեղ ,
 Ետուն ըզհոտ գընդակք որթոյ .
 Ե՛կ եւ իջցուք մէք ի պարտէզ :
 Ո՛հ , զի՛ անորժ զի՛ եւ արխուր
 Հընչէ հեռուստ հրակերդ այդ յիս .
 Յիս որ անվայրս եմ թաքթաքուր
 Եւ չուրջ ունիմ ցուրտ ամայիս :
 Զըմեռն աստի չկամի չըւեւ
 Եւ յար ամբոխ խըժից օդոց .
 Ծուխ եւ փոշի աստ յելեւել
 Ունի զքնութիւն համակ ի կոծ :
 Երկիր յոր կամ՝ չէ հայրենիք .
 Զըկայ ծաղիկ աստ , չըկայ սէզ .
 Զըկան ընկերք ինձ ցանկալիք
 Ասել իջցուք մէք ի պարտէզ .
 Բայց էն եւ աստ էն ինչ մարմանդք ,
 Երեւին իմըն եւ ծաղկունք ,
 Այլ երկաթի զնոքօք կան բանդք ,
 Զըրկեալ են աչք , զըրկեալ ուրնդունք .
 Եւ ատեցի ես ըզնոսին .
 Զիմ հայրենեաց վայրին ծաղիկ
 Ընտրեմ սիրով քան զհոյս անգին՝
 Զոր աստ գըգուէն դարպասք շէրմիկ .
 Զիմ հայրենի սօսուն սաղարթ
 Ես մեծարեմ՝ քան սիգանաղ
 Յալապաստրի տընկեալն աստ վարդ ,
 Քան մըրտենի՝ դոյն աննըւաղ .

Զ'անդ առաթուր կոխեալ տերեւ
 Յանկամ խամրեալ գըլխոյս իմ հիւս ,
 Զաստ ջովացեալս ի լոյս ու արեւ
 Զբտանիմ մերձ իսկ ճակատուս : . . .
 Ո՛վ , որք ի տան իմ հայրենուջ
 Ճեմիք յայդուն կամ ընդ երեկս
 Ի ծաղկաձեմն յայն դալարուջ ,
 Ու ասէք՝ իջցուք մէք ի պարտէզ ,
 Ծիղ մ'ի ծաղկանց տուք իմ գրախտին ,
 Հոտոտեցայց հոտ հայրենի .
 Խունկ հայրենեաց տուք պանդըխտին՝
 Զի տարաչխարհ մի մեռանի :

Ե

ՎԻՆԴՍՈՐ ԴՂԵՍԿ

Ահա գըղեակն այն որձաքար հինն է բըլուր
 Յորմէ հընչէ յալիս հրաման աշխարհալուր...
 Եւ էս անցի 'նդ ոսկեձեղուն յարկօքն այսօր,
 Տեսի զանքոյլին ապարանից եւ ճոխ Վինդսոր,
 Ըզփարազանց Բրիտանիոյ պատկերս յորմունս
 Մերթ մանկաձեւս, մերթ արքաշուք տեսի
 յարբունս.
 Տեսի զգահլեճս՝ ուր բազմեցան յատեան՝ դից
 պէս,
 Ուր ցայգական տօնք, ցերեկի վըսեմ հանդէս.
 Ուր փառք, զաւելչտ, սէր, մահացուց կարծե-
 ցեալ բաստք՝
 Կարծեցուցին վայր մի զնոստ յանմահ էրաստ.
 Տեսի զհեշտոցս՝ յորում զաշխարհ մոռանային,
 Եւ զարթուցեալք՝ դարձեալ ըզլծադս որոնէին.
 Առ սընարիւբըն կախ տեսի զէնս յաղթաբերս,
 Որք գաշնակիցք ոսկւոյ՝ կալան զերկրի եզերս...
 Ձեռն է ճակատ հարեալ՝ է վեհն իջի տաճար.
 Եւ հիացեալ մինչ կայի 'նդ գործ ձեռին ճար-
 տար,
 [զլ'նչ այս
 Արկի խոնարհ զաչըս նուաղեալս... բաճէ,
 Ի կըճասալ գետնի ու է խորըս մերձակայս...
 Երկր'մք անշարժք եւ մահարձանք թադաւու-
 րաց,

Որք է գահոյսն անդ ցուցին՝ ու սստ ծածկեն
 ըզփառս.
 Եւ մինչ որդեքն հըրճուեալք՝ է սրահս անդ է
 պար դան,
 Սոքա 'նդ վիմօքս անայցեւուք անյարիբք կան...
 Այս է ուրեմն եւ ծովու տեարց յերկրի պայ-
 ման.
 Խընդաւ պարել առ վայր մ՝ ապա դընիլ կոխան.
 Թողուլ այլոց ըզլծադ, ըզշուք, ըզսէր եւ
 կեանս,
 Նըկարել յորմն ու անհետ լինել է լուռ տա-
 պանս...
 Ո՛հ, եւ Վինդսոր պանդըխտարան արքայ մարդ-
 կան,
 Ես զլ՝ կոծիմ, թ՝աստ հայրենիք ումէք չըկան :

Ի ՀՈՎՆ ՀՈՎՏԻՆ Հ**

Յիշատակաւ բարեաց աւուրց
 Որք ի կենացըս մաղապուրծ
 Անցեալ գնացին ու այլ չըդառնան,
 Թողեալ լոկ հետըս տըխրութեան,
 Յիշատակաւ իմ սիրեւեաց
 Եւ հեռացեալըս հայրենեաց,
 Սիրտըս խոցեալ ի խուն խըղիս՝
 Նըստէր ի սուգ եւ ի լալիս.
 Ծուխըն մերձ էր, մեգըն շուրջ էր,
 Եւ մըխիթար ինձ ոչ ոք չէր:...

Յանկարծ հարաւ ընդ պատուհան
 Թեւեկ հողմոյ թափառական.
 Բացի փութով էս զապիկիս, ..
 Սիրտըս ծըփաց, ծըփաց ոգիս.
 Հոյն ի հովտէն վայրաժափին
 Ըղծայր թեւոցն եհար ինքնին,
 Ծայրիւ թեւոցն հոյն հար սըրտիս
 Ու ի ձեմարան իւր ձըգեաց զիս:
 Օրհնեալ էցէ հովիկն հովտիս
 Որ դիւր դընէ ցաւոց սըրտիս:
 Եւ ցաւք սըրտիս էին բիւր բիւր
 Եւ ոչ ուստեք հըպէր յիս դիւր
 Փոքըր միւս եւս մոռանայի
 Թէ ընաւ աշխարհ չէ ամայի

Ո՛հ, թէ հողմոյն հասեալ յիս չէր,
 Կարծեմ վասն իմ վըճարեալ էր:...

Օրհնեալ էցէ հովիկն հովտիս
 Որ կեանս եբեր իմոյ սըրտիս:
 Հարեալ հովոյն սեւաւս երեսաց
 Ի գեղեցիկ յայս վայր էած:...

Ո՛հ, այս ո՞րքան ժամանակ անց
 Եւ չէր դիպեալ ինձ հոտ բուրմանց.
 Չէի տեսեալ զնութեան դէմս
 Եւ ոչ մարմանդըս ծաղկաձեմս.
 Չըմենն եւեթ էր շուրջ զինեւ
 Եւ կիսակոյր հայէր արեւ,
 Աւերակ մեծ շուրջըս թըւէր,
 Ու էս ի միջին՝ դէմք կիսաւեր.
 Աւուրք յաւուրս յաւելուին
 Յաւք ըղցաւօքըս կուտէին.
 Եւ ծանրացեալ սիրտըս թընդայր
 Եւ տապալէր յերկիր ի վայր:...

Օրհնեալ էցէ հովիկն հովտիս
 Որ ցուպ եղեւ անկեալ սըրտիս:
 Ահա հովիտս աստ ծաւալի,
 Ահա դաշտակըս ծաղկալի,
 Եւ հորիզոնս ահա նոգարձակ
 Որ յուշ առնէ զմն հայրենեակ:...

Ա՛հ հայրենիք, այդքան հեռի
 Ձիա՞րդ իսկ կեամ յօտարս երկրի.
 Ա՛հ, էր չունիմ վարաղաթեւս
 Դառնալ ի քեզ՝ յօգըս թեթեւս.
 Է՞ր չունիմ աչըս քաջասուր
 Առնել զլուրտս հերձակըտուր,

Զանց արարեալ շուրջանակի:
 Զըկտիլ պըշնուլ անդր ուղղակի՝
 Ուր իմ տընակ, ուր իմ բընիկ,
 Անդր՝ յորմէ կամ բացընկեցիկ-
 Տեսանել գամ մի զսիրելիս,
 Եւ հաստատել զգէլեալ աղիս-
 Ըզսիրելիսն իմ տեսանել
 Եւ ապա կեալ կամ մեռանել...

Այլ հորիզոնս թաքցի յինէն,
 Արտասուբ յաչս իմ դարձ առնէն...
 Մի մի, եկ հողմ իմ անուշիկ
 Ե՛կ սըրբեա զաչքս նըւաղիկ-
 Զէ չէ այս վայր՝ վայր արտասուեաց
 Շատ իսկ այլուր ես եկի՝ լաց-
 Ե՛կ եկ հովիկ հեղահամբոյր
 Բարձ զարտասուեացըս վարագոյր-
 Բայ բայ զտէկունքս անդրէն ի լոյս,
 Ուրախարար մատո խրախոյս:
 Օրհնեալ եցես հովիկ հովտիս
 Որ սըրբես աչս արտասուեալիս:

Օ՛ն, աչք եւ սիրտ իմ վերամբարձ
 Բարձող հողմոյդ երգեցից վարձ-
 Ո՛չ, ո՛չ ես դու շունչ մի նանիր
 Կամ վայրասպար օդոյ թըրթիւ-
 Ըղբեղ՝ առ սիրտ իմ տուրհանդակ
 Զով զով փըչէ հրաշունչ հրեշտակ-
 Ծայր քո առեալ յանծայր ծովէն
 Եւ վերջբդ ի խոր հովտաց ծոցէն,
 Նաղիս չըրթամբ յայերս ի վեր,
 Շըշունջդ անոյշ է իբրեւ սէր:

Յորժամ ի ծառըս սաղարթուն
 Թեւածելով սուսփես դուն,
 Զըգիտեմ զի՛նչ գայ ինձ անտի
 Որ սիրտս անգուլ վեր վեր թընդի,
 Յորժամ իջեալ սըփուիս յովիտ՝
 Ծաւալի զհետ քո եւ իմ սիրտ-
 Եւ յորժամ շունչդ առհասարակ
 Աղչէ ի ծառ ու ի ջուր ու ի մարդ,
 Եւ շարժիլ դաշտն ալեաց նըման
 Եւ շառագեւորդ յօգըս ծըփան,
 Յայնժամ սփուի՝ նդ քեզ սիրտս ըսփիւռ,
 Լինի զգացուած մի՛ կիրքըս բիւր-
 Կէս մահացու եւ կէս անմահ
 Ես յերջանիկն այն թըլիմ պահ-
 Թէ չեմ յերկինս՝ չեմ եւ յերկրի
 Այլ իբր ի կայս միջավայրի-
 Թըլիմ յաւուրս յամս առաջն
 Այլ եւ հասեալ յեղը ապառնին-
 Ի տեսուլթիւնս իմըն մըխիմ՝
 Զոր թարգմանել ի բան չունիմ-
 Քանզի յանկարծ լըուէ քո ձայն
 Եւ ես գտանիմ դարձեալ ունայն-
 Այլ դու օրհնեալ հովիկ հովտիս
 Որ դիւր դընես ցաւոց սըրտիս:
 Արդ եկ հովիկ, միշտ՝ իբր այժմիկ
 Սիրուն սարսմամբ ճօճա՛ թեւելի,
 Փարեաց զինեւ շըրջաբոլոր
 Խօսեաց շըրթամբդ ոլոր ոլոր-
 Խօսեաց, զի կայ քո սուրբ պատգամ,
 Ոչ մըտառեմ, այլ պատկառ կամ:

Ո՛հ երկնաշունչ խօսեաց հողմիկ,
Առ երկրամածս անկեալ սըրտիկ,
Խօսեաց մի հող մի վանդ սըրտիս,
Ու ահա սըրբի սեւեալ ըսպիս,
Ըսպիս սըրբի եւ ողջանամ,
Ու ոչ մեռանիմ ես տարածամ:...

Ահա սըրտիկն իմ առեալ հով
Թեթեւացաւ լին այն ցաւով:
Ահա բառնայ զքօղ սեւասուգ
Եւ ցամաքին յաչս արտասուք:
Պանդըխտուածիւնս ահա մեղմի
Եւ գիւրանամ գէթ առ վայր մի:
Օրհնեալ օրհնեալ հովիկն հովտիս
Որ հեշտ եբեր ցաւոց սըրտիս:
Օրհնեալ օրհնեալ հրեշտակն հողմոց:
Որ գիւր փրչեաց սըրտիս ցաւոց:
Օրհնեալ օրհնեալ դուր Սրարչիս
Որ այց հողմոյն արար սըրտիս:

Է

Ի ՍՈՒԻՆՉ ՍՐԸՆԳԻՆ

ՅԱբեթնի տարագիր
Դեգերելով սըգակիր՝
Ելի երբեմն ի հովիտ
Խորհրդափոծ խառվամիտ:
Գարուն սրփռեալ հաւասար
Ծաղիլունք յեռեալ ի դալար,
Հովանային ծառք թանձրոսս
Եւ ի նոսին հողմն ընդոսս:
Անդ առ սակաւ սակաւիկ
Իմ կիրք եղեալ խաղաղիկ,
Նըստեալ ընդ լայն մի ծառով:
Ծըծէի զհողմնն զով զով:
Ու ահա յանկարծ ձայն հրեւեաց
Եւ սիրտս ի նոյն վեր վազեաց:
Սաինչ սըրընգի էր որ գայր
Եւ ի հովտին զօրանայր:
Ու առեալ սանէր զիս ընդ իւր
Ջրգեալ բըլբոյ ի բըլբօր:
Գերերկրեայ իմն թըւէր,
Իսպառ ըզսիրա իմ թովէր:
Հընչէր սըրինգն այն հոյլ հոյլ:
Գեւայր զաղես իմ թոյլ թոյլ:
Շըրջան յարձակ վայրն առնայր
Եւ յիս բախէր զիւր պարոյր:

Եւ առ յետինն իւր խոնջ վանդ՝
 Յինէն կրկնիւր արձադանդք։
 Երբ նա հակիրճ մի հընչէր՝
 Ի սըրտէս ինչ մի թըւչէր .
 Եւ երբ փըչէր մեծողըր
 Յառհասարակն ընդ ոլըրտ՝
 Խաղ ըստ խաղէ ներդաշնակ
 Չայնս յերիւրեալ գերուհնակ,
 Եւ յանհաս իմն յելէեւէջ
 Կախեալ յերկնի ու երկրի մէջ,
 Իմ սիրտ ոչ եւս էր ի ծոց,
 Այլ ի հովտին թաւալոց .
 Մինչեւ խոնջեալ ինքն համայն
 Ապաստանէր ՚ի սրինգն այն .
 Ի նոյն բաղմէր անմեկին
 Եւ շուրջ յածէր ընդ նըմին .
 Ի սրընգին էջս անդր ի ձոր՝
 Սիրտս իջանէր յանդուհ խոր .
 Ի սրընգին ելս անդր ՚ի վեր
 Սիրտ իմ յարփի ժամանէր .
 Իմ սիրտն ի փող այն սրընգին
 Թըւէր ղողեալ գըլխովին .
 Կամ թէ զսըրինգն յինքն առեալ
 Գուսան կըրիցն արարեալ .
 Աքանչեւագործ այն սրընգաւ
 Սիրտ իմ սըրփուէր ընդ բընաւ .
 Ըստ բընու թիւն անդրավաղ
 Ոչ յարթնու թիւն ոչ յերազ՝
 Թըւէր յաշխարհ իմըն նոր,
 Խեղաջ ծըփուամն եւ ցընոր։

Միթէ հրեշտակն այն հովտին
 Ածեալ էր ձայն ի սրընգին .
 Կամ ինքըն սայր շունչ հովուի՝
 Ըզսիրտս առնել կաթոգի .
 Ես ոչ գիտեմ. բայց այն հունչ
 Յիս ներգործէր երկնաշունչ .
 Կիրք՝ քան յանձին հընչողի
 Յիս աղդէին աւելի։
 Սուինչն այն սրընգին յոգիս անդ՝
 Իբրեւ ընդ հե շողահասանդ՝
 Դարիւ դարիւ հոսէր ուխ
 Փափկափրփուր սիրաբուխ .
 Իմ սիրտն ինքնին գետահետ
 Օժանդակէր զնորայն վէտ .
 Պարզեալ ըզգէմնըն խոժու ,
 Ընդ սեաւ կըրիցըն կոշկոռ՝
 Վազէր հեղեկ կարկաջուն
 Համատարածն յանդորրուն .
 Խառնիւր յալիս անխըռով
 Բուժէր ըզտապ լինէր զով .
 Ու առեալ շըրջան հանդարտիկ
 Հանգուցանէր ղիւր ծըփիկ։ . . .
 Աստուած իմ տէր, զինչ այս հրաշ .
 Յեղէգն ի խուն կիսամաշ
 Շունչ մ' ոլորեալ եւ բեկբեկ,
 Ու ի նըմա մատըն թէքթէք՝
 Շարժէ զոգիս վեր ի վայր
 Սիրահալած եւ անվայր։
 Ո՛հ, թէ ծըղօտ մ' աղաւաղ
 Այսքան զինեւ առնէ խաղ,

Եւ ծըղըխնոյ նման ամուր
 Շուրջ բերէ զսիրտս յընդհանուր,
 Ձինչ լինիցի սըրտին այն՝
 Յորժամ զերկնի առցէ ձայն:
 Ձինչ լինիցի այս սըրտին՝
 Երբ ի հովտէ կենցաղիս,
 Ուր պանդըխտիմքս յարատուք,
 Եւ յեզր ճաջս արտասուք,
 Երբ Թըռիցէ նա ի վեր
 Աւ պատրաստեալըն քո սէր.
 Եւ լըւիցէ զբովանդակ
 Յաւիտենիցն ըզնըւագ: ...
 Օրհնեալ էցես, ո՛վ սըրինդ
 Որ յուշ ածեր ինձ զերկինք.
 Քո սուղ սուրիկ սըրտահան՝
 Եղեւ երկնի նձ պատուհան:

Ը

Ի Պ Ա Ր Հ Ա Մ Դ Ղ Ե Կ Ի

Ը Ն Դ Հ Ի Ն Ա Ի Ո Ի Ր Յ Կ Ա Ղ Ն Ո Վ

Ազնիւ ի զարմ եւ ի սիրտ, - քան զոր չիք դուն -
 բարեկամ՝
 Ըշտեաւ քօղով նըժդեհիս երբեմն արկեալ
 ոսկեծամ,
 Իշխանակերպ յօրինեաց յանկարծ ըզկեանս
 իմ խըրթին,
 Ի խուն խըղէս ի Պարհամ մուծեալ գըղեակ
 մեծ եւ հին.
 Ի վայր սիրուն, ուր բնութեան ճարտարպե-
 տեալ նուրբ դործեաւ,
 Յիշատակք բազմագէմք ճեմին ընդ լայն հովա-
 նեաւ.
 Ձէնք դիւցազանց դահլըճին՝ աղբն ըզփառս
 եւ կորանս,
 Եւ հընութիւն՝ նուիրական ինձ յարդարէր
 ըզսահմանս:
 Որպէս կուսան մի հըսկայ սըփուեալ զօթոց
 դիրուտար
 Տարածանէ զգեղանիստ սա դիրս հաղար ար-
 տավար,
 Բըլուրք եւ գաշաք եւ հովիտք ի սմա 'նկեալ
 խառն եւ լըճակք

Չանազանեն ըզգեղոյն գեղեցկագոյն եւս ուրակ .
 Աձեն փիճիք ընդ կաղնեաց հինաւուրց , շոճք
 Թաւոստունք ,
 Ղօղանըստիկ սոխակաց պատգամատեղք հովա
 սունք .
 Են են աստ Թառք մոլոսայից եւ քերդողաց դիւ
 տարանք ,
 Բանասիրաց հովանիք եւ սիրելեաց շեմա
 րանք .
 Համարձակ է տեղիս ու անբան որդւոց բընու
 Թեան .
 Արօտականք բազմերամք պէս պէս բըջեալ ձեմ
 գընան .
 Սիղաճարակ աստ նախիր հայթհայթէ կաթն
 անուշակ
 Մատըռուակել է սեղանն յաւաւօտին հէշտ
 ճաշակ .
 Կայտուէ զուարակն ի մարմանդ՝ շարժեալ ագի
 ապիսեան .
 Անձկաւ ըստեանց մայրենեաց գընան դառինք
 հեղաձայն ,
 Վագեն պառակք եղջերուաց աճիւնիաճիւղ
 բարձեալ սար ,
 Մերձին զուարթունք , հեռանան զարհուրա
 նաց հաւասար .
 Յեղակարծուց ի խարձէն կանգնէ զականջնա
 պաստակ ,
 Եւ յըստուերաց իսկ խեթկեալ լինի՝ խըշտին
 փախըստեակ .

Խառն ընդ դասակ քառոսնեայց՝ աստ ճարա
 կին փետրաւորք ,
 Ընդ հաւուց ընտանեաց գոն սիրամարգ Թա
 գաւորք .
 Դրախտին եւ իմ հայրենի գետափանց հիւր՝
 փասեան հաւք ,
 Սագք բուզղիւեակք եւ նազողք արծաթ ա
 լեաց՝ սէգ կարապք :
 Ընդ աղք աղք կենդանեացս հայեցեալ՝ նոր ըզ
 գամ կեանս ,
 Եւ նորանորս ինձ ածէ հաճոյս՝ փոփոխ մէն
 վայրկեանս :
 Ի մենաւոր դարակին՝ նրստեալ մենիկ հաշտա
 կիր՝
 Յարձակավայրըս խաղաղ հեզիկ շարժեմ ա
 չաց ծիր .
 Հովիտ տարած ընդ դարիւս ախօսաբեկ անդ
 կանաչ ,
 Մայրք եւ պուրակք մերձ ընդ մերձ ինձ էլա
 նեն ընդ առաջ .
 Հարթածաւալ ագարակ՝ զոր սափրեաց սուր
 գերանդի ,
 Եւ ալձեւ է ի զեփիւռ չքթեալ խարտեալ
 դէսք անդի .
 Ընդ մէջ ոստոց՝ ծածանին արծաթեգոյն մըկա
 նունք ,
 Որպէս անձայն մի կիթառ , թէ՛ ւ հանապազ
 Թըրթըռունք .
 Իսկ յայն կուսէ սեւակերպ ծառաստանին՝
 շէնն հեռի՝

Պէս մահարձանք ի լերինս սըփռեալք՝ աչաց
 նըկարի...
 Ո՛հ, մարդիկ բազմակիրք խաղանշարժին անդ
 անդուլ,
 Եւ ճիկ մի ոչ ժամանէ նըկատողիս ինձ զան-
 խուլ:
 Սարսին զինեւ դաշտամած կաղնոյ կողերքըս
 կայտառ,
 Զորով գարուն ինն հարիւր է՝ նդելուղեալ
 ձորձ պայծառ...
 Զեր տակաւին ծովակալ Նորմանդին ոտն է-
 դեալ աստ,
 Մինչ երկրագրաւ ընդաձէրի հող՝ արմատ սո-
 րին հաստ...
 Աղգս երեսուն ետես սա՛նդ տերեւս տապաստ
 ի յերկիր,
 Եւ տակաւին պանդըխտիս հովանանայ ինքըն
 ժիր...
 Ա՛հ, պայաղատ երկրի մարդ, զի՛նչ քան ըզքեզ
 անհաստատ...
 Փոփոխին ազդք, պետու թիւնք, եւ կայ՝ նշարժ
 ծառ հաստարմատ...
 Հրոսակք հիւսիսոյ հոսին ի մուտս արեւու,
 Սընըդակիցն եղենեայց՝ լինի ալեաց սանձ-
 արկու...
 Եւ ծովակոծ մօրափանց մանկունք վարեալ
 տարադէմ՝
 Ի մէջ երկրէ այն ագարակ ձըգէն արօր յամրա-
 ձեմ:..
 Յայս անդաճմունս ելի՛ լեառնըն հուպ՝ դիտել
 համարձակ:

Ո՛հ, երկնածոր սիւգ բարձանց, ո՛վ շուրջ սահ-
 մանք ընդարձակք...
 Այլ ճն, ճն, զի՛նչ անդր ի վայր... չիցէն ծո-
 վու այն ալիք...
 Զիցէն եւ յայնկոյս ծովուն՝ իմ հեռացեալ
 հայրենիք...
 Ա՛հ, ըզծով տեսի ես, եւ ծորեաց սիրտի ծո-
 ցիս,
 Ծանեայ զինըժդէհ եւ յիջցի զհայրենիս:...
 Բարեաւ մընայք Պարհամայ բարձքեւ բասոյք
 դուք երջանիկ:
 Դառնամ երթամ ես հանգչել ի հայրենին իմ
 խըղիկ:

Թ.

Ա.Ռ. Ծ Ո Վ

Ի ԴԱՐՆԻԱՆԴԱՅ ԲՐԱՅՏՈՆԻ

Ծո՛վ, ծո՛վ, ծո՛վ. մեծ եւ գեղեցիկ, տաշտ Աստու-
ծոյ եւ պատկեր,

Դու որորան իմ մանկուծեան, տանս եւ սըր-
տիս միշտ ընկեր.

Այս հընդերեակ լուսինք ըզքեզ ի պանդըխ-
տէս գողացան,

Անտես ալեացդ՝ ես յուշեցայ, ալիք յոգիս վե-
րացան.

Ողջն ընդ քեզ՝ զոր գըտանեմ դարձեալ՝ հող-
մոյս ձայնակից,

Եւ ընդ երկուցըզ մէջ՝ ըզսիրտս արկանեմ լար
դաշնակից.

Այլ սա խռովեալ, դու հաշտ եւ հեղ կապու-
տազգեստ զինչ կուսան՝

Քըղանց սփռեալ շարժիս շինիս չըքթիս,
համբոյր տաս բըլրան.

Շերտ շերտ շըրթամբք շառաչագեղ մընչես
մաւրնչես հանապաղ,

Մըփածըղիկ բաղիօք գըրկես Թողուս զա-
փուռնքս անաւաղ.

Եւ ի կակղիկդ իսկ ատամանց տատանախաղ ի
համբոյր՝

Ճըմլեալ ըզկող ճերմակ բըլրիս՝ զալիսդ առ-
նես կաթնաթոյր¹.

Քո զբօսանք լոկ, ըսպառնալքէն աստ, ալիք՝
ոչ կոհակք,

Գան պերճողունք, այլ ընդ խիճի հարեալք՝
խուժին ձայնարձակք.

Եւ ձայնն այն պահ ընդ պահ հընչեալ շառաչա-
շուփ՝ քաղցր է լար՝

Զոր բընուծիւն լոկ դաշնակէ, արուեստ չու-
նի՝ նչ հաւասար:...

Ատեամ զարուեստ, ըզբընուծիւն սիրեմ, ըզ-
հով եւ ըզծով.

Գամ սըրտահար, նըստիմ՝ յօժար, դառնամ
բուժեալ խոցածով:

Ո՛հ, Թէ տայիր, Աստուած իմ՝ ինձ նըստելի
դարս այս աւուրս,

Ես սըրտարոյժ ի նոր կենաց մըտանէի խանձա-
րուրս:..

Սակայն սըրտի սլաքք ոչ կասին. սիրտ կըրա-
ծուփ յար տանջի.

Բայց զիւր գունակ իւր տեսեալ զծով՝ գէթ
ամաչէ եւ հանդչի:

1 Քանզի կրքարուս ե դարեւանդ ծովափին՝ ի Բրայ-
տոն:

Ժ

ԱՌ ՃՆՃԼՈՒԿ

Ճընճղո՛ւկ ճընճղու՛կ, որ հանգիւոյ

Նրստեալ միայն ի տանիս,

Ի լուր հաստչին քո եւ իմոյ

Դառն եւ քաղցրիկ ճիկ տանիս .

Ասես, մի տար զիս յորս մարդկան

Կիսոյ դանգի լոկ վաճառ .

Եւ լուեալ Հօրըն գըթական

Հրամայէ կալ քեզ սլատկառ .

Ճընճղո՛ւկ ճընճղու՛կ, ես քեզ ըզգոյշ :

Ոչ հազք լարեմ ոչ դարան .

Ե՛կ, վերացո՛ դճիչք ինձ անոյշ

Ու առ Տէր մաղթեա՛ նդ իմ բերան :

Միայն եւ ես կամ ի խըշտիս,

Եւ որսալ զանձն իմ կամին .

Աստուած տեսցէ զցաւ պանդըխտիս,

Եւ բարձցէ զոխ չարկամին :

ԺԱ

ԱՌ ԾԻԾԱՌՆ

Գարունն դըրանց աւետամուտ հրեշտակիկ,

Պանդուխտս՝ ողջոյն տամ քեզ պանդուխտ ծի-
ծառնիկ .

Հրեշտակ ասեմ, թէպէտ եւ սեաւ ես ի գոյն,

Այլ պանդըխտի կայցէ՞ քան զայն լուսագոյն .

Մինչ յօրացեալ ի հայրենիսն իմ էի

Հարեւանցիկ աջօք ընդ քեզ հայէի .

Երուայլ ունկամբ ես խնդրէի միշտ սոխակ,

Երուայլ աջօք՝ միշտ դեղձանիկ եւ թուլթակ .

Աքսորս՝ ուղղէ զմեզս արդ աչացս եւ սըրտիս .

Ծիծառն, աշնիւ իբր ըզքեզ՝ չիք պանդըխտիս :

Զուգաբաղդիկ մէք թափառիմք յերկրի աստ,

Ես անթեւ, դու թեւօք պարդեալ առագաստ՝

Ի հայրենեաց խընդիր յուղւոջ անհանգիստ .

Այլ իմ վիճակըն քան ըզքոյդ շատ է խիստ :

Դու յարաջու՛ յար եւ հնարես հայրենիս,

Համհարզ գարնան՝ ուր եւ ծաղիկ՝ անդ թուա-
նիս .

Զամառ ձըմեռնն դաշնակեալ ի մի լար՝

Դու հանապազ երգես ըզսէրնն դալար .

Ես յետս ընդդէմ ի հարաւոյ առ հիւսիս,

Ի ծաղկաճեմ վայրաց՝ անկեալ յամայիս,

Իբր յարեւելս՝ յիմ հայրենեացն յառեալ
կոյս՝

Լամ առաջի 'մ' եդեալ զդարձիս դանդաղ
յոյս:

Արդ դու յիմոցս հասեալ վայրաց անձկալեաց,
Ասա ծիծառն, ինչ ուղջոյն իմ հայրենեաց...
Ո՛հ, մի, մ'ասեր, լուռ լեր, ըզտիրտ իմ կտորես.
Չեմք զուգաբաղդք, զի ես տրտում դու՛րամ
ես.

Ի դարձ հողմոյն դարձեալ դիմես դու՛նդ հա-
րաւ,

Ես յատլանդեան ակուննս՝ հալեմ զաչս անձ-
կաւ:

Իցիւ թեւիկ թացեալ յարտօսր իմ անմուռնչ՝
Կաթէիր կաթ մ' յիմ ագարակն անտերունչ,
Եւ ասէիր. Մաղկո՛նք ծընդեալք, զայս ցօղ՝
ձեղ

Առաքէ ձեր պանդուխտ մըշակն աղէկէզ:...

Այլ հաս հիւսիս. ծիծառն՝ է՛լ զհետ գարնայնոյն.

Անյոյս յերկրէ՝ ես սպասեցից երկնայնոյն:

ԺԲ

Կ Ա Ր Օ Տ

Պանդուխտ կըրկնակի՛ յիմ հայրենեացն ու ըն-
տանեաց,

Նըստիմ անհանգիստ յօտարութիւն անձկայ-
րեաց.

Յամենայն բարութեանց կորուսելոյ վիճակիս՝
Չանբաժ յիշատակն եւեթ ունիմ, խէթ սըր-
տիս.

Ժամժամ սիրտս ոստուցեալ ի տրտմութեան
հարուածոյ՝

Հատանէ հառաչանըս համառօտս այլ ազդոյ.

Ի հունչ հառաչին ինչ մ'ի սըրտէս մըղեալ վեր՝

Եւ դարձեալ բերի՛ վայր՝ զինչ կափարիչ մա-
հաբեր:

Մերթ լըռէ եւ նեղի, մերթ հառաչէ ու ոչ
հանգչի.

Ձի վիշտ վըտանդին հանապազ յինքըն կափչի.

Խընդրէ յանըզգայս իմըն լինել, կալ ծածուկ,

Ինքն յինքեան վիճ յուզէ խորասուզիւ կալ ի
սուգ.

Եւ ահա հաստնէ ի հայրենեաց յիշատակ՝

Իբր ի հուր երիվար յերկրէ յերկին սուր-
հանդակ,

Ճօճեալ բոցացայտ մի նիզակ կուռ սիրամուխ՝

Ձըգէ ի սիրտ անդր, ու անհետ լինի՛ նքն իբրեւ
ծուխ:...

Ո՛հ, ո՛վ պատմեացէ շխշատակացն զայն վէր .
 Քանի՛ խորախոց հարուած սըրտի մահաբեր : . . .
 Դուք՝ որ մեշտ յընտանին կայք ու ի սահման
 հայրենի ,
 Զորովք հանապաղ սէր ընկերաց զեղանի ,
 Որոց չէ գամ մ' առեալ նըժդեհու թեան ըզ-
 շաշակ ,
 Ու ոչ ի քաղցր հըմայեց սըրտի եղեալ վը-
 տարակ ,
 Զեա՞րդ դուք կըրից հաւատայցէք պանդըխտի ,
 Որոյ սիրտ դեղեալ պատկանդարան է վըշտի .
 Գիտիցէ՞ք՝ զի այն սէր սըրտապատար , սէրն
 ինքնին
 Երբ զատչի՝ սիրելւոյն լինի՝ նքըն ժանդ գըլխո-
 վն ,
 Մածեալ ըզսըրտիւն հաշէ մաշէ եւ կիզու ,
 Անբոց եւ անծուխ ըսպառէ զնիւթ կենսա-
 տու :
 Առեալ իցէ ձեր զանձկանաց վէրս համառօտ .
 Իցէ՞ ձեր ըզգացեալ ըզկաթ ոգնեացըն կարօտ : . . .
 Ո՛հ, կարօտ կարօտ, զինչ բուռն ի մարդու մքան
 զայս կիրս .
 Կարծեմանմահից անգամ ուղըզսա՛ր հաւիրս
 Ո՛հ կարօտ . կարօտ մեծ՝ հեղձամըղձուկ զիս
 առնէ
 Յափուռնս բացական , եւ այցելու ինձ ոք չէ : . . .
 Անդուռնդք ատլանդեան՝ ըսպառեցին զաջաց
 ցօղ .
 Ոչ այնքան նոք՝ ալեօք մաշելով զեղըրս կոթող ,
 Որքան ոտք իմ ի ճեմ միայնութեան ու ի վա-
 րանս ,

Թե՛ երբ քայցէ նաւ բառնալ զիս յիմ հանգը-
 րուանս :
 Բեւեռք առ բեւեռս սահեցուցեալ ընդ սա
 նաւս՝
 Տանին աշխարհաց հեռաւորաց նոր համբաւս .
 Եւ այսքան ժամանակ անց ըզգըլխովս վայրա-
 պար ,
 Եւ նաւն իմ բարձիչ չէրեւեցաւ պսակհամ-
 բար : . . .
 Ո՛հ , քանիցս իզձ եղէ տալ զիս յալիս ինք-
 նանաւ
 Թեւօքս հատանել զհամատարած ծովս ան-
 բաւ ,
 Ոչ աստըղ դիտել , ոչ ամպ խըտրել ոչ ըզխոյթ ,
 Ըզսիրոյ հետ միայն լուղիւ գընալ փոյթ ընդ
 փոյթ .
 Եւ իզձք իմ ջնուեալք՝ կարծեցսցին զիս յայն-
 կոյս
 Անցեալ ընդ ալիս եւ վազվաղեալ յիմ տան
 կոյս .
 Եւ մինչ գըրկաբաց խառնէի՝ նդ իմ սիրելիս ,
 Յուռնըն անդ՝ ուռնայն եւ տարաշխարհ գըտի
 զիս : . . .
 Ո՛հ , ո՛ տայր ինձ հընարս գէթ առօրեայ թըուչա-
 նաց ,
 Գոնեայ մի օր մի ժամ առնել տանն իմոյ
 այց .
 Ո՞ տայր պահ մի դիտել զսիրելիան իմ աջօք ,
 Եւ զաման նուաղեալ լուսոյս ընուուլ այն
 սեւօք .

Ո՞ր տայր ըզժըպիտ մ' իմ մանկըսուն տե-
սանեւ ,

Եւ զամուսն արտասուեքս այս՝ անդ բերրիս
յարդարեւ :

Ո՞ր տայր մի օր խառնիլ է պարզունակն այն
երախան ,

Եւ ճեմիլ ընդ ճեմողս է հայրենի պարտիզիան ,
Եւ մի՛ յար զերկայն աւուրքս հաշուել զան-
ջատման ,

Եւ զերկարագոյնս որք առ կարծեալ դար-
ձըն կան .

Մի՛ զերբն անըստոյք՝ որ գործէ զօր մի տարի ,
Մի՛ զահեղ կասկած՝ միշտ մնալոյ է տար աշ-
խարհի ,

Հառաչանս լուկ առ քաղցր հատանելով հայրե-
նիս ,

Եւ զ՛ ի հուսկ դառն հառաչ անշնչանալըն
սըրտիս : . . .

Ո՞ր շահ հայթհայթեւ աստ ըզբօսանս խաբուսիկ
Երբ սիրտ անըզբօս խընդրէ զանդէնըն լուկիկ .

Ո՞ր շահ ինձ մըխիլ է բազմախուռն հրապարակ ,
Երբ թափուր ինեբքուստ է սա՛նապատ աւե-
րակ :

Հանգոյնք ըստուերաց շարժին զինեւ փոքր եւ
մեծ ,

Մատչին հեռանան եւ սիրտս անհուպ կայ
ուանմերձ .

Ոչ որ կարկառէ զմըտերմուսեան աջ ջերմիկ՝
Որ կայծ մ'ի սըրտէն թըւի յափին թաքուցիկ .

Ոչ որ արկանէ է թեւս ըզթեւն այն մանեակ

Որ զկէս ծանրութեան սըրտի բառնալ թըւ՝
ինքնեակ .

Չունի որ զայն ծաղր է մէջ չըրթանցն եւ այտից՝
Որ ճաճանչ է հոգւոյ թըւի հատեալ սիրակից .
Չըտայ որ զայն ողջոյն՝ որ արծարծել թըւի
զկեանս՝

Երբ այգուցըն հընչի բարեկամացն յերախանս .
Չըկայ ինչ աստանօր հայրենեաց , բայց լուկ
յուշ .

Եւ յիշումըն նորին՝ վէրս ինձ ածէ քստմնա-
փուշ .

Տօնք տեղւոյս աղդ առնեն ինձ ըզհանդէսս հայ-
րենեաց ,

Եւ տեղի ոչ է իմ անդ է պարուն ընտանեաց .
Թէ յուրուք տարեկան աստ պաշտօնսցի անա-
պակ՝

Չարտօսր էս ըմպեմ իբր է մահու ագարակ ,
Թէ խրախուռնք աստ կազմին՝ էս անձաշակ դառ-
նանամ ,

Ձիմոյ տանըն յիշեալ զաղ եւ հացիկ քաղցրա-
համ .

Թէ գուսան լուծանէ զերկնաձայնիկըննըւագ ,
Չըգիտեմ հի՛մ քաղցրիկ արուեստն՝ ինձ դառն
է համակ .

Թէ ուրախք հարկանին՝ զանցեալս յիշեմ էս
տըխուրս ,

Թէ տըխուրք՝ չըկամիմ խառնել օտար յի՛մ
մըրուրս .

Ատեամ զեղանակն եւ ըզմոյլիմ նըւագաւ ,
Մերժեմ էս զաղինսն , եւ պատեն զիս լարք
անձկաւ :

Թէ ծաղկէ ինձ ձօնի՝ կարկառեմ ձեռն եւ սարանում...

Զիմ վարդ չեք շուշան որ աստ չիցէ ինձ արտում: Զիմ պարտէղն երբ յիշեմ՝ աստ ի դրախտէն թըլիմ դուրս,

Եւ ըզձիւք յարաբախ խարխափեմ յիմ տանըն դուրս:

Թէ յանկարծ դեմք գիպին նըմանք իմօց սիրելէաց,

Ուժգին բաբախմամք գրգի սիրտ յիւրըն տեղեաց,

Կարծէ զինքն յանկարծ յերանութեանն հասեալ վայր,

Եւ անձին ըզգացեալ՝ գըտանն չար եւս անվայր:...

Կարաս լիութեան թըլի՝ նձ արնակն որ թողի, Եւ կաթ մ՝ի նմանէն պասքելոյս ոչ ոլողի:

Խանութք բաղմաճսիք լըցեալք բերովք աշխարհի,

Եւ ակն իմ անյագ եւ յոջ մի ինչ դագարի:

Ի մէջ աղբերաց կամ ծարաւեալ արդարեւ, Եւ խաւար է աչտցըս միջօրեայն իսկ արեւ.

Թողեալ զարեգակն ի յայրենեաց իմ թիկունս, Կարծեմ յայնմ հեռէ լինել զիս միշտ յարեւմուտս.

Խըցեալ սիրոյ են խրամք ըզսըբախս դարձադարձ,

Թէ եւ բիւր հոսին ուխք՝ գըտանեն մուտս արգելած:

Աւսլ զիս. ի խըղի երբեմն էի թագաւոր,

Յանհուն քաղաքի՝ կամ այժմ ի բանտ եւ յաբսոր.

Ի դահ սենեկիս դաշխարհ գըլել յողայի, Զայն թողեալ՝ թափառիկ եմ միշտ յերկրի անկայի.

Մանկանցս ի միջն՝ էի ես հայր բաղմորդեակ, Այժմ այրի՝ անծընող եւ անեղբայր ու անզաւակ.

Առիւծ շըրջէի ես ընդ ծառովք իմ դրախտին, Ընտել տեսողաց, որք ի սիրոյս սարսէին.

Կալան որսացան եգին ի մեծ զիտ վանդակ, Ասեն, Առիւծ, քեզ սահման երկիր բովանդակ...

Զըկամիմ զոլորտն ես երկրի՝ թէ տայք ինձ ըզնոյն,

Զիմ հաշտ բայոցիկն անձկամ, զըստուեր իմ մայրոյն.

Անդ նաղեմ եւ սյանծամ, անդ մըռընչեմ անմեղանչ,

Աստ դայթեալ դեդեւիմ եւ հառաչեմ սըրտատանջ:...

Աղէ՛, դարձուցէք զիս յիմ բունիկ բացական, Դարձուցէք ըզպանդուխտ ի սիրելին իւր կայան.

Դարձուցէք ըզսիրտս այս՝ ուր հանգըստեանն են հընարք,

Ուր քաղցրիկ պարապմունքն եւ ըզգացմանց իւր օճառք:...

Դարձուցէք դարձուցէք ըզսիրտս այս յիւրըն տեղի,

Զի մի՛ չարաչար սորեալ՝ ոչ եւս զետեղի:...

ԺԳ

ԸՆԴԵՐԿԱՐԵԼ

ՊԱՆԴԻՏՈՒԹԵԱՆՍ

Ո՛հ այս ի՛նքան ժամանակք անցին զինեւ ու ես կամ դեռ .

Աւուրք ամիսք հետ ըզհետ որպէս հոսանք ալէյեռ

Մընեալք ի ծոցըս ծածուկս ամանակին ծոր՝ ծորոյ՝

Զիրարելով խըռնելով կուտին ի գաշտս ապառնոյ .

Արձանացեալ ի միջին իբր անդըղորդ ապառաժ

Թէպէտ անդուլ ալէկոծ՝ ես կամ ներկայ միշտ անշարժ .

Եւ երբ յիշեմ թէ իմ եղբ յայնկոյս ալեացն է որ դան ,

Թըւին հոսանքս անըսպառք, ժամն յետին՝ միշտ բացական .

Մերթ կասկածեմ կառչել կալ յալիս ժամուց խաղալիկ ,

Մերթ ջըրատար լինել յետս յիմ հայրենեացն հեռաձիգ ,

Երթալ խըրիւ իբրեւ ոստ մ՝ ի սարատափ անտառէ

Զոր հողմն եհար, ուղի գըլեաց եւ գետի մուսյլըս վարէ .

Թըւիմ էւ մերթ տեսանել ծանծաղացեալ դամանակ ,

Եւ զիս ընդ հուն իւր դիմեալ բոկոտն առ իմըս տընակ .

Այլ անդ կոչկոռք քարավրէժք զինին նդ առաջ խուլթ եւ խոչ .

Մի մի գըլեալ ըզնոսին՝ ձըգեմ ընդ կրուսկն ես անխոնջ .

Այլ մեծագոյնք եւս կանգնին ժայռք դըժպը հիք ահարկուք .

Եւ անըստոյգն ամանակ՝ քան ըզբընաւ չարաչուք՝

Որպէս պարիսպ անտեղի - տալի թիկանց կայ կանգուն .

Եւ որ անտի եւ անդր ինչ՝ ոչ տեսանէ մահացուն .

Զուր զայրացեալ աջօք՝ պիշ հայիմ ընդ որմն անթափանց ,

Եւ երուանդեան կարօտիմ բըբաց՝ հիրձուլ զորձ քարանց ,

Բանալ գէթ խուն պատառած , գործել գէթ փոքր հայելի

Ըզհայրենեաց դիտել դէմն եւ ըզծանթասանձ կալի .

Սիրով սըրտի զինել զաչս եւ արձակել սուր փըքին ,

Կըտրել զանհունն ամանակ եւ ըզսահմանս բացադին ,

Խաղալ՝ եւ կալ անխաղաց ի սիրելին իմ միայն ,
 Առնուլ եւ տալ զոր յողբս մըթերեալ իղձք
 յորդ եւ լայն .
 Իբր աղանեակ հեղաձեւ պարել ի սիրտս եւ
 հանգչիլ .
 Եւ իբր արծուի որսալ զայնս ի սիրասուր ի
 մագիլ : . . .

Ո՛հ , երբ յիշեմ անցաւորս ըզժամանակ եւ ըզ-
 ցաւ ,
 Դիւրեալ կակղին կեղք սըրտիս . համառօտին
 կիրքս անբաւ .
 Այլ երբ յուզեալ ու ոչ գիտեմ թէ ցեբբ ձը-
 գին այս վըտանգք ,
 Յաւբըս՝ գըթօխք ձեւանան , եւ ժամանակն՝
 յաւիտեանք .
 Սիրտըս ջեռեալ եւ սայթէ , հուր եռացեալ
 սըփռէ գուրս .
 Բոցակիղէ զհասարակ ու ոչ գըտանէ էլի
 գուրս .
 Յանձն իւր դարձեալ ճարակի , զինքըն խամրէ
 եւ խարէ ;
 Իբրեւ հրաձայթ լեւնորկոր՝ դամ մի ըյս , միշտ
 խաւար է .
 Բոցբարձրաձաղկ օդակոծ՝ կիզուլ գերկինս իսկ
 խիզախ՝
 Մածեալ ի ծուխ սեաւ սըգոյս՝ հեղձնու լինի
 յիս դաղախ : . . .

Չար է զըրկուսն . իսկ զըրկել յամենայնէ՝ քա-
 նինն .
 Եւ չիցեմ զուրկ ի բնաւէն՝ երբ չունիմ սիրտ մ՝
 ինձ ըմբոն .

Իցէն սահմանք հեռագոյնք քան սերտ սըրտից
 գտաչէրոց .
 Ամայեգոյն իցէ՞ վայր քան զայն՝ ուր չիք սիրոյ
 ծոց .
 Իցէ՞ աղքատ քան ըզնա՝ որ չունիցի սիրտ ըն-
 կեր՝
 Յոր հեղուցու զարրամուլթիւն , բաժանեցի
 զխինդ եւ սէր .
 Իցէն շըղթայք դըժնեգոյնք քան ըզտենչից
 հրամանուած ,
 Որք անժամանք յըզձալին՝ զանձամբ պատին
 դարձ ի դարձ .
 Իցէ՞ երկար ժամանակ՝ քան ում կարծէրն հա-
 մառօտ ,
 Մինչեւ ամիսք անցանեն եւ նա մընայ դեռ կա-
 րօտ :
 Ոչ սահմանք , ոչ ժամանակք , ոչ չըքուլթիւն է
 հարուած ,
 Պանդըխտի վէր անբոյժ՝ ոչ գըտանել սիրտ
 համաղգած .
 Պանդըխտագոյն է սյնքան՝ որքան չունի այլ
 կարօտ ,
 Որքան գիւրիչ հեթեթանք կան նըմին առ ձե-
 ուրն կամ մօտ .
 Որքան յաճախ ըզբօսանք եւ բազմախուռն
 հրապարակ ,
 Որքան հանդէսք բազմափայլք եւ հրճուանաց
 երեւակ .
 Չամենեքումբ նա՝ կն արկեալ՝ ոչ գըտանէ հա-
 ձոյ ինչ ,
 5

Կարօտակէզ արտասուօք լուծանէ զբնան ի
 յոչինչ.
 Եւ ինքն յինքեան թաւալի յամայութեան
 անեղեր.
 Ամենուրեք շուրջ զվերեւ անարշալոյս խոր գիւ-
 շեր.
 Եւ իբր հողմն իմն եղեմանց անմարդաձայն բե-
 ւեռին՝
 Հընչէ սարսուռ սառնորակ եւ արձագանգք ոչ
 կրկնին: ...
 Ահաւոր լըռութիւն. սակայն չիցէ՞ եւ ինձ ճահ,
 Որ այսքան հուր հառաչեալ եւ ոչ ուստեք լը-
 սեմ՝ ահ.
 Ըզմէ՞ հեղուլ ի քարտ ցուրտ՝ ըզբերաջերմն
 հիւթ սըրտիս՝
 Թէ չերագէ ժամանակըն սահմանեալ պան-
 գըխտիս.
 Ահ, առիմէ՞ գրիչ մաշեմ եւ սիրտ հաշեմ ի բո-
 ղոք,
 Թէ յետ այսքան աղիտիս՝ չըմստուցաւ ունկն
 ողոք.
 Ոչ լաւ իցէ կալ լըռել մընչեւ անձայնըս յո-
 գւոջ,
 Ամփոփեւ յիս ինքն ըզհուր եւ ըզձաձանչքս
 դողդոջ,
 Լինել աղբուր մի փակեալ՝ որ յար յինքեան
 դըրբէ
 Ի ծորեւոցն արտասուաց՝ ոյց մուտ եւ եւ յայտ
 ոչ է...
 Իջէք իջէք արտասուք բըխեալք յոգւոյս ան-
 գընդոց՝

Մինչեւ բացցի հուն աղբերս ի ծարաւիս հոսել
 ծոց: ...
 Եւ դու լըռեա՛ յսուհետեւ սիրտ իմ պանդուխտ
 վըշտահար.
 Թէ լալ կամիս՝ լաց լըռիկ եւ բարձրագոյժ մի
 ողբար.
 Կան կան բազում այլ պանդուխտք յերկրի
 որ վայր է դոցին,
 Գուցէ զըրկեալք եւ ցաւածք քան ըզքեզ
 չարք եւս գըտցին:
 Թէ ոչ այսքան անըստոյգն էր թանձր, յոյս
 այսքան նըրբին,
 Մահկանացուաց վիճակ՝ ջան իմն էր անվարձ
 գըլխովին:
 Համբերութիւն՝ գեղ կենացս այս՝ է եւ գին
 ապառնոյն.
 Սովաւ միոյս կարճին վիշտք եւ մերձենան
 հեշտք միւսոյն:
 Երջանկութիւն չիք ուրեք, ու ոչ լիութիւն
 իսկ սըրտի.
 Վայրկեան՝ յոր յեզը հասանէ՛ մեծ իմն է նա
 պանդըխտի.
 Այլ որ ըզհետ նորին պահ՝ խուն մի նըւաղ է
 յարգի,
 Ապա որք մի՛ ստ միողէք՝ նըւաղագոյնք ըստ
 կարգի.
 Եւ յետ փոքու՝ մուսնայ զկիրս զոր երբեմըն
 կըրեաց,
 Եւ մոռացմամբն իսկ չըզգայ զվայելս՝ զառիթն
 ըզձանաց:

Չէն արդարեւ անդ դառինք, այլ չլիք եւ համն անուշակ.
 Թիչ եւ քաղցունք որ զիւրեաւ, այլ ոչ վառեն հեշտ ճաշակ.
 Սափոր սըրախ ոչ լըցցի երբեք յերկրի անապակ,
 Հարկ է դառին կըրեւ քաղցր, եւ քաղցու՝ նեւ դառնունակ:
 Ըզգօն իցէ որ զանցեալ վըտանդն յիշէ ի բարւոջ,
 Եւ ի հասեալ իսկ հըրճուանս՝ որորէ զսիրտն յերերոջ.
 Որ ի վըտանգըս ներկայս՝ յիշելով զէլս ասպագայ,
 Կանխէ զհըրճուանըս հեռիս, արդահատէ զվիշտ յոր կայ:
 Ո՛հ, ոչ երբեք սիրին այնպէս սիրելիք՝ որպէս անդ՝
 Ուր նըկարէ զգէմն նոցուն նըստեալ ի սուգ պարաւանդ.
 Ոչ երբեք այնպէս հեզին շարժին դիմակք ըզնովաւ՝
 Չինչ Թափառին ի նըժդեհ միտսըն լըռինք տեսակաւ.
 Չէն այնպէս Վերմ մըտերիմք՝ իբր յանջատման ու ի դարձին,
 Այլ Վերմագոյն եւս ծըփին սիրտք հեռացեալք եւ մեկին.
 Իբր երկուստեք ամբարձեալք ծովածոցի դէտ լապտերք

Ճառագայթեալք բոց առ բոց ընդ կապուտակ դաշտն յերերք: ...
 Ծով մեծածոց տարածեալ անջատէ զիմ սիրելիս.
 Ոչ տեսանեմ ես ըզգէմնն, այլ ըզգամ սիրտս հըրալիս.
 Յերկուցն արփանց՝ յալիս անգըր դաշնակեմք զոգիս մեր,
 Անտես ու անխօս ընթանայ պատգամաւոր ի մէջ՝ սէր.
 Եւ սէրն այն լըռու, անըզբօս, անխառն եւ սուրբ եւս Թըւի,
 Քան մինչ ի նոյն իսկ ափունս կենակցէմքս առ երի: ...
 Չինչ այս հոսանք հիահրաշք ժամանակի անջըրպետ.
 Յորոյ եզերս երթամք մեք անտես՝ այլ ոչ եւ անգէտ.
 Առ նոյն սահման գէմ եդեալ երկաքանչիւր յար խաղամք
 Չի յանձկանալ հոսանացն՝ հանդիպեսցուք միւս անգամ.
 Կոյր կարապետ՝ այլ անվրէպ՝ հաւատք հորդեն մեզ ուղի,
 Ըզոյս բարձեալ ցուպ՝ գընամք առ սէր որ ոչ զարտուղի.
 Որչափ յամեմքս՝ հաշուի նա զժամանակին տոկոսիս
 Հատուցանել կըրկին քաղցըր զանջատեալ սիրելիս: ...

Արդ ի՞նչ իւրեք սիրտ պանդուխտ, իցես պահաս
քան ըզքոյս.

Թէ սիրես դու զարժանի՛ չէ նա՝ նըզգայ քո
սիրոյս.

Բայց զի դու մէն կաս միակ՝ եւ սիրելիքդ
համապար.

Այլ եւ ըզմի նոքա, դու վայելես սէր բազմա-
շար.

Ժուժեան սիրով, եւ յո՛ւշ քեզ, սէր անցաւ ոչ
սընանի.

Թէ չըզգայ սիրտ զիւր Թերին՝ նա ոչ երբեք
լընանի.

Համբեր, սիրտ, պահ մի, եւ յուշ՝ զի ես
պանդուխտ եւ երկնից,

Եւ երկնաւորն յիշատակ՝ բուժէ զերկրի ընաւ
Թախիծ:

ՅԴ

ԱՌ ՍՈՂՈՒՅ ԳԵՏՈՅՆ Մ^{*****}

Սաւառնաթեւ սուրհանդակ՝ յարտ ու ի դաշտ
ու ագարակ,

Մակաւասար փարեալ յալիս գետոյս եւ ի
մարդ,

Ո՛հ, քանի՛ բիւրք են դալարեաց զոր գիրկք
քո գըգուեն,

Քանի՛ ծըղիք կըքեալք ընդ քեւ ու ի նոյն վեր
յառնեն.

Դիմակ դաշտիս ծաղկաճեմեալ գարնան ի վը-
թիթ:

Շըքթեալ շարժի նազով նըման այտից հեզ
ժըպիտ.

Կանաչ հուլից կուածոյք գանգուր գանգուր
զիրարեալ

Եւ զուգաշարժ ըզհետ հողմոյդ ձըկտին կաց
ու քայլ.

Խոպան խայտան ի խաղաղիկ խաղիս՝ որով
կեան,

Եւ նըւաղեալ աչացս հրապոյր կանգնին եւ
դարան.

Մինչ բացականս եւ մոռացեալքան ծիղ մ՛ի
բացի:

Չուրկ յայնցանէն կամ՝ համախումբ ընդ
որըս կացի...

Տունկ տարախիլ՝ տատանիցիմ անջատ բացօ-
թեադ՝

Եւ ոչ ոստք զոստ, ոչ հովանիս գըտցէ զհօ-
վանեակ... .

Հո՛ղմ՝ որա երթաս սաւառնաթեւ ընդ խաղ եւ
մարմանդ ,

Խաղա՛ գընա՛ եւ յերջանիկն յանոյշն ի վայր
անդ՝

Ուր սիրելիքն են... սիրելիք, իւ վայրք
զուարթ գործին ,

Ու առանց նոցա մերկ անապատ է դրախտ
ծաղկածին :... .

Ասանոցա՛ եթէ բաւես՝ հուրք են ի սըրտիս .

Ապ՛ եթէ ոչ՝ անկիր ի ներքս եւ զովացո՛ զես :

ԺԵ

ԽԵՓՈՐ ՄԻ ՈՍՏՐԷԻ

Տուն եւ պատեան կորուսելց բընակել՝

Դիակապուտ հանգոյն շիրմաց կափարչի ,

Ի յեզը արեաց ումնէտ խեցեակս ընկեցիկ

Ծով՝ ու հողմոյ լայի զիմ բաղդ խաղալիկ .

Եբարձ զիս ձեռն՝ իմ պէս թափաւ պան-
դըխտին .

Ի ծովափանց կենաց՝ բարձցէ զնա երկին .

Այն որ գիտէ թէ պատենիս խեղեփն ո՛ւր ,

Ո՛չ, ոչ թողցէ զբեղ աստանօր թաքթա-
քուր :

ԺԶ

ՅԱՌԵԻԾՆ ՎԱԴԵՐԼՈՒ

Պանդո՛ւխտ , յահեղ խաղմիցս ի գաշտ զի՛
խնդրես .

Բեկո՛րս զինուց ու ազանց , փառաց սը-
գատես .

Գըլուխք գոռից սպառազինաց նընջեն՝ նդ-
քեւ

Որք յաւիտեան ոչ կանգնեսցին առ արեւ .

Պերճանդամք յայգուն ի յաղթ դիմեալք
աստ

Ընդդիմամարտք բեկան զինչ մայրք դիտա-
պաստ .

Մինչ համախուժք իրիտասարդ Եւրոպայ
Զարանց արևոյն լուծանէր վրէժ անոպայ .

Այն որ սփռէր տիեզերաց արհաւիրս՝

Աստ ծանեաւ զոյոյ մարդոյ եւ ճիգն առա-
ւիրս :

Իանց եւ նա , անցին յաղթեալ եւ յաղթող... .

Ո՛ւմ կայ դէտակն արձանս՝ առիւծս այս
կոթող :

Առե՛ւծ , գոչեա՛ զունայնութիւն մարդոյս
հէդ ,

Ես ցող մ՝յարիւհնքս հեղեալ փախչիմ սըր-
տաբեկ :

ԺԷ

Ի ՄՇՏԱՉՄԵՌՆ ԳԼՈՒԽ

ՍՊԵԼԿԵԱՅ ԼԵՐԻՆ

Քընար լարեմ ի սարսուռւտ սար սառամա-
նեացս ի Սպեղէն¹,

Մուսայք, մի՛ զարհուրիք, լըռել էրբէք՝
ձեզ մեղք էն.

Օրէնք ապօրէնք զիս կաշկանդեցին ի ձեանց
դահ.

Յորում ձըմեռնն մերձաւոր, եւ հեռադոյն՝
դող եւ ահ.

Օքք եւ գետին համաձուլեալ յոգէպակոյց
երեման

Յաւերժական կանգնեն կոպար մըտից չըք-
նաղ բընութեան...

Ա՛հ, բընութիւն, ա՛հ, հայրենիք, ի մոռա-
ցոնս էք դուք աստ,

Յանդուգն իսկ յոյս՝ չելե՛տէ խըզել ըզմաղ-
ձապատս առագաստ.

Յեզանակք արփայինք ոչ հոլովին աստ դա-
նազան,

Ձըմեռնն ծեր ու անմեռ նըստի յամառ ի
պաղ գերեզման.

¹ Սրբիւկէն կամ Սրբուկա լեանն բարձր սահ-
մանահատ ընդ Հելլուստիա եւ ընդ Իտալիա Աւստրիոյ:

Վազէ արտօսը յաչս՝ ոյց ոչ ինչ բաց ի բըքոց
երեւին,

Եւ յերկիր անկեալ, աւա՛ղ, եւ հուր կայ-
լակքն իմ սառին.

Ձուր՝ բիբք զինեալք ի վոէժ՝ յուզեն զաղա-
տութեանըն սահման,

Եւ չըզօրեն քըսան քայլ. ձիւն հուպ, ձիւն
շուրջ, ձիւն ամենայն:

Եւ զինչ յայսբան արհաւերս արկ զիս հեռի յիմ՝
բարեաց. —

Մոռացութիւն միոյ գըծի՛ զոր բռնութիւն
պահանջեաց.

Ո՛վ նախանձ նախանձ, զաղաան երկիր գու-
մեղ բանտ կարդես,

Եւ անպտտկառ ի բըքադէզ լերանց իսկ ծայր՝
լար սըփռես.

Ուր չէք զոպա նըկուռ, ուր ոչ սուրակն իսկ
անգլ՝ յուզէ դիս,

Դու զուղեւոր տարաշխարհիկ կապես քան
կապս յերկաթիս.

Գիւթ թէ փոքու իւրիք խոնարհ կանգնեալ էր
տուռ քո ագահ,

Ի հեզ հովտի կամ ի սաորոտ իսկ հըսկայլիս
ձիւնագահ,

Ձուրկս յընկերաց՝ ըսփոփէի արդեօք տես-
լեամք բընութեան,

Եւ ոչ զկայտառ կեանս յօրհասին մատնէի
հուպ ի սահման:

¹ Իմն զանցապիրն:

Ո՛ւմ ես մեղայ, զի՞ գործեցի չար, ընդէ՛ր
բանաս ահաւոր.

Հայրենեաց հառաչելով՝ հերձաւ հադադն իմ
բոլոր,

Ընդ սառն եւ քար բացի 'նձ շաւիղ ու 'նդ
բընուծիւն ահաբեկ,

'Եւ դուք մարդիկ արմարդիք՝ դուք զիմ հայ-
րենիսն ինձ փակէք:...

Ա՛հ, անէծք ցուրտք քան ըզսառոյցս առցեն...
դո՞, զիմ եղբարս.

'Քաւ ինձ ըզմարդ անիծանել, անիծեա՛լ կիրք
չարաբարս,

Որ սըպըրդեալ յաստուածաՎայր սիրա մարդ-
կուծեան եգին յոյն,

'Քան ըզժայռս եւ վապերս յարդարեալ զայն
խըստագոյն:

Ո՛վ արուծիւն դու զօրաւիգըն բոլորից
ուղղուծեանց,

Կարկառ առ սիրտ զաջդ աննըկուն, զի մի՞
պարի յեղեմանց.

Բաղում սիրով վառեալ է սա եւ քաղցր
յուշոջն հայրենի,

Ա՛հ, մի՞ գըձձեալ եւ թերթաթախ՝ շիջ՝ ի
ցուրաս այս սահմանի:

ԺԸ

Ի Դ Ա Ր Ա Փ Ն

Ա Կ Ա Ն Յ Հ Ռ Ե Ն Ո Ս Գ Ե Տ Ո Յ

Ի մարդկանէ զըզուեալ՝ կամ առ քեզ բնու-
ծիւն, տպաստան,

Ընդ դիւր եւ գար բըրակիս նըստեալ անոք
բացական.

Աչք բաժանեալ յընդհանուր՝ իընդրեմ սըր-
տիս մըխիթար.

Շատ սա 'նձուկ կըրեաց, ո՛հ, խիթամ՝ պայծի
չարաչար:...

Յանվայր վայրէ չերկընչիս, Ոգի՛, ուր դու՛
անդ պարտէզ.

Հանձ առ ըզսուց քո յերկնէ, Եկ, վազեա՛ 'նդ
վախս բարձրագէզ,

Կայ թիկնապահ, անլըկանդ վահանդ սըրտիս
հովանի,

Եւ յերկրեա զձայն ողբոցս յարձակ ցաւոց
զընտանի:

Լուրջ հրաման գրաւ ինձ եդեալ զօգուտ իմոց
սիրելեաց՝

Ի բերազան յիմ վայրէն յարեւմըտից ծափ
վարեաց.

Եւ մինչ ժըպտեալ յամբըն բաղդ՝ բանայր
ըզհետս հայրենեաց՝

Եւ ես սիրտ լայնէի սիրակարօտ ընտանեաց,
Եւ վերացեալ իբր հեղեղ յորդեալ Հռենուս
փրփրավարս՝

Գըլեւ գըրեւ կարծէի 'նդ ոտիւք զողջոյն
իսկ զաշխարհս,

Եւ գեղեցիկն Հելուեաեայ տըւեալ ողջոյն
համուօտ՝

Ձիմ եւ զլոգունց փութայի լընուլ զերկայ-
նըն կարօտ,

Ու այն ինչ զահեղն Բսպելիւկ թողեալ սահ-
ման ի թիկանց՝

Ձիտալականն առնուի հով ջերմագող գետա-
փանց,

Ե՛հ, կարծեալն այն կոպար պանդըխտու-
թեանս՝ լեառն Ժանս՝

Երջանկութեանս ինքնին, ո՛հ, եղեւ նա 'րձան
ադամանդ...

Ոչ նա, զի ծնունդ է ընութեան, թէպէտ եւ
ցուրտ եւ խոշոր,

Այլ խըճբիճ մարդատեաց իրաւանց՝ եգ զայն
խոժոռ.

Ի մէջ սառին՝ սառնադոյն պատգամ ըզսիրտ
իմ ելոյճ,

Սեւացաւ ինձ աշխարհս, եւ բաղդ ըզգէմն
իւր կափոյց...

Գարձուցի զաչս ի մարդոյ, եւ անկաւ յիս
յուշ սիրելեաց.

Եւ խոյս տըւեալ ի շինէ գիմեմ՝ լերանց եւ
ալեաց:...

Արդ ի բարձու գահունդիս կառչիմ կսթող կեն-
դանի՝

Ձըգեալ աչս յուսահատ ըզընութեամբ
վայրենի.

Ձիւնագագաթն ուր լէրինք աստի ու անտի
վերամբարձ՝

Յուս քարակոյտ կըրեն պարս ոստաճապաղ
եղենեաց.

Վեառնահովիտք տագնապեալք ձըմեռնա-
տանջ հիւսիսեալ՝

Ղօղեն ըզխուռն դալարիս ընդ եղեմնուտ հո-
վանեալ.

Հօտն յամրաձեմ՝ թափառիկ խնդրէ զլետինն
անդ ճարակ,

Մինչչեւ պատեալ համօրէն ի համագոյնն
ըսպիտակ.

Տըւարածիկն ի բացեայ նըստի աներգ ու
անսըրինգ՝

Վարկալարաղի ակնարկեալ. եւ արձագանգք
կան լըսինք.

Հաղիւ ծաղիկ մի յայտնի իբր աշնայնոյն վեր-
ջապահ,

Սակայն եւ նա ոչ տեսցէ զարշալուսոյն վա-
ղուի պահ.

Մեկնեալ էրթեալ է յովտէս սիւգ հարաւոյ
սըրտաւէտ,

Եւ գուսանքն օդայինք չըւեն գընան զիւր
ըզհետ.

Կողերք ամայիք ցըրտասարսուռ ճարձատին՝

Մոլարերամ հաւուց լեալ պատուանդանիկ
ինչ յետին.

Սեւատարած լոկ ագուաւ բառնայ կառաչ
տխրարար,

Օրհասական բընութեան մահահարաւէր փո-
ղահար .

Արեւ դանդաղ երեւեալ ընդ ծագ լէրին
բալարէմ՝

Չափէ զըրջանն համառօտ թանգուղէլով
տրամաճեմ .

Եւ ամպք յաճախ յաչաղկոտք՝ ճառագայ-
թիցն արկեալ ցանց՝

Նըշաւակէն մերկութեամբ ըզճակատ հօրըն
հրապանձ :

Տեսեալ զըստուերըն ցըրախն՝ հաւն ընտանի
անպասակառ .

Ի դիտէն ձայն ածէ սուր , նըշան բըքոյ ամպա-
վար :

Իսկ ես մեկնակ նըստիմ դէտ մահասարսուռ
բընութեան ,

Եւ ցուրտ նորին ձաղկակոծ աղբի յերանն
իմ համայն .

Ու ահա դաւարք եւ ոսինք կապուտք ծառոց
հողմհարած՝

Վայր մի զոտիւքըս քերեալ՝ երթան ի սոր
միգամած .

Տերեւ մ՝ արուգ եւ անպէտ , այլ սիրտս ի
նա գորովի .

Ճակատս յարմունկըն պըշնուճ՝ մինչեւ ան-
հետ չէրեւի .

Ու ոչ անարտօսը՝ արկեալ զաչս այլուր՝ իւրն-
դրեմ՝ ինչ ըզբօս ,

Եւ ըսփոփանս ինձ միակ հառաչաձայնս է
Հռենոս : . . .

Չի՛ ողբաս . դէտ , զանջատեալ առուակքդ՝ ար-
դէն անյարիւր՝

Հանգոյնս աչաց բըշականց պաղս եւ ճապաղս
ու անխըլերս .

Մինչ ինքդ յերկուց լեառնասար դահից կըտ-
րեալ հուն պըղատը՝

Վախէ ի վախ վազէս դաս դըլիս յանդունդս
ահաւոր .

Սիրտ ի թունդ շունչ ի բերան՝ ես կըռուեալ
յեզըր վախին՝

Ի վիհն հայիմ կարկաջուն՝ ուր ջուրքդ եռան
եւ պուլին ,

Մերթ ընդ պարեսըս բախեալ եւ փրփրա-
ցեալ աննահանջ ,

Որպէս վիշապ մ՝ անարգիլ սողալ զեռալ քա-
ջալանջ ,

Մերթ տարածին ի ծըմակս եւ անկանին ի
ծործորս ,

Մերթ ի խոխոմն անձկացեալ՝ մինչեւ մի վաղ
առ հաւորս ,

Մերթ լայնալիւր՝ լուծ առեալ բազմակամար
կամըրջաց ,

Նաւուց գողով ճանապարհ , եւ լիր ամուր
բաղաբաց :

Այլ յետ բնաւին՝ զի՞ լինիս , յաղթեալ ժայ-
ռից եւ լերանց

Ագարակի սպաս հարեալ ու առիթ շինից
մեծագանձ ,

Հազար փարտախ քարչելով ըզմըկանունս
ժիր եւ ջունջ ,

Ձեւեալ սահմանս աշխարհաց եւ ժամանեալ
 յերկրի ունջ,
 Ո՛հ, ի ծովն որկրաժէտ անկեալ թափիս
 հիբաբար,
 Եւ քաղցր այլեակք ի դառինս յուզեալ վատ-
 նին վայրաւար:
 Այս բաղդ Նուէնու, զոյր դիտեմ ի մէջ կըր-
 ճիցս որորան,
 Ու աչօք մըտացս որոնեմ ըզհուսկ զանդարձ
 ծածկարան:...

Այլ, ո՛հ, իմաստ ահաւոր՝ զոր աղբէս՝ գէտ յա-
 բավար,
 Ձիցէն ընթացք սահանացդ՝ իմոց կենացըս
 տիպար.
 Յետ ընդ կըրից այսքանեաց վարելոյ զսիրտ
 իմ ընդ վախ,
 Յետ մըրցելոյ ՚նդ այնքանեաց տարերց ժայ-
 աից ոգեբախ,
 Յետ բիւրս հեղիկ մընչանաց եւ սակաւուց
 որոամանց,
 Յորժամ ամացս ալէհոս ազատական բացցի
 անց,
 Յետ բազմակերպ ընթացիցս՝ ինձ ի՛նչ էլցի
 յանդիման:...

Ա՛հ, զարհուրիմ, Ոգի՛, Էրթ կափո՛ ինձ զայդ
 գերեզման:...

Այլ բուռն է մահ. ո՛հ, աղբէա գու ՚րեմն
 ըզհուսկ բան սըրտիս,
 Ու ածեալ ըզվէմն ի վերայ՝ նիստ անդ պահակ
 Պանդըխտիս:...

Հ Ո Ւ Ս Կ Բ Ա Ն

Ա.Ո. ՈԳԻՆ ՆՈՒՍԳԱՀԱՆ

Ձի՛ քեզ՝ բիժ սարաժամ՝ զարեգակամբըս վա-
 բակ,
 Ձամէն ծածկել ըզլըքնալն ինձ եւ սիրուն
 երեւակ:...

Ձի՛նչ այդ դուպարք եւ ամպրոպք, եւ բա-
 ցական խոր հօքնտիւն.
 Եւ հիմ՝ հընոցս հըրգեհեալ, եւ սառնացեալ
 յիս աւիւն:...

Ոգի՛դ նուազաց իմոց, ո՛ւր ես մայր խանդից
 գեղէցիկ.
 Քընա՛ր, լուծա՛ր լըռութեամբ... ո՛րտ իմ, ո՛չ
 եւս ազդեցիկ.
 Ո՛չ եւս նըւագք, ո՛չ եւս սիրտ, եւ ո՛չ եւս
 ես՝ որ էիս:...

Ո՛հ, փախերուք ժամանակք, եւ յաւիտեանք
 կըլցեն զիս:
 Այլ գու վայրիկ մի եւս, ո՛վ Ոգի՛՝ հոգւոյս
 տրամաւոր,
 Ի աղայ տիոցս ինձ համհարզ եւ հոմանեակ
 սըրտալար.
 Ոգի՛, զոր գէտ եւս ըզդամ՝ անդէտ էիդ եւ
 անուան,
 Հուսկ թերեւս այս քեզ հրաւէր եւ հուսկ
 հառաջ երգահան.

Լըսէս... հընչէ ի սըրտիս հուսկ ժամ կայ-
տառ կիթառին,
Եւ բանք բաղումք հեղձուցիկք յանլոյծ լուռ-
թիւնս ըսպառին:...

Եղէ՛ւ որ յին էր. ահա թրթռայ հուսկ երգ,
վերջին վանգ.

Եւ զինչ ինձ յետ այնորիկ. — անկըրկնե-
լին արձագանգ: —

Արդ էկ սրտիս կենակից, որ լըծակցեալ զիդձ
առ բան՝

Զյոլով թաքունս յիս՝ հաներ ինձ եւ այլոց
յերեւան.

Ե՛կ, եւ մարդեա զ՝ առ ի քէնս առ քեզ
սլացիկ հուսկ նըւագ,

Զոր որդեպէս գըգուանօք մօրդ աւանդեմ՝
սիրունակ.

Հերձակըտուր տէս զիմ խորս, զերթիթամած
տէս զափունս,

Կարմիր կոհակքըս կառչին եւ հոլանայ հրե-
ղէն հունս:

Ո՛հ մանկութիւն եւ յոյս, ո՛հ կեանք, ո՛հ
ցընորք եւ աշխարհք,

Թաւալ ընդ այդ հուն անցէք դուք եւ այլ
ոչ եւս դառնայք.

Յիշատակաց անցելոց մանրեալ գերբուկ
մեծ զինեւ.

Ըզբացադարձ գիմացդ՝ ո՛վ Ոգի, գիտէ լո՛կ
զարեւ.

Եւ մինչ ընդ մէն մի նշխար սահեալ ցըրաին
բո ճաճանչք՝

Իբր ի լուծեալ ինչ սառանց երթան անդարձք
ւաննահանջք,
Յատուշանէ գազախեալ հնոցիս կորդեալ ըզ-
հուսկ շանթ՝

Առ քեզ՝ Ոգիդ նուագահան՝ հատից փայ-
լակն հոգեւանդ.

Առ քեզ՝ զոր ես ներշնչողն հոգւոց՝ զովող
իմ հոգւոյն.

Անանջըրպետ մըտերիմ՝ եւ խօսակից խորա-
գոյն.

Եւ են չորիբ արդ չորրեակք մմաց քս յիս
ազգելոյ,

Ո՛վ գիտակիցդ եւ տեսուչ սրտիս՝ յարփիցն
հատելոյ.

Հընգետասան չեւ լըցեալ իմ ամս՝ եւ դու
յայտնէիր,

Դեռ անծանօթ մուշայից՝ քեւ տածէի բո-
ցակիր.

Անհամարձակ դեռ ի բան՝ մընչէի երգս ի
յոգւոջ

Բանաստեղծեալ ցայդս անբուն յանաշխար-
հիկըս խըշտուջ...

Ո՛ւր այն ժամք. ո՛ւր ստեղծուածք կոյս՝
կուսականիս հասակի,

Ո՛ւր արշալուրջն իմ մըտաց ծիրանեծայր
տեսակի...

Բամ. զինչ վէմ թանձր ի բարձանց թընդեալ
յանդուռդ անյատակ,

Հաղիւ խորուստ ի հեռուստ դընդընչէ համը
յիշատակ: —

Յաճեւ տիոց՝ գան ըզտիս եղեալ յոգի աճե-
ցուն՝
Գըտի զինեւ եւ յիս իղձ եւ կիրս՝ յ'ոյց չեմ
զերծ համբուն.
Աւ հէշտ թ' առ հարկ, - դու դիտես, - ար-
կեալ զազատ բան ի լուծ,
Ու ահա ջեռեալ մըտոցս եւ դիւր ի հայկեա-
նըն չափուց.
Ապ' անպատկառ արուեստին եղեալ գերող
կամ գերի՝
Ծանեայ զծածկեալդ յիս Ոգի, ըզքնար ինձ
խաղ արարի.
Գործեակս ի գերի՝ ի փաղփից փառաց գաղ-
թեալ մենախոյս,
Ի հեղութիւնս հովանեաց տայի այլոց ու
ինձ խրախոյս.
Եւ կարդացի սիրտ ի վեր ղերձեալ՝ ըզքեզ
բիւր անգամ,
Վարժ թէ անվարժ - , երգս արկեալ դառինս
եւ երգ քաղցրահամ.
Թէ աղբ ուստեք տայր սըրտիս՝ տայի եւ ես
մասն ի քեզ,
Ի ու գըծէիր յոգուջս, ես նըկարէի լոկ քար-
տէզ,
Մերթ մենաւորն ի Երցկան յաղօտ ի մուր
լապտերի,
Մերթ յանարգել ասպարէզըս ջահալոյց
եթերի.
Ի սար լէրին ու ի ծործորս, ծով՝ ու գետոց
ի յափունս՝

Օժանդակեալ խառնեցի քեւ զամանակ՝
յանձկուեթիւնս.
Հառաչեցի հայրենեաց, մըրմընջեցի մըտեր-
մաց.
Մընջեցի 'խոր եւ ի վեր. - ցո՞ր վայր հաս
ձայն կամ մընաց: ...
Արգ սիրտ խեթկեալ իբրու գետ յանարգել
կոյս սառնասոյզ
Դանդաշեւով յաստիճանս քարավաղից փըր-
փրայոյզ,
Բիւրղաքատակ բլշացեալ պակնու պաղն վե-
մատաւ,
Ոչ եւս վարդի վաղէ յիւրըն յարահետ քա-
ջափառ.
Կամ իբր առիւծ վերասոր ի մուռնջն յետին
ապաստան՝
Մընջել ճըգնի հզորագոյնս ու ապա լըռել
յաւիտեան: ...
Այլ զի փոյթ, զի՛ շահ երկրի՝ թ' ի կէս կե-
նաց հասակի՝
Եթնագալարն իմ քընար հարեալ ընդ սիրտ
խորասկի.
Եւ ո՞ր ինձ յոյս յաշխարհէ, ո՞ր վայրազբօս
հեթեթանք՝
Թէ ստըրջացեալ ինչ ընդ կրուկ յառիցին
աչք հետահանք,
Ի զուր ճըգնի ամբառնալ յունայնուեթիւնս
յիշատակ,
Տաշեալ զայերս եւ զալիս՝ գըծել արձան ա-
նէակ,

Եւ աւանդել յարագնաց ժամանակին ի ճապուն՝
 Որում մախանք եւ մուացք կան դիմամարտք յաղթակուռ։
 Փոքրը մի եւս, փոքրը մի, եւ ո՛ւր իցես դու երկիր,
 Կամ ցո՛ր հասցեն վայր՝ երազ համբաւուդ թեւք շքրջածիր։
 Եւ գըտցէ՞ որ պարապ՝ ցօղ մի ձօնել մեզ կամ ծաղիկ։...
 Որ կենդանեաւ մեռանի՝ հիմ՝ չողբայ զմահ իւր հեղիկ։
 Ո՛հ, զի՛ չըքնաղ ինձ լալեք՝ որ զապագայն իւր ելաց։
 Զի՛ սքանչելի այն յուլարկ՝ որ զիւր գագազին ինքն եբարձ։
 Պեղեաց ըզգուբն եւ չափեաց, եդ տարածեաց անդր ըզտիս,
 Թափեաց ըզնոր առ հընով՝ ըզլինդ եւ սուգըս անոտիս։
 Զի՛ սըրտառուչ՝ յոյս մ՛ի սիրտ, ցօղ մի յաչք, ձայն մ՛ի շքրթունս,
 Արհամարհեալ զառերկրաւս՝ յածել յահանց ծավափունս։
 Եւ նըկատել զգեղածինս գարնան՝ թափեալս գարնանի,
 Զորտացեալըն թռչուն հարեալ ի կէս թըւանի։
 Ըշարրուցիչ բանակաց եւ վառիչ փող՝ կոխան բեկ,

Եւ ըզկօփիչ կըռուարար՝ լեալ խաղալիկ հողմոյ հեդ։
 Հայել ընդ համր ընդ Հոմեր, ընդ նիրհեցեալըն Նարեկ։
 Զամենայն տիս եւ զարուեստ՝ գիտել յազգէ յազգ հորեկ։
 Զամենայնի դադարել որ աստ՝ ըեզու եւ հանձար,
 Զառհասարակն անկանել եւ ըզսարիսպ եւ տաճար։
 Ըզբարգաւաճ՝ դարուց հետ՝ երիտասարդս եկեալ դարս,
 Եւ յաջորդեալս իրերաց՝ ըզհետամուտս եւ ըզփառս։
 Դիտել ըզժամ ծագելոյ հանսուրց եւ զմոտն այն անդարձ,
 Եւ պարառեալ ըզբնաւիմբ՝ զունայնութիւն սառնամած։ —
 Զի՛ հեշտ յայնժամ՝ ամփոփել ըզըւրթն եւ մատն՝ ի լարէ,
 Եւ ասել, Սիրտ, շատ է մեզ, հրաժարեսցուք ի քնարէ։
 Թէ՛ ձայն կենաց էր նուագացս՝ ո՞չ շատ ուրեմն երգեցի։
 Թէ՛ անկենդանս՝ առիմէ՞ ոչ վաղադոյն լըռեցի։
 Թէ՛ ջանացայ զուր՝ ծածկեն թող մոռացօնք զիս համայն։
 Այլ թէ ի սիրտ համահիր՝ զարթուցի ձայն մի յապայն՝
 Որ ասիցէ, թէ՛ Եւ նա եկեաց, ելաց եւ երգեաց,

Շատ է. գրեցից զայն ի կեանս իմ գործեալ
 գործ մի բարեաց: ...
 Արդ ճն, Ոգիւք, պընդեա զսիրտ, դայեկօրէն
 լէր դա՛նի՛ճ,
 Եւ զորորանս իմ քընար՝ փոխեա յանխուլ
 ինձ մա՛նի՛ճ.
 Լուծեալ լըքեալ յաշխուսից դընի անդ սան
 քօ սիրուն,
 Լուծեալ լըքեալ ընդ լարից եւ խայծեալ
 խանդքն եռանդուն.
 Լոյծ յաղէբեկ ճակատուս եւ դու՛ զըքօյս
 ապարօ՛շ
 Որ ըզյուսոյ եւ զկենաց պարզէր երբեմն ինձ
 ըզքօօ՛շ.
 Արդ զամենայն հուր սըրտիս ի մի հալեալ
 ի համբոյր՝
 Դրոշմ՝ ի քնարիս՝ աւանդեմ՝ քեզ ո՛վ հո-
 դուս մայր եւ քոյր.
 Ա՛ւ, եւ կընքեա ի տրորեալ դիմիս մատամբըդ
 մարդիկ,
 Եւ Էրթ ի բաց, վերացիր յինէն Ոգի՛ք երգե-
 ցիկ.
 Դաւար լարիւք մանկուծեանս կապեալ զգոր
 ծիս ընդ քօ ուս՝
 Ափ ըզգիմօք՝ նաղելի՛ք Ոգի, Էրթ լալով սո՛ւր
 խոյս: ...
 Այլ ո՛ւր քարշեալ զիմ աղիս՝ ի դեգեւեալ
 թեւս ի սլաց
 Մեկնիս՝ հոգուս հոմանիւծ հատոր՝ համակ
 լուս ի լաց: ...

Ե՛կ Է՛կ Ոգի՛ք... Ո՛հ մի՛, մի՛ դար, մի՛ դառնար
 յետս առ իս,
 Զի դու անմահ, տակաւին ես որս մահու եմ՝
 յերկրիս.
 Թո՛ղ զիս եւ Էրթ հեռացիր. այլ մի՛ աջօք,
 մի՛ սըրտիւ.
 Երթ յով եւ պետք, այլ հայեաց հեռուս
 գըթով ցայդ եւ տիւ.
 Իբրեւ ըզմայր նուաղելոյն ծարաւատանջ ընդ
 ծառով
 Յանմարդաձայն անջըրդուջ մենիկ ընդ մահ
 մըրցելով,
 Մի քայլ դայթոս հեռանայր, երկուս գը-
 թոս մերձենայր.
 Դիտե՛լ թէ ոչ զորդույն մահ, ընտրուծիւն
 ծանր առ Ագար.
 Կամ ըզնոյն ինքն ահաւոր անդրանկածախն
 այն ոգի՛
 Որ հարկանէր՝ եւ դառնայր յոր հարն՝ հայէր
 կաթոգի.
 Վակժոյժ վրիժուց արբանեակի, սակայն հրեշ-
 տակ հոգեսէր՝
 Լայր ըզմանրեալն յախերկան, ցամոյր ընդ
 ծնողս աննըւէր,
 Եւ ի ցայտել ճապաղեաց ծիրանի՛ նդ սեամ
 մահամուտ,
 Մինչ ի դրանդիս Ոլիւմբեայ սրսկէր զարտօսր
 յորդագուծ: ...
 Զայս ձեւ թողեալ զիս, եւ Էրթ նուագահան
 շունչ հեղապար՝

Ընդ առ ի մէջ յաւիտեանց պեղեալ կե-
նացս հետ նիհար .
Երթ հանգուցէ ի հանդոյց ընդ մէն ամացս
իջեւան՝
Մինչ ի ծըմակ ակնաղբեր հետախաղաղըս
ծագման ,
Ողջունելով մի առ մի զոր հեղեղացն յիշա-
տակ՝
Առ ի սըրտէս կորզեալ արկ յանդսռնալին
ամանակ .
Պատուարք Թանձոռնք ոչ ներեն ինձ զան-
ցեալս իսկ դիտել զիս ,
Դու անարգել դիտակ՝ տէս , ժըմտեա , կամ
լաց Թէ կամիս .
Եւ հուսկ արկեալ աչս ողորմ ի սկըզբանէս
անդ կենաց ,
Առ վերացո ապա զԹեւս , մուտ ի քո բնիկ
խորանաց .
Բացավաղեալ փոյթ ընդ փոյթ զօթեվանօք
բոցաբարդ ,
Խոյս տուր յաստեղցն ախտարաց՝ յորոց
երկիր ժըաի զբաղդ .
Զըւեա դընա վերացիւր յամսյուլթիւնս իսկ
երկնի ,
Ըզմենագոյնն ինձ գիտ զաստղ անշարժ անոստ
հոլանի ,
Գագաթնակէտ աշխարհաց , ցից երկրի , յոյս
ի ծովու . —
Յորժամ տարերցն ի դըլորդ ու ի Թըխա-
Թոյր տիպ մահու՝

Պուճարին մէքք ի կոհակս , ասպատակէ ծով
յայերս ,
Եւ վարանի նաւափայտ յընտրել զանպուրծն
իւր ընդերս ,
Ընդ պատառուածս ամպրոպաց Թէ աստղ
յայտնի Թափառիկ՝
Կամ զարհուրեալ կամ անփոյթ՝ տեղի եւ
նա տայ լըռիկ .
Մին այն միայն անյողդողդ յերկնագըմբէթն ի
խորշ բուն՝
Հայի՛ հանուրց յերթեւեկս , ուղղէ զմուրաս
յիւրեանց տուն . —
Մնդ յաշատրակն հիւսիսոյ՝ կայ ինձ Ոգիք՝
յամբայր դէտ ,
Եւ անցելոյ հուլթեանս փափագատենչ դարձի
կէտ :
Եւ յորժամ խոնջ տեսուլթիւնս յերկրայա-
ծիկ վաստակոց ,
Կամ յընդերկար դեդերման յերկնատուճար
ի նոյն ծոց ,
Աստղ յաստեղէ՛ նդ եօթնափայլ Սայլին
վաղեալ ընդ քեղի՝
Ի քո խորանդ ոստիցէ , անդ ցոյց զանդոյրն
իմ տեղի .
Եւ երբ համայն լըռեն ձայնք ի սիրտ , չառնու
սա՛ զդ ուստեք ,
Ի քեզ յայնժամ եւ քեւ յիս՝ քաղցր եցէ
գալ ինձ երբեք ,
Եւ զհեռաւորս անջըպէս հակիրճ՝ կարեալ
յաչս անձուկ՝

Զերկնի սփոփանս ազդեա դու յիս, ես զեր-
 կրիս քեզ տաղտուկ,
 Որ դեռ յոլովս ըսպառնայ սըրտիս աղմուկ,
 վէրս ուժգին,
 Գէթ ակն ի քեզ՝ սփոփեցայց, ո՛վ գրաւա-
 կանդ իմ անդին:..
 Մինչեւ, — ո՛հ, խոհք խեղառք, ո՛վ յուսոյ
 պատրանք կամ թեթուք,
 Ըզմըտաւ գաղն իսկ ամօթ, թող թէ ասել
 յեղշեղուկ. —
 Թէ զօրութիւն իմն յանկարծ եւ առ յինէն
 գաղտպահեսս՝
 Նորացուցէ զմանկութիւնս յամենահնար
 ինչ արուեստ,
 Եւ զսիրտ ցընցեալ ի մոխրոյ յիշատակաց եւ
 տարեաց՝
 Յարուցանել բաւիցէ ի խայծ անփորձ ինչ
 բարեաց,
 Եւ զըսպառեալըս պատրոյդ բոցացուցէ
 խարտեաշ հուր,
 Եւ ընդ խանդարն իւր ընդ հուն գարձցի
 աւելն նոր մաքուր,
 Յայնժամ, — ասել իսկ զինչ պէտք, — գարձի՛ր
 Ոգիդ անմուսց,
 Եւ միստնդամ փարեցայց ըզմարբդ ինձ
 նոր նըւագաց.
 Եւ յարեւմուտըս տիոց, — թէ ցայն վայր
 կեանքս յերկարին, —
 Հրահանգեցից տակաւ զիմ ալիս առ տունըն
 խորին՝

Կարկառելով պաղպաղուն ճակատ յանդուն-
 դըս մահու
 Հետազօտել ընդ հողով՝ զանմահութեան վե-
 րարկու:..
 Այլ, ո՛հ, ժուժեան սիրտ թալթալ... թ՛ իսպառ-
 պատեհն այն էանց,
 Եւ որպէս ժամ նուագայ՝ վաղ հնչեսցէ ժամն
 յաւիտեանց,
 Ժամն ահաւոր եւ մըթին՝ որ զամենայն վանէ
 ըսս,
 Ժամըն սարսուռ, ժամ՝ ցըրտին եւ վարա-
 դոյր կենցաղոյս,
 Ժամ յէութեան քու՛մ յետին, եւ առաջին
 յօջըն քոյս,
 Յորում աըխեղծ ծըխիցէ խարոյկդ անցեալ
 եւ անըսս.
 Ժամ՝ յոր անժոյժ առշտ կըրիցդ եւ սիրոյդ
 սափորիկ՝
 Յողբերակիդ յեզր հարեալ մանրեսցին բիւր
 բեկորիկ,
 Շընչահողով ժիր անուեակդ ընկըրկեսցին յա-
 նել դուբ,
 Եւ ման ի ման զօրութեանդ կորեսցին կապք
 հուպ ընդ հուպ.
 Ժամ մի միակ՝ որ զանցեալս մոռացուցէ զա-
 մենայն,
 Եւ ըզժամձկեալն յաւիտեանց ըզգացուցէ
 լըուէթայն.
 Ժամ՝ ձիչք, յորում որ շարժէրն ըզքեզ՝
 կասեալ ասիցէ,

« Ե՛տ շարժեցար սիրտ, ցայն վայր, մի՛ եւս շարժիս յայսմ հեատէ ».

Փըչեալ վառչիդ ի հնոցդ այդ՝ գողցէ, Մի՛ եւս այլ սիրտ հուր,

Եւ ըզԹըռիչսըդ թափեալ՝ կապեսցէ զսլաց քո յահուր.

Եւ եղիցես իբր ըզքնար քո լարաթափ եւ լըռին,

Մանրախորտակ առ աթուր առ նորոգումն անհնարին.

Եւ մընայցես իբր յատակ՝ յորմէ սարտեաւ գեան ի բաց,

Կամ կործանեալ ժամացոյց՝ զուրկ ի լուսոյ ւ ի ստուերաց.

Եւ ամենայն առ ի քէն անցեալ իցեն հառաջանք,

Եւ ոչ մի հաղ, ոչ մի գամ հընչիցի համր արձագանդ.

Եւ սիրեւեաց գողալով ունին ի լանջդ՝ ոչ եւս արովուն

Եդեալ՝ լալով ասիցեն, Անցեալ է սիրան այն ի բուն...

Եւ յամենայն զգացուածոց խորոց, բարձանց եւ փափուկ՝

Միայն անլոյծ լըռութիւն, միայն պասակերք ստուերաշուք...

Բաբէ, զեարդ ի միում պահու՝ այնքան էրկն ամաց

Այլափոխեալ գադարեալ՝ թողու զաւմոյնըդ մնացուած : ...

Ո՛հ, ո՛ւր յայնժամ կացցես դու՝ նուագայարդարդ իմ Ոգի.

ՓուԹա՛, էջ տես զօրհաս ժամ՝ նուաղեալ սանուդ փոքրոգի.

Եւ յաղմըկեւ հուԹեանս հուպ ի քակտուճն եւ յաւեր,

Իբր ի ծըփին ծայր ալեաց բազմաց կոծեալ տարուբեր՝

Գահավիժեալ սուզիցի յանդընդախոր իմն ի Թոհս,

Յանզուգակիր ու անթարքման վարեալ հուսկ կիրս եւ անդոհս,

Եւ ի բնութեանս դատափետ մրցիցին խեղարհաւիրք

Ընդ յաւերժիցըն կրօնից Թելադրութիւնս, — անճառ իրք. —

Հաս, միջամուխլեր Ոգի՛դ, հասո՛ գքընարդ երկեկից,

Դաշնակելով զըսկըսեալս յերկրի յուսոյ նուագ երկնից.

Եւ հրակայլակ արտասուօքդ յաչս իմ ներքին կաթեալ լոյս՝

Կարկառ բազուկ առ հոգիս, կարգա՛ սրախս հուսկ խրախոյս.

Ասա՛, « Սիրտ, մի՛ զարհուրիր. որ գքեւ Թըւիգ շուրջ գալի՛

Միայն ցընորք եւ երազք, ունայնութիւնք աշխարհի.

Այլ քո հաւատքքո յոյսքո սէր՝ կան մընան հաստապուն,

Վայրենի մի եւս, եւ տեսցես զըստոյդ, զԱստուած իսկ համբուն.

Շատ տեւեցեր տառապեալ սրտիկ, դըլմ, էկ հանգիր.

Մատո՛ զճակատդ հոգատանջ՝ ի բարձ խաչին փրկչակիր.

Զազատուածին եւ զանդորր հայցէ հոգիդ բանտարգել.

Թո՛յլ արա սիրտ սասանեալ, ու ելցէ ի բուն իւր ճախրել.

Հառաչեցեր դու յաճախ, արդ հառաչեա եւ մի հաղ,

Եւ ահա բնաւ քո անցեալ եւ խէթ եւ կիրք եւ կենցաղ:..

Ո՛վ երջանիկ պահ՝ փոխիչ ժամանակի՛ յաւել տեանս.

Ո՛վ որ շըրջես յիսկուածին՝ ըզկարծ ի կարծ հեթեթանս.

Քաջալերեանց սիրտ, արի՛, դարձո՛ զհոգիդ յանդորր իւր,

Ընդ քրտնացող արձակեալ շրթունս զինչ շունչ վարդասփիւռ.

Յո՛ւշ քեզ Յիսուս, քո Աստուած. եւ նա կըրեաց անձանձիր.

Եւ նորա սիրտ ճրձեցաւ. նըմա՛ նմանեաց, անց մեռիր ..

Զայս գու Ոգիդ եւ զայսդոյնս ոգեալ՝ կոչեա՛ ՚րտաքս զհոգիս,

Եւ ընդ հաստջին իմ՝ սիրոյ թեւս երկուստեք տըւեալ յիս՝

Յաւերժուածան ի խորանըս մուծէք նոր երաժիշտ,

Նորանըւադ նորաձոյլ տըւեալ քընար ինձ անվիշտ.

Երթալ մըխիւլ որոնել յանհունս՝ զիմ ծայր եւ զհանուրց.

Համահըդէհ սիրոյն ո՛ւր վառարան, ո՛ր նորին բուծ.

Ո՛ւր սըրտից հայս ըզգայուն, կամ յո՛ր ծըմակըս ծածուկ՝

Ամբարիցին հեշտախառըն տխրուածանց ցողք նազուկք.

Յորոց ելեալ խոր խանթից եւ յո՛ր շաւիղ անիմայ՝

Յանկարծազգեաց նիւթ նուագաց ի քերդո. զին խանդ տեղայ.

Կամ ընդ ո՛ր հետս անդրադարձ երթեալ եւ յո՛ր Թաքչի վայր՝

Երդ, զոր անմուռնջ՝ քան ձայնիւ՝ արտադրէ սիրտ սիրազայր.

Օրէնք երգոց արդեօք զինչ, յիմէ՞ տարրեալ է նըւագ.

Եւ հիմ՝ երկրի եւ երկնից ի շարժ՝ միայն դա բաւակ.

Փոփոխիցի՛ ն՝ արդեօք անդ զարմինազան՝ թէ նոյն յար,

Սըպըրդիցի՛ նըմա՛ ՚րդեօք եւ արամատիպ իմըն շար՝

Որով մերժեալ աստ ձանձիրք, ազդին հըր. ճուանք իմն անհասք.

Վարիցին անդ երգ եւ սէր, թէ վարիցէն
ղանման աղբ.

Կամ թէ գուցէ սիրոյ այլ քան զայն բարբառ
հեշտալուր,

Եւ Անեղի 'նդ եղևոց հաղորդութեան զօգ
ամուր.

Հասանիցէն արդեօք միտք - թէպէտ աղատք
ու անարգել -

Երանութեան համօրէն՝ յորոյձեմին ի վայել,
Թէ էւս քան զէւս, ըստ խաղալ յաւիտե-
նիցըն պարու՝

Նորոց լիցին անփորձից եւ անճառից ցանկ
հասոււ... .

Յանձայր ծաւալ ուրն եւ երբն այն՝ եւ էս
յերթ յարավար՝

Քնարաւս ի գիրկ երգելով եւ թեւելով ան-
դադար,

Դարձայց արդեօք դամ մի յեսս ընդ ճանա-
պարհն որ եկի,

Եւ բաւեցից նըմարել՝ ստ ահան կշռել հրեշ-
տակի,

Ի տիեզերս տապալեալս եւ ի զրաւեալն ամա-
նակ՝

Իբրեւ հիւլէ մի հալեալ՝ զերկրիս թափուր
չըջանակ,

Եւ ի նըմին՝ իբր ոչինչ մի զկոչեցեալս այժմ
ինձ կեանս,

Եւ յօջընչի անդ կէտ խուն՝ ըզքեզ՝ ըզսիրտ
իմ՝ զայժմեանս... .

Եւ ո՛հ, զինչ յայնժամ թուիցի՝ ո՛վ փըբա-
ցեալ փափկուռոյց,

Զինչ՝ կարծեցեալ բարձրութիւն կամ խո-
րութիւնդ անմատոյց,

Զոր չափելով չափէիր եւ սպկասէր չափ եւ
լար,

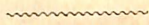
Եւ զերկինս անդր իջուցեալ՝ գլէեր առ ոտըն
զաշխարհ.

Զինչ այն աղբմունք՝ ոյց անժոյժ՝ եղեր ի
նուագս ասաստան,

Որք եւ յաղբեն արգ՝ ի քէն յանըզբաստի-
ցըդ խոյս տան... .

Յայս իմաստ բուռն եւ խորին՝ ահա նուաղիմ
ուժաթափ,

Ու ահա թըւչի՝ Ոգի՝ մնց նուագաց... . թը-
ուեան թափ ընդ թափ...

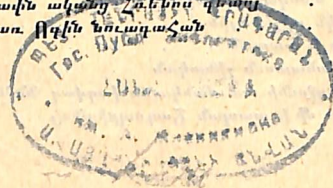

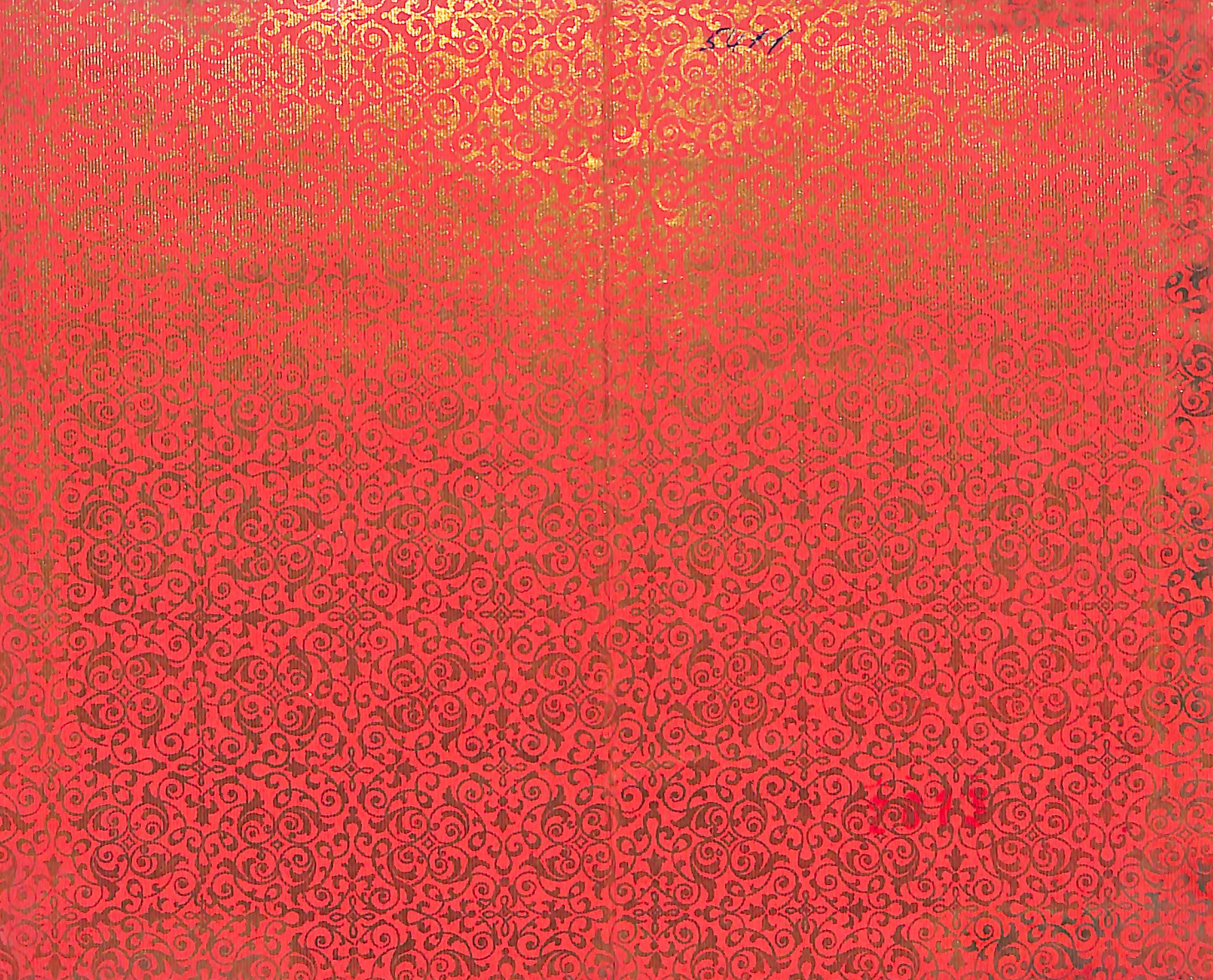
Տ Ի Ր Ո Ի Ն Ի

Յ Ա Ն Կ

Ն-իւրիք Տերուի	5
ՅՈՒՇԻ ԵՒ ՎԱՇԲ	
Ա՛Տ	9
Վիշաք լսինք	11
Ընդէր տրտում ես անձն իմ	12
Սիրտ նժդեհ	17
Սիրտ տառապեալ	19
Առ սիրտ	20
Հարբէն	21
Յառաջին մանկութիւն եւ ի հարազատն որ ոչ եւս են	26
Նաւարեկն	28
Ի Սոմնացին	56
Անջատումն ի նաւաչու սիրելեաց	41
Դարձ յարեւելս անջատմամբ ի սիրելեաց	45
Առ նաւն որ զսիրելիս տարաւ	47
Մոռացիս զվիշտս քո	48
Օրօրք Արօրոյ	50
Աւուրք իմ անցին	55
ՄԱՀՈՒ ՄՐՄՈՒՆԶԻ	
Յիշատակ մահու եւ մեռելոց	57
Առ հրաժարեալն յաշխարհէ	68
Ծաղիկն վայրի	70
Յերեսս մանկան մեռելոց	75
Չանգակն գիշերային	74
Արտօսք ի տապան	77
Գերեզմանատուն շինական	79
Շունչ որջունի առ մանկունս վաղվաղ ննջեցեալս	85
Հառաչս մի ի տապան Շադուլբիանայ	86

Տապանագիր Մկրտչի Երամեան	92
Ողբք է մահ արհել հօր Ս. Ս.	95
Ի նոյն	98
Առ Վրոյր է մահու եղբօրն	101
Ի մահ Յ. Տիւզեան	104
Ի մահ Հ. Ե. Թովմաճան	112
Ի պատկերն Եմմայ	115
Ի ձեռասունս որբ ոչ եւս են	116
Ի Բուժիկն վաղամեռիկ	121
Պատանեակ վաղամեռիկ առ ընկերակիցն	125
Միհրան . ցայգախոհք	150
ՄխիթարուԹիւն առ լծակիցն այրիացեալ	155
Տապանագիրք	160
ԲԱՆՔ ՊԱՆԴԻՏԻ	
Ա.	165
Բ.	166
Գ. Իղէք	167
Դ. Պարտեզ հայրենեաց	170
Ե. Վինտոր դղեակ	174
Զ. Ի հոյն հովտին Հ.	176
Է. Ի սահնչ սրնդին	181
Ը. Ի Պարհամ դղեկէ ընդ հինաւուրց կաղնով	185
Թ. Առ ծով, Ի դարեւանդ Բրայտոնի	190
Ժ. Առ ճնճղուկ	192
ժԱ. Առ ծիծառն	195
ժԲ. Կարօտ	195
ժԳ. Ընդերկարեւլ պանդխտութեանս	202
ժԴ. Առ սողրիս գետոյն Մ	211
ժԵ. Ի Խեփոր միտարէի	215
ժԶ. Ի Խեփոր միտարէի	214
ժԷ. Ի մշտաձմեռն գլուխ Սպեղեայ լերին	215
ժԸ. Ի դարափն ականջ շունքս գետոյ	217
Հուսկ բան առ Ազին նեւագահան	225

5411

891.99

U-31